

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Ústav dějin křesťanského umění

Bc. Markéta Sedlmayerová

**Osobnost Josefa Fanty a jeho secesní
tvorba**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Šmied

Praha 2016

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 8. 12. 2015

Markéta Sedlmayerová

Bibliografická citace

Osobnost Josefa Fanty a jeho secesní tvorba [rukopis] : diplomová práce / Markéta Sedlmayerová; vedoucí práce: Miroslav Šmied. -- Praha, 2016. -- 115 s.

Anotace

Osobnost Josefa Fanty a jeho secesní tvorba

Diplomová práce se bude zabývat osobností Josefa Fanty, který žil v letech 1856–1954 a jeho secesní tvorbou. V první části přiblíží osobnost Josefa Fanty a nastíní jeho historizující tvorbu. Poté se hlavní část práce zaměří na Fantovu uměleckou tvorbu ovlivněnou secesí z let 1897–1932. Nejprve se bude věnovat jeho secesním stavbám v Praze i mimo hlavní město. Pozornost bude soustředěna na budovu nádraží Františka Josefa v Praze, dnešní Hlavní nádraží, Hlahol a Mohylu míru. Práce rovněž představí Fantovu funerální tvorbu a pomníky. Dále se dotkne jeho zásahů do historických budov a jeho práce v rámci návrhů interiérů, zejména jeho interiér na Světové výstavě v Paříži 1900 a jeho výzdobu při návštěvě císaře Františka Josefa I. v Praze. V závěru se pokusí zhodnotit Fantovy secesní motivy a jeho pojetí secese.

Klíčová slova

Secese, Josef Fanta, architektura, historismus, funerální umění

Abstract

The Personality of Josef Fanta and his Art Nouveau works

This thesis will deal with the personality and Art Nouveau works of Josef Fanta, who lived from 1856 to 1954. In the first part, the thesis approaches the personality of Josef Fanta and outlines his style of historicism. The main part of the thesis will focus on Fanta's works influenced by Art Nouveau during the period 1897–1932. First, it will deal with his Art Nouveau buildings in Prague and also outside the Capital. Attention will be focused on the Railway Station building of Franz Joseph in Prague, today's main railway station, the Hlahol building and the Cairn of Peace Memorial. This thesis also introduces Fanta's tombs, headstones and memorials. The thesis touch on his rebuilding of old historical buldings and his influence within interior design, particulary his designs in the Austrian pavilion at the 1900 Exposition Universelle in Paris and his decorations for the visit of Franz Joseph to Prague in 1907. Lastly, this thesis will try to define Fanta's motifs in the Art Nouveau style and his interpretation of Art Nouveau.

Keywords

Art Nouveau, Josef Fanta, architecture, historicism, tombs and headstones

Počet znaků (včetně mezer): 162 330

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Miroslavu Šmiedovi za cenné rady, připomínky a čas, který mi věnoval. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Archivu architektury a stavitelství NTM a pracovníkům Sbírký plánů, stavebně historických průzkumů a restaurátorských zpráv NPÚ, za jejich nesmírnou ochotu a pomoc při práci s archivními materiály. V neposlední řadě patří poděkování také mé rodině.

Obsah

Úvod.....	7
1. Přehled literatury a metodologie	8
1.1. Přehled pramenů a literatury	8
1.2. Metodologie.....	10
2. Osobnost Josefa Fanty	10
2. 1. Josef Fanta.....	10
2. 2. Fantova historizující tvorba.....	15
3. Architektura se secesními prvky	16
3.1. Tvorba 1897 - 1914	16
3.1.1. Obereignerova vila	16
3.1.2. Budova nádraží císaře Františka Josefa I.	17
3.1.2.1. Historie.....	17
3.1.2.2. Vývoj Fantových návrhů budovy.....	19
3.1.2.3. Realizovaná podoba	21
3.1.3. Městský hřbitov Poděbrady.....	29
3.1.4. Vily v Jevanech.....	31
3.1.5. Hlávková studentská kolej	33
3.1.6. Hlahol.....	35
3.1.7. Hvězdárna v Ondřejově	38
3.1.8. Myslivna Doubrava.....	40
3.1.9. Návrh na budovu FF Univerzity Karlo-Ferdinandovy.....	41
3.1.10. Rodinný dům Salzmanna a Průmyslový palác.....	41
3.1.11. Mohyla Míru u Slavkova	42
3.1.12. Vila Bohumila Hobzeka.....	46
3.1.13. Vila Čeňka Vosmíka	47
3.1.14. Vila Kouřimka.....	47
3.1.15. Návrh na Všeobecný penzijní ústav	49
3.2. Architektura po roce 1914.....	49
3.2.1. Ministerstvo obchodu a patentního úřadu.....	49
3.3 Úprava historických staveb s prvky secese	52
4. Fantovy pomníky a funerální umění	54
5. Secesní návrhy výzdoby a užitého umění	63
5.1. Paříž 1900 a návrhy nábytku	63
5.2. Návštěva císaře Františka Josefa I.....	67
6. Fantovy secesní prvky.....	68
6.1. Fasáda a prostor.....	68
6.2. Mříže a kovové detaily	69
Závěr	71
Seznam použitých zkratk.....	73
Seznam použité literatury a pramenů.....	74
Seznam děl Josefa Fanty citovaných v textu.....	81
Seznam obrazové přílohy	83
Obrazová příloha.....	86

Úvod

U širší veřejnosti je jméno Josefa Fanty spojováno především s „Fantovou kavárnou“ na Hlavním nádraží Praha (dříve nádraží Františka Josefa I. nebo Wilsonovo nádraží), případně ještě s Hlaholem, Mohylou míru nebo domy v Poděbradech a Jevanech. Výčet jeho děl a realizací je ale mnohem delší. Josef Fanta se přitom nevěnoval pouze architektuře – díky širokému rozsahu jeho zájmů ho můžeme označit přímo za renesanční osobnost. Zabýval se mj. památkovou péčí, funerálním uměním, navrhováním nábytku či liturgických předmětů. Byl profesorem na ČVUT a měl i literární ambice. Je překvapivé, že přes svůj význam v kontextu dějin české architektury, dosud nebyla vytvořena podrobnější Fantova monografie.

Tématem této magisterské diplomové práce je dílo architekta Josefa Fanty ovlivněné secesí. Zaměříme se zejména na jeho tvorbu z období mezi lety 1898 až 1914 s přesahy do první republiky. V této době vznikly i jeho nejznámější stavby. Zabývat se budu nejen architekturou, ale i dalšími oblastmi umění. Secesní motivy totiž Fanta hojně používal v celé své tvorbě. Práce přibližuje hlavní Fantova secesní díla, budovu nádraží Františka Josefa I., Hlahol nebo Mohylu míru, a zároveň představuje jeho další realizace a návrhy obsahující secesní detaily. Na příkladech Fantovy práce se též pokusíme ukázat jeho osobité pojetí secese. V rámci této práce se cíleně nevěnuji Fantovým návrhům liturgických předmětů, přestože také ukazují secesní rovinu jeho tvorby. Tomuto tématu se totiž v nedávné době věnovala ve své magisterské diplomové práci Inka Pospíšilová.

Svůj text opírám o průzkum Fantovy pozůstalosti nacházející se v Archivu architektury a stavitelství MAS NTM a studium realizovaných děl. Dalším zdrojem informací byly pasporty SÚRPMO k vybraným Fantovým stavbám, články a fotografie v dobových časopisech a novinách nebo vybraná odborná literatura k architektuře.

V textu práce používám pojem secese ve smyslu termínu označujícího české umění na přelomu 19. a 20. století a v prvním desetiletí 20. století. V kontextu Fantovy tvorby pod tento termín zahrnuji jak ranou secesi florální nazývanou i rostlinnou, tak secesi pozdní, geometrickou. Ta bývá některými autory označovaná jako moderna.

1. Přehled literatury a metodologie

1.1. Přehled pramenů a literatury

Literatury o Josefu Fantovi a jeho tvorbě je poměrně poskrovnu. Samostatná architektova monografie zatím nebyla vytvořena. Souhrnnější informace o jeho životě a práci poskytují slovníková hesla v *Encyklopedii architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*¹, v *Českém slovníku bohovědném*², díl IV. a v *Nové encyklopedii českého výtvarného umění*³ nebo úvodní text Zdeňka Wirtha katalogu výstavy k jubileu Josefa Fanty⁴, popřípadě tři nedlouhé internetové články.⁵ O přiblížení Fantova života a vytvoření seznamu děl se pokusila Inka Pospíšilová ve své diplomové práci.⁶

Hlavním pramenem mé práce byla Fantova pozůstalost⁷, která se nachází v Archivu architektury a stavitelství MAS NTM.⁸ Je to obsáhlý fond s označením Fanta 10 čítající 103 archivních balíků a 11 archivních kartonů.⁹ Pozůstalost obsahuje Fantovy plány, kresby a náčrtky k jeho zakázkám realizovaným i nerealizovaným. Součástí jsou i osobní dokumenty a stavební knihy. Fanta na konci svého života svojí pozůstalost roztřídil podle témat do desek.¹⁰ K některým kresbám a plánům přidal malé přípisky s jejich námětem. Jeho další osobní dokumenty a korespondence se nachází v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.¹¹ Zdrojem byly dobové noviny a časopisy. Zejména Architektonický obzor, ve kterém byly některé Fantovy návrhy a plány také otištěny.

Informace k jednotlivým Fantovým stavbám jsou také rozdrobeny v rámci různých publikací. V tomto ohledu byly důležitým zdrojem knihy, které se zaměřují na významné stavby a architektonické dědictví. Fantovy realizace jsou zmiňované

¹ VLČEK 2004, 163.

² Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31–32.

³ HOROVÁ 1995, 170.

⁴ WIRTH/BROŽOVÁ 1951.

⁵ KAŠPAR/MICHÁLKOVÁ 2014, LIZCOVÁ 2006, LUKEŠ 2001.

⁶ POSPÍŠILOVÁ 2014.

⁷ Část Fantovy pozůstalosti se nachází také ve Sbírce užitě grafiky a fotografie Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Fond s označením GS 5508 obsahuje návrhy užitého umění Fanty. S tímto fondem jsem bohužel nepracovala.

⁸ Muzeum architektury a stavitelství Národního technického muzea.

⁹ Badatelna Archivu NTM a Muzea architektury a stavitelství NTM se otevřela pro badatele po několikiletém uzavření až 6. ledna 2015 ve zkušebním provozu.

¹⁰ Fanta jednotlivé části pozůstalosti připevnil na tvrdé desky rozměrů A2, což je kvůli své následné váze příčinou špatné manipulace.

¹¹ Číslo fondu 343. Evidenci tohoto fondu byla provedena Janem Wagnerem k roku 1966, WAGNER 1966.

v několika dílech edice *Slavné vily a stavby*, v soupisu památek *Umělecké památky Prahy* nebo také *100 staveb - moderní architektura Středočeského kraje*. Užitečným zdrojem byly rovněž knihy přibližující historii obcí, kde se Fantovy stavby nacházejí. Zejména knihy o Poděbradech Jany Hrabětové.¹² Nejvíce literatury se objevuje k Mohyle míru nebo ke staré budově současného Hlavního nádraží v Praze. Nepostradatelné byly pasporty SÚRPMO. Překvapivým zdrojem informací se staly diplomové práce o Josefu Doubravovi¹³ a Čeňku Vosmíkovi¹⁴. K orientaci ve Fantově tvorbě také pomohly dva výstavní katalogy jeho kreseb a plánů u příležitosti jeho 80. a 95. narozenin.¹⁵

Informace o Josefu Fantovi nebo jeho tvorbě nalezneme i v syntézách o secesním umění. Jedná se ale převážně jen o kusé zmínky. Hodnocení secese v českém umění bylo během 20. století nejednotné¹⁶. Poměrně dlouhou dobu byla brána jako úpadkový styl a nebyla jí věnována větší pozornost. Důležitým bodem pro nové vnímání toho stylu byla výstava v roce 1966 – *Česká secese Umění 1900*¹⁷. K výstavě vyšel katalog, ve kterém se secesní architektura na našem území věnovala přímo jedna kapitola. V 70. letech se o pražské secesi zmiňovaly kapitoly v sérii knih *Čtvero knih o Praze, Praha našeho věku*¹⁸. Důležitými texty byly také práce z 80. let 20. století Petra Wittlicha¹⁹ a Tomáše Vlčka²⁰. V 90. letech vyšel IV. díl edice *Dějiny českého výtvarného umění*, který se věnuje také secesní architektuře.²¹ a kniha k výstavě o pražské secesi *Důvěrný prostor*²². Z poslední doby je katalog výstavy děl ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze *Secese, vitální umění 1900*, na které byly zastoupeny ukázky z Fantova interiéru na výstavě v Paříži.²³ Ve výčtu literatury by neměly chybět ani syntézy architektury jako je kniha Rostislava Šváchy *Od moderny k funkcionalismu* nebo *Česká architektonická avantgarda* Otakara Nového.²⁴

Vedle české literatury jsem pracovala s cizojazyčnou literaturou Gabriely Fahr-Becker *Secese*, Maurice Rheim *The age of Art Nouveau*, dále také s *Architectural*

¹² HRABĚTOVÁ 1999; HRABĚTOVÁ 2008.

¹³ DOUŠKOVÁ 2009.

¹⁴ MACÁKOVÁ 2012.

¹⁵ Výstava studií návrhu a plánu architekta Josefa Fanty z období 1881–1931; WIRTH/BROŽOVÁ 1951.

¹⁶ Vnímání secese například v FRONEK 2013, 16.

¹⁷ KOTALÍK 1966.

¹⁸ POCHE 1978.

¹⁹ WITTLICH 1982; WITTLICH 1987.

²⁰ VLČEK 1986.

²¹ DČVU IV/1.

²² WITTLICH 1997.

²³ FRONEK 2013.

²⁴ ŠVÁCHA 1995; NOVÝ 1998.

heritage of Art Nouveau/Jugendstil. History & conservation od Hans-Dieter Dyrofa, *Art Nouveau in Munich* Kathryn B. Hiesinger nebo *Art nouveau, Belgium, France* Yvonne Brunhammer.²⁵

1.2. Metodologie

Z širokého rozsahu Fantových zájmů a činností jsem se zaměřila na jeho uměleckou secesní tvorbu a díla se secesními detaily. V práci jsem se od popisu jednotlivých staveb a děl dostala k obecnému Fantovu pojetí secese.

Na začátku práce proběhla rešerše dostupné literatury i pramenů a sběr materiálu. Důležitý byl průzkum Fantovy pozůstalosti v Archivu architektury Národního technického musea (AA NTM). Následovalo vytvoření pracovního seznamu Fantových děl i nerealizovaných návrhů a zjišťování konečných podob realizovaných staveb. Z dostupných informací jsem vybrala díla a návrhy v secesním stylu nebo díla pouze se secesními detaily. Jednalo se o stavby zejména z let 1897 až 1914.

Práce jsou v textu rozděleny na oblast architektury, funerální umění, a na oblast, která představuje návrhy výzdoby expozice na Světové výstavě v Paříži v roce 1900 a nábytku. Vedle vytvořených děl uvádím i nerealizované zakázky. Vše je v jednotlivých kapitolách řazeno chronologicky tak, aby se lépe přiblížil vývoj Fantovy tvorby. Pracovala jsem s Fantovými plány, náčrtky a kresbami. Reálnou podobu děl jsem porovnávala s jejich předchozími variantami a snažila jsem se je zařadit do kontextu Fantovy tvorby. V závěru jsem se pokusila shrnout jeho pojetí secese a přiblížit jeho secesní motivy. Snahou bylo také shrnutí děl, u kterých Fanta secesní prvky použil.

2. Osobnost Josefa Fanty

2. 1. Josef Fanta

Josef Fanta [1] se narodil 7. prosince 1856 v Sudoměřicích u Tábora manželům Václavu a Barboře (rozené Bílé) Fantovým²⁶ a zemřel o devadesát osm let později 20. června 1954 v Praze.²⁷ Znáám je hlavně jako architekt, ale věnoval se také památkové

²⁵ FAHR-BECKER 1998, RHEIM 1966, DYROF 1991, HIESINGER 1988, BRUNHAMME 1976.

²⁶In: Encyklopedie dějin města Brna: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3982, vyhledáno 25. 9. 2015.

²⁷K biografii Josefa Fanty dále: VLČEK/HILMERA 2004; KAŠPAR/MICHÁLKOVÁ 2014; LIZCOVÁ 2006; <HTTP://WWW.ARCHIWEB.CZ/NEWS.PHP?TYPE=&ACTION=SHOW&ID=11069>, vyhledáno 17. 11. 2014;

péči, uměleckému řemeslu, navrhování liturgických předmětů a textilií či psaní. Byl rovněž pedagogem na České vysoké škole technické, dnešní ČVUT.

Josef Fanta studoval nejprve reálku v Praze a následně inženýrské stavitelství na Českém polytechnickém ústavu mezi léty 1873 až 1877. Po jeho absolvování nastoupil do stavebního ateliéru Národního divadla vedeného Josefem Zítkem.²⁸ V roce 1881 byl přijat jako asistent Josefa Schulze na České škole technické. Zde zůstal pět let, tedy až do roku 1886. Ve svých 33 letech, v roce 1888, získal státní stipendium, díky němuž mohl Fanta následující rok uskutečnit studijní cestu po Itálii. Z tohoto pobytu si přivezl mnoho kreseb, studií a skic²⁹. Po návratu začal působit jako samostatný architekt. Josef Fanta je známý hlavně jako autor dvou pražských secesních staveb. Budovy nynějšího hlavního nádraží a budovy zpěváckého spolku Hlahol. V jeho seznamu realizací ale najdeme mnoho dalších staveb. Nejprve v duchu historizujících slohů a později se secesními prvky.

Mezi jeho první stavby patří jeho vlastní nájemní dům z roku 1886 v dnešní Husinecké ulici na Žižkově (čp. 89). Fantovo jméno se také objevuje u stavby budovy Rudolfiny (čp. 79), kde byl autorem výzdoby fasády. Jednalo se o sérii bohužel nedochovaných figurálních sgrafit pod korunní římsou, později nahrazených reliéfy³⁰. Fanta se rovněž zúčastnil několika soutěží na před Rudolfinem plánovanou fontánu. Se svými návrhy, vytvořenými společně se sochařem Bohuslavem Schnirchem, také v jedné ze soutěží získal první cenu. Bohužel fontána nebyla realizována.³¹ V polovině devadesátých let (v roce 1896) vytvořil Památník Vojty Náprstka v Petřínkách v Praze. Ve stejném roce také spolupracoval s Antonínem Wiehlem při stavbě jeho domu na rohu Václavského náměstí (čp. 79). Spolu s Mikolášem Alšem navrhl freskovou výzdobu fasády.³² Výše zmíněné fasády nebyly jediné ve Fantově tvorbě. Podílel se i na výzdobě západního dvora Národního muzea (zde společně s Celdou Kloučkem)³³ a na fasádě dvou domů pro podnikatele Bohumila Bondyho Na Poříčí (čp.

DVOŘÁK s. d.: <http://www.archiweb.cz/architects.php?type=arch&action=show&id=2913>, vyhledáno 17. 11. 2014; WIRTH/BROŽOVÁ 1951; Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31–32.

²⁸ O přijetí Josefa Fanty Josefem Zítkem v roce 1878 do ateliéru Národního divadla také In: KSANDR 2009, 74.

²⁹ Tyto kresby byly vystaveny na dvou výstavách Fantových děl konaných u příležitosti jeho 80. a 95. narozenin.

³⁰ K výzdobě fasády Rudolfiny PRAHL/ŠÁMAL 2012, 55–57, srov. Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

³¹ K fontáně PRAHL/ŠÁMAL 2012, 107–109.

³² Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163 srov. BAŤKOVÁ 1998, 448–450 srov. LIŠKOVÁ 1992, 20, 70.

³³ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163 srov. WIRTH/BROŽOVÁ 1951, 4.

1933–1934) z roku 1893–1894.³⁴ Mezi léty 1897–1899 proběhla první spolupráce s architektem Josefem Hlávkou v rámci Hlávkovy nadačního domu (čp. 736) ve Vodičkově ulici.³⁵

V roce 1897 poprvé pracuje v Poděbradech, kde přestavuje Obereignerovu vilu (čp. 1) ze staré stodoly. Začíná tím období, ve kterém vytvořil své nejznámější stavby. Na konci 19. století vyhrál se svým návrhem soutěž na novou budovu tehdejšího pražského nádraží Františka Josefa I. (čp. 300). S jednou z největších Fantových realizací se začalo v roce 1901 a stavba trvala až do roku 1909. Ve stejném časovém úseku jako nádraží byla vytvořena i hvězdárna v Ondřejově podle plánů Josefa Fanty. V roce 1901 pracoval na své vile v Jevanech (čp. 39). Mezi lety 1902–1904 proběhla také druhá spolupráce Josefa Fanty s architektem Josefem Hlávkou, při níž už samostatně navrhl studentskou kolej na rohu Jenštejské a Dittrichovy ulice (čp. 1966). V letech 1903–1904 vznikla rovněž další pražská secesní realizace, a to budova zpěváckého spolku Hlahol (čp. 248) na Masarykově nábřeží a ve Vojtěšské ulici. Je také považován za autora portálu a vrat z roku 1903 v domě podnikatele Bohumila Bondyho v ulici Na Příkopě (čp. 853).³⁶ Do stejného období (rok 1903) spadá i výstavba vily pro Gabrielu Preissovou³⁷ v Jevanech (čp. 44) nebo Fantovo druhé působení v Poděbradech, kde projektoval hřbitov vystavěný v letech 1903–1907. Následně se realizovala Lesovna ve Vortové u Chrudimi pro královéhradeckého biskupa Josefa Doubravu (čp. 66).³⁸ Fanta je autorem památníku bitvy u Slavkova. Návrh této mohyly vznikl v roce 1906, ale stavět se začalo až o čtyři roky později. Secesními prvky také upravil v roce 1908 Průmyslový palác pro výstavu Obchodní a živnostenské komory. Po dostavbě budovy nádraží Františka Josefa vyprojektoval Fanta v letech 1909–1910 vilu v Balbínově ulici v Hradci Králové (čp. 447) a v Poděbradech vili Kouřimku (čp. 256). Ze stejné doby je i rodinný dům Čenka Vosmíka (čp. 1224) v dnešní ulici Tiché na Smíchově. K posledním Fantovým realizacím patří budova Ministerstva obchodu na nábřeží Na Františku (čp. 1039). Návrh vznikl už v letech 1925–1926, ale ke stavbě došlo později až mezi lety 1928–1932.³⁹

Během celé své tvorby navrhoval i náhrobky. Patří k nim například náhrobek například rodiny Jeřábkovy, Brdlíkovy, Novákovy nebo Karla Mattuše na Vyšehradě

³⁴ BAŤKOVÁ 1998, 686–687.

³⁵ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

³⁶ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

³⁷ Šárka KOUKALOVÁ in: ŠVÁCHA 2010, 40–42.

³⁸ Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

³⁹ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

(Slavín), v Poděbradech například hrobky Hellichovy a Geisselreiterovy a náhrobku F. Bílé na Olšanech.⁴⁰

Jak bylo zmíněno na začátku, Fanta se věnoval i památkové péči. K prvním úpravám došlo v 80. letech 19. století u pražských domů například v ulici Na Příkopě (čp. 853). Spolu s Janem E. Koulou navrhl obnovy malby na dvorním křídle paláce Granovských v Ungeltu (čp. 639). Restauroval také církevní stavby a jejich vnitřní zařízení. Ve spolupráci s Bedřichem Ohmannem opravoval kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Zlonicích. Jeho stopy nalezneme také v Berouně, kde Fanta obnovoval vnitřní zařízení kostela sv. Jakuba Většího a radnici v prvním desetiletí 20. století. Ve stejné době upravil dům U Turkovy hlavy (čp. 164) ve Sněmovní ulici na Malé Straně, obnovoval kostel sv. Václava na Zderaze a provedl malé změny v rámci interiéru domu v Úvozu na Hradčanech (čp. 160). V Rožmitále pod Třemešínem pracoval na kostele sv. Jana Nepomuckého, v Klatovech na děkanském kostele a radnici. Rekonstrukci románské rotundy provedl v Týnci nad Sázavou. Jeho nejznámějším zásahem je stavba dvorany budovy v domě U Vejvodů na Starém Městě (čp. 353). Zde nalezneme secesní prvky a pro Fantu typické nápisy.⁴¹

Do Fantovy tvorby patřily také návrhy interiérů, užitého umění a liturgických předmětů. Jako ještě začínající architekt vytvořil interiér v domě U Černé růže pro Bohumila Bondyho (853).⁴² Je autorem malovaných oken pro kostel v Klatovech, nebo nákrešů, podle kterých vznikl hlavní oltář v augustiniánském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Domažlicích.⁴³ Obsáhle se věnoval i liturgickým návrhům, mj. mešním rouchům pro svatovítskou katedrálu a Svatou Horu u Příbrami.⁴⁴ Fanta spolupracoval s Křesťanskou akademií v Praze, která podle jeho návrhů zhotovovala liturgické textilie.⁴⁵

V roce 1895 se v Holešovicích konala Národopisná výstava a Fanta se podílel na jejích přípravách. Později vydal album s fotografiemi této výstavy.⁴⁶ V roce 1900 navrhl československou expozici v rámci pavilonu Rakouska-Uherska na světové výstavě v Paříži. Za tento interiér získal na výstavě zlatou medaili. Secesní prvky použil v roce 1907 pro slavnostní dekorace na Václavském náměstí u příležitosti návštěvy

⁴⁰ Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

⁴¹ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

⁴² BROŽOVÁ 1975.

⁴³ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

⁴⁴ Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

⁴⁵ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

⁴⁶ WIRTH/BROŽOVÁ 1951, 4–5.

Františka Josefa I. v Praze. Podílel se i na stavbě Slavína a v roce 1938 navrhl jeho rozšíření. Pro nedostatek financí ale nebyl návrh realizován.⁴⁷ Po smrti Wiehla, hlavního architekta Slavína, vycházel Fanta při dostavbě hřbitova z jeho skic. Řídil výzdobu interiéru tamní kaple a sám pro ni navrhl vnitřní pozlacené lampy. Je také autorem bronzových dveří se skleněnou výklopnou výplní do hrobky.⁴⁸

Že byl Josef Fanta všestrannou osobností, dokazuje i jeho literární činnost. Od roku 1890 referoval o výtvarném umění v Národních listech a přispíval také do Osvěty, Obrázkové Revue a do prvních ročníků Volných směrů.^{49, 50} V tištěné podobě vyšly i jeho přednášky: *O svérázu krojovém a bytovém*.⁵¹

Se svojí ženou Julií Fantovou-Kusou rozenou Kominíkovou měli čtyři děti. Dcery Marii, Barboru, Evu a syna Josefa. Julie Fantová-Kusá se provdala za Josefa Fantu v roce 1891 po smrti svého prvního muže Wolfganga Kusého. Byla velmi aktivní v ženských spolcích Vesna či Minerva a stoupenkyní národopisného hnutí.⁵² Dcera Marie se živila jako překladatelka a novinářka. Byla redaktorkou ženské rubriky v Lidových novinách. Psala pod pseudonymem Ma-Fa a její sloupky byly velmi oblíbené. Provdala se za profesora lékařské fakulty Friedricha Breinlema.⁵³ Druhá dcera Barbora se provdala za Jiřího Kameníčka a po roce 1946 emigrovali do kanadského Toronta. Další Fantova dcera Eva působila také jako překladatelka, ale velmi brzy ovdověla a nakonec žila s rodinou své sestry Barbory v Kanadě, kde se starala o jejich děti a vnoučata. Jediný syn Josefa Fanty také Josef byl odveden do 1. Světové války a v roce 1918 zahynul.⁵⁴

Během svého profesního života Fanta spolupracoval s mnoha umělci a architekty. Například s Josefem Hlávkou, Antonínem Wiehlem nebo Josefem Schulzem a mnoha dalšími. Za svoji tvorbu získal Fanta různé pocty a vyznamenání. Za stavbu studentských kolejí na Novém Městě mu udělil císař František Josef v roce 1906 rytířský řád za zásluhy. V roce 1909 se stal řádným profesorem středověké architektury (období starokřesťanské, byzantské a gotické⁵⁵) na České vysoké škole technické. Do

⁴⁷ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163.

⁴⁸ LIŠKA 2011, 56–58.

⁴⁹ FANTA 1899, 239–243; FANTA 1900, 109–110.

⁵⁰ WIRTH/BROŽOVÁ 1951, 4–5 srv. Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 32.

⁵¹ FANTA 1917.

⁵² http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2713, vyhledáno 25. 9. 2015.

⁵³ PENKALOVÁ 2013, 12.

⁵⁴ POSPÍŠILOVÁ 2014, 19.

⁵⁵ Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

penze odešel v roce 1926.⁵⁶ Ve stejném roce obdržel Fanta čestný doktorát technických věd na ČVUT.⁵⁷ Kromě toho byl také zvolen řádným členem České akademie věd, to už v roce 1917.⁵⁸ Stal se členem a předsedou státní zkušební komise pro obor stavitelství a architektury, čestným členem Hlaholu a Matice svatohostýnské.⁵⁹ Byl zakládajícím členem Svatoboru. Josef Fanta je pohřben na Olšanských hřbitovech pod náhrobkem podle svého návrhu spolu s rodiči a manželkou Julií Fantovou-Kusou rozenou Kominíkovou.⁶⁰

2. 2. Fantova historizující tvorba

Secese se v českém prostředí zpočátku nesetkala s vřelým přijetím. Secesní architektura se před rokem 1900 dokonce stala terčem útoků konzervativních architektů. Dokládá to mj. stavba Jana Kouly „Krčma u Nesmysla“ na Výstavě architektury a inženýrství v roce 1898. Koula ji pojal jako karikaturu vídeňské secese, k čemuž odkazoval i samotný výběr pojmenování krčmy.⁶¹ Přes prvotní negativní postoj se secese v českém prostředí nakonec uchytila, i přestože byla stále poměrně silně spojena s předchozími neo-styly, které se projevovaly v práci s hmotou a výzdobou. První secesní architekti se rekrutovali z etablovaných představitelů historismu i eklektismu. K nim se řadí i Josef Fanta.

Josef Fanta vystudoval u významných představitelů české neorenesance Josefa Zítka a Josefa Schulze. Renesanci studoval i na stipendijní cestě do Itálie. Historizující styly si Fanta dobře osvojil a neorenesanční a eklektická je i jeho tvorba v poslední třetině 19. století.

Mezi jeho časté zakázky patřilo řešení průčelí domů. Fanta vytvářel bohatě profilované fasády z neorenesančního tvarosloví, které odpovídaly klasickému tektonickému dělení. Ukázkou jeho tehdejší tvorby je například fasáda domu Na Poříčí

⁵⁶ Pavel VLČEK/Jiří HILMERA in: VLČEK 2004, 163 srov. Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31 uvádí rok 1923.

⁵⁷ KAŠPAR/MICHÁLKOVÁ 2014.

⁵⁸ ALMANACH ČESKÉ AKADEMIE 1918, 24 srov. VLČEK/HILMERA 2004, 163 srov. ŠLECHTOVÁ/LEVORA 2004, 70.

⁵⁹ Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

⁶⁰ KAŠPAR/MICHÁLKOVÁ 2014.

⁶¹ LUKEŠ 1998, 134.

(1893–1894) nebo dům na Náměstí 14. října (1894) [2].⁶² Dodatečně mu bylo připísáno i autorství Suchardovy vily v Bubenči postavené v letech 1895–96.⁶³

Josef Fanta je autorem sgrafit. V 80. letech vytvořil pro Dům umělců Rudolfinum sgrafita s figurativní tematikou. Ta byla později bohužel nahrazena ornamentálními reliéfy.⁶⁴ Přibližně ve stejné době použil sgrafitový pás také na fasádu vlastního nájemního domu na Žižkově (1886). Naopak pro fasádu Wiehlova domu na rohu Václavského náměstí navrhl ornamentální části výzdoby (1896).⁶⁵

Do jeho historizující tvorby se zahrnují i soutěžní návrhy na fontánu před Rudolfinem. Zúčastnil se všech tří vypsaných soutěží v 80. a 90. letech 19. století. Třetí z nich (v letech 1896–1897) dokonce se svým návrhem, společně vytvořeným s Bohuslavem Schnirchem, vyhrál. K realizaci fontány před Rudolfinem ale bohužel nikdy nedošlo.

V roce 1888 navrhl interiér pro Bohumila Bondyho v domě v ulici Na Příkopě.⁶⁶ Byla to ukázka typického historizujícího interiéru. Fanta v něm použil velké množství historizujících výzdobných prvků. Nachází se zde i dřevěné obložení. Chlapce představující personifikace povolání použil u návrhu intarzií dřevěných obkladů pro Městskou spořitelnu pražskou (1891–1894).⁶⁷

3. Architektura se secesními prvky

3.1. Tvorba 1897 - 1914

3.1.1. Obereignerova vila

Rohová vila pro Vojtěcha Obereignera [3] v Poděbradech vznikla přestavěním opukové stodoly na rodinný domek. Přestavba proběhla v roce 1897 a vila získala velmi osobitý charakter. Vojtěch Obereigner (1853–1928) se s Fantou znal ze studií na pražské technice, kde vystudoval zeměměřičství. V Poděbradech si otevřel vlastní geometrickou a geodetickou kancelář.⁶⁸

⁶² DVOŘÁK s. d., <http://www.archiweb.cz/architects.php?type=arch&action=show&id=2913>, 17. 11. 2014

⁶³ VLČEK 2012, 155.

⁶⁴ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 55–57 srov. Pavel VLČEK/Jiří HILMERA. In: VLČEK 2004, 163 srov. VLČEK 1996, 168–170.

⁶⁵ MUK 1992, 20.

⁶⁶ BAŤKOVÁ 1998, 467–477.

⁶⁷ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 129.

⁶⁸ Eva NOVOTNÁ in: ŠVÁCHA 2010, 90.

Právě Fanta přivedl Obereignera na myšlenku vzniku jeho vily jako přestavby původní barokní stodoly po dědovi. První kresby Fanta vytvořit už v roce 1880.⁶⁹ Patrová vila je obdélníkového půdorysu a dodržuje hmotu původní stodoly. Fanta také využil původního zdiva, neomítnuté opuky, která se stala charakteristickým rysem nové stavby. Sedlovou střechu prolamují dva boční štíty, které spolu se štíty na průčelích vycházejí z renesančního tvarosloví. Mají stupňovitý zvlněný tvar a zdobí je čučky. Severní průčelí prolamují okna. Ve štítu se nacházejí reliéfy Mistra Jana Husa, sv. Prokopa a ve špičce Madona s dítětem. Okna stavby jsou zdůrazněna cihlovým ostěním a obloukovitě zaklenuta. Fanta jako součást jejich dřevěného rámu použil renesanční motiv rozeklaného frontonu na malých konzolách [4]. Na jižní straně se nachází hlavní vstup. Vedle něho fasádu zdobí další kamenné reliéfy odkazující k historii rodiny Vojtěcha Obereignera. Fasádu doplňují nápisy. Nejznámější je na severním štítu: „*Komu se nelíbí za moje na mým, nechť sobě postaví lépeji na svém.*“ Nápis byl vytesán ale až později, jako reakce na dobové negativní kritiky.⁷⁰ V přízemí nalevo se nacházela pracovna, napravo pak byla průchozí jídelna, kuchyně a ložnice s hostinským pokojem. Ve vile se počítalo s pobytem letních lázeňských hostů a obsahovala tedy i pokojíky v podkroví určené pro tyto účely.⁷¹ Součástí oplocení jsou velká mřížová vrata s ozdobným reliéfem.

Obereignerova vila pochází z doby, ve které Fanta tvořil v historizujícím slohu. Svým osobitým výrazem, vyčnívajícím z tehdejší architektonické produkce, stojí stavba mimo historismus, eklektismus i secesi. Nedá se přesněji zařadit pouze k jednomu stylu. Proto ji lze považovat za určitý přelom v architektově tvorbě. Prvek opuky a neomítnuté zdivo použije Fanta i v rámci pozdější tvorby.

3.1.2. Budova nádraží císaře Františka Josefa I.

3.1.2.1. Historie

Stará budova pražského Hlavního nádraží byla postavena mezi lety 1901–1909. Z počátku nesla jméno císaře Františka Josefa I. V roce 1919 se název změnil na nádraží Wilsonovo (toto pojmenování se užívalo v letech 1919–1940 a 1945–1953). Je to největší fantova stavba s prvky secese a také jedna z největších secesních staveb u nás.

⁶⁹ Eva NOVOTNÁ in: ŠVÁCHA 2010, 91.

⁷⁰ Eva NOVOTNÁ in: ŠVÁCHA 2010, 91.

⁷¹ Eva NOVOTNÁ in: ŠVÁCHA 2010, 92.

Fantova odbavovací budova byla postavena místo původního nádraží od Ignáce Ullmana a Antonína Barvitia⁷², které už neodpovídalo funkčně i počtem odbavených cestujících tehdejšími potřebám.⁷³ Inspirovali se pro něj architekturou italských renesančních vil. Dostavěna byla po čtyřech letech v roce 1871. Jednalo se o podélný dvoupatrový 150 metrů dlouhý blok v parteru se vstupním portikem a se dvěma nárožními věžemi. V levém křídle se nacházely sály pro cestující a v pravém dvorní salony. Jednalo o nádraží bez podchodů. Pro vstup do kolejiště sloužilo dvacet dva dveří. Po třiceti letech jeho provozu bylo rozhodnuto o výstavbě modernějšího a většího nádraží.⁷⁴

Soutěž na novou podobu nádraží vypsal Ředitelství c. k. státních drah v roce 1899. Byli do ní přizváni architekti velkých jmen jako Jan Kotěra, Václav Roštlapil, Rudolf Kříženecký, Jiří Stibral, Josef Fanta a další.⁷⁵ Soutěž vyhrál návrh Josefa Fanty, ale než v roce 1901 došlo k zahájení stavby, byly plány ještě několikrát přepracovány a pozměněny. Vedle nádražní budovy vznikla velká perónní dvouhala⁷⁶ podle projektu inženýra Jaroslava Marjanka, kterému byla vzorem hala ve Lvově. U Fantova řešení byla nástupiště spojena s přijímací budovou podchody ústícími do odjezdového a příjezdového vestibulu.⁷⁷ Po úmrtí hlavního konstruktéra připadl projekt Ing. R. Kornfeldovi.⁷⁸ Příjezdová hala kryjící nástupiště se montovala mezi léty 1905–1906⁷⁹ a je jedinou takovou u nás.⁸⁰

S přejmenováním na nádraží Wilsonovo⁸¹ v roce 1919 se spojily i dílčí změny ve výzdobě budovy. Úpravy provedl za Fantova dohledu sochař Josef Pekárek⁸². Zrušily se prvky připomínající habsburské mocnářství a odstranily se rakousko-uherské emblémy a znaky i podobizny císaře. Jeho iniciály FJI byly nahrazeny písmenem W. V oktogonálním salonku se místo sochy císaře postavila Pekárkova socha představující „Svobodu“.⁸³ Velkým zásahem do konstrukce nádraží byla přestavba

⁷² Oba architekti byli také autory nádraží Františka Josefa ve Vídni.

⁷³ DANDA 1988, 9.

⁷⁴ BAŤKOVÁ 1998, 795 srov. SCHREIER 1996, 15–17.

⁷⁵ HORYNA 1972, 6, srov. SCHREIER 1996, 28 srov. KREJČÍŘÍK 2013, 11.

⁷⁶ Dvě obloukovitě klenuté konstrukce zastřešující nástupiště.

⁷⁷ HORYNA 1972, 4–13.

⁷⁸ SCHREIER 1996, 32.

⁷⁹ BAŤKOVÁ 1998, 795–796.

⁸⁰ KREJČÍŘÍK 1991, 166.

⁸¹ Pojmenováno bylo podle prezidenta Spojených států amerických Woodrow Wilsona (1856–1924).

⁸² Josef Pekárek (1873 – 1930) spolupracoval s Josefem Fantou už na výzdobě nové budovy a Hlaholu. Byl autorem sochy Františka Josefa I., původně umístěné v čekárně nádraží. Dnes je v lapidáriu Národního Muzea.

⁸³ HORYNA 1972, 10.

vestibulu v 70. letech podle projektu architektů Josefa Dandy, Jana Bočana a Aleny a Jana Šrámkových.⁸⁴ I přes ni se Fantova příjezdová budova dochovala v poměrně zachovalém původním stavu.

3.1.2.2. Vývoj Fantových návrhů budovy

Areál železničního nádraží se skládá z kolejí a budovy, která bývá nazývána nádražní, staniční nebo výpravní. Základní zásady pro její vnitřní uspořádání byly vytvořeny už ve 40. letech 19. století. Do současnosti nebylo tehdejší schéma zásadně pozměněno. Používalo se na všechna nádraží. Budovy zahrnovaly dvě hlavní části. Jednu určenou pro cestující veřejnost a druhou pro železniční provoz. K tomu obsahovaly prostory pro ubytování části staničních zaměstnanců. U větších se počítalo s místem pro administrativní prostory. Vstupem situovaným uprostřed budovy se vcházelo do haly (nebo chodby), kde se nacházela jízdenková pokladna a přepážka k odbavení zavazadel. Prostory čekáren, případně i restaurace, byly rozdělené podle tříd. Postupem času se k těm původním, v závislosti na velikosti nádraží, přidávaly i další služby pro cestující. Například květinářství, holičské a kadeřnické salony, kiosky a další.⁸⁵

Dispozici nové budovy zadala Správa c. k. státních drah v Praze už v rámci podmínek soutěže. V podstatě tak určila i podobu budoucí stavby.⁸⁶ Pražské nádraží je typem průjezdovým⁸⁷, charakteristickým pro stanice, kde se setkávají nebo vyústíjí dvě anebo i více tratí.⁸⁸ Nástupy a výstupy se vedou podchody pod budovou a kolejištěm. Spolu s dalšími prostory pro cestující jsou pak vyústěny do společného prostranství.⁸⁹ Fantova hala odjezdu a příjezdu i se spojovacími koridory představuje maximum prostoru, kterého se tehdy dalo dosáhnout. Situace pražského nádraží byla odrazem dění, které probíhalo ve velkých evropských městech v rámci budování jejich hlavních železničních stanic, i když v našem prostředí k tomu došlo s určitým zpožděním. Rozsáhlé halové dispozice s dominantou kovových konstrukcí nad nástupišti vznikaly už od roku 1860.⁹⁰

Fanta pojnal budovu jako celek vytvořený z pěti poměrně samostatných částí. K ní připojil čtyři nástupiště s kolejemi, zavazadlové peróny a dva podchody. Hlavní

⁸⁴ BAŤKOVÁ 1998, 796.

⁸⁵ KREJČÍŘÍK 1991, 130–163.

⁸⁶ HORYNA 1972, 6.

⁸⁷ Průjezdové nádraží bylo běžné především v Rakousku. Podobné budovy jsou také ve Vídeňském Novém Městě nebo Štýrském Hradci.

⁸⁸ HORYNA 1972, 42.

⁸⁹ DANDA 1988, 12.

⁹⁰ DANDA 1988, 12.

dominantu tvořila prostřední dvorana, na kterou se z obou stran napojovala dvě symetrická boční křídla. Tvořila je třípatrová budova zakončená věží a nižší dlouhé patrové spojovací koridory.⁹¹

Stavba začala v roce 1901 a trvala osm let. Během stavebních prací probíhaly ještě změny plánů, a to zejména ve výzdobě. Mojmír Horyna označil jednotlivé varianty čísly I–V. Stejného rozdělení se budeme držet i v této práci. Varianta I. znamenala prvotní náčrtky. Varianta II představuje soutěžní návrh ještě plně v duchu neorenesance a neobaroka. Pod číslem III byl přepracovaný návrh podle připomínek Ředitelství c. k. státních drah především k prostřední ústřední části.⁹² Fanta původně navrhoval pravidelný na čtverci založený prostor zakončený kupolí. Ten se ale zdál ředitelství nepřehledný pro rychlou orientaci cestujících.⁹³ Schválená verze plánů číslo IV z roku 1901 se už pohybovala na rozmezí historismu a secese.⁹⁴ Změny provedené během stavby shrnul Horyna jako variantu V. Josef Fanta se u budovy nádraží dostal od neorenesance s neobarokními motivy až k secesnímu pojetí. V první verzi z roku 1901 se výsledná podoba shoduje v podstatě jenom v celkovém schématu půdorysu a hmotném rozvrhu.⁹⁵ Úroveň změn odpovídá pořadí, ve kterém byly jednotlivé objekty stavěny. Původnímu řešení nejvíce odpovídají ty z let 1902–1903. Odchylky a změny se na nich nejzřetelněji projeví po roce 1906.⁹⁶

Velkou proměnou prošla ústřední část, která vznikla jako poslední. Na soutěžním návrhu z konce 90. let 19. století ji zakončovala barokizující kupole. I celá stavba budovy byla pojatá v duchu neorenesance s neobarokními prvky. Ve III. variantě plánů Fanta zapracoval připomínky ředitelství. Tvar pozměnil na půlkruhově zaklenutou místnost půlkruhovitého půdorysu a celou střední část umístil mezi dvě nárožní věže.⁹⁷ Stále počítal s alegorickou figurální výzdobou, podobnou té, která se objevovala na tehdejších reprezentativních stavbách Prahy. Jednalo se o postavu Čechie (nebo Austrie), jako byla i na nádraží Těšnov. Sedící sochy při hlavním vstupu Fantova návrhu připomínaly řešení použité u Národního muzea a sousoší nad hlavním vchodem naopak Průmyslový palác [5]. Věže zdobily sochy ve výklencích. Už u tohoto návrhu se objevily zárodky jejich konečného pojetí, kde na vrcholcích atlanti nesli

⁹¹ Celá délka komplexu je více než 200 metrů.

⁹² HORYNA 1972, 146.

⁹³ HORYNA 1972, 43.

⁹⁴ HORYNA 1972, 146.

⁹⁵ HORYNA 1972, 146.

⁹⁶ HORYNA 1972, 146.

⁹⁷ HORYNA 1972, 146.

univerzum/zeměkouli.⁹⁸ Na průčelí navrhoval hlavní vstup s portikem z antických sloupů.⁹⁹ U schválené IV. varianty ho pozměnil na pětiosý a přidal markýzu. Na průčelí se po stranách velkého zaskleného vítězného oblouku (okna) nacházely figurativní výjevy a nad nimi motiv slunce a slunečních paprsků.¹⁰⁰ Měnila se i vnitřní výzdoba odjezdové (hlavní) dvorany. Na jedné s posledních variant plánů¹⁰¹ nádraží Fanta místo současných alegorických soch měst v hlaví hale navrhoval figurativní vlys nebo reliéf.¹⁰² Jednalo se o spřežení okřídlených koní, kteří táhli vůz s mužem. Za ním stál zástup lidí.¹⁰³ Klenutí dvorany bylo pojaté jako slunce s paprsky. Motiv slunce, různě upravený, se bude objevovat ve Fantově tvorbě ještě několikrát. Použil ho u Mohyly míru nebo u Hlávkových kolejí.

3.1.2.3. Realizovaná podoba

V dokumentaci¹⁰⁴ k nádraží se jednotlivé části budovy označovaly písmeny A – E (od severní strany k jihu). Stavba probíhala během plného provozu.¹⁰⁵ Začalo se 30. července 1901 od části A. Od 13. ledna 1902 se pokračovalo budovou B (spojovací křídlo) a 3. srpna 1903 se zahájila stavba jižního křídla E. O rok později 9. května bylo započato spojovací křídlo D. Ke stavbě poslední části C (příjezdová dvorana) se přistoupilo 8. března 1906.¹⁰⁶ Jednotlivé budovy byly hned po ukončení uváděny do provozu, aby nebyl narušen provoz nádraží.¹⁰⁷ Dodatečné změny plánů k jednotlivým částem pochází nejspíše i z doby po začátku jejich stavby. Některé mohou pocházet z období ještě i po roce 1908.¹⁰⁸

Symbolika výzdoby měla tři roviny. První představovala železnici jako ztělesnění pokroku či vyspělosti moderní civilizace. U budovy se rozvinula moderní ikonografie dopravy.¹⁰⁹ Druhá zastupovala sebevědomí města Prahy jako hlavního města a jeho spojení s dalšími městy a světy.¹¹⁰ Třetí oslavovala císaře Františka Josefa I. Prvky

⁹⁸ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 94.

⁹⁹ Plán publikovaný in: Architektonický obzor VIII, 2. 6. 1909, 6, 1.

¹⁰⁰ Plán publikovaný in: KREJČÍŘÍK 2013, 20.

¹⁰¹ KREJČÍŘÍK 2013, 22 uvádí tuto variantu plánů jako číslo V.

¹⁰² Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

¹⁰³ Mohlo se jednat o postavu Helia nebo Faethóna.

¹⁰⁴ Označení jednotlivých částí budovy se používalo v plánové i písemné dokumentaci. Dodržovalo se i v době okupace.

¹⁰⁵ HORYNA 1972, 146.

¹⁰⁶ HORYNA 1972, 146.

¹⁰⁷ HORYNA 1972, 7.

¹⁰⁸ HORYNA 1972, 146.

¹⁰⁹ Ukázkou je výjev na jedné z věží. Fanta doplnil tradiční alegorii času (Saturn) a věků lidského života o maskarony, které odkazovaly k modernímu dynamickému ztvárnění historického pokroku. Tím celkový význam rozšířil. Častým motivem je znak železnice – okřídlené kolo. Pohyblivá koule a točící se kola byly atributem Famy a Fortuny. Pak si je převzala doprava.

¹¹⁰ Tuto rovinu ve výzdobě zastupovaly znaky pražských částí nebo znaky dalších zahraničních měst.

s touto symbolikou se nacházely zejména v místech, kudy museli pasažéři procházet nebo v prostorách určených pro vysoce postavené návštěvníky.¹¹¹

Zakázky na výzdobu byly zadány umělcům na základě konkurzů nebo přímým vyzváním Ředitelství c. k. státních drah v Praze.¹¹² Josef Fanta byl až do detailu autorem hlavní koncepce výzdoby – dokazují to dochované kresby.¹¹³ Vytvářel náčrtky, podle kterých umělci následně díla vypracovávali. Navrhoval i podklady pro šamotové a keramické obložení stěn, vzory pro dlažbu nebo sochařské prvky.¹¹⁴ Požadoval přímý dohled nad vznikem jednotlivých uměleckých děl. Nebylo mu vyhověno a toto právo si ponechala komise určená Ředitelstvím c. k. státních drah.¹¹⁵ Vedle hlavních autorů výzdoby Stanislava Suchardy, Čeňka Vosmíka a Ladislava Šalouna se na sochařské výzdobě podíleli i umělci menší kvality.¹¹⁶

Suchardův ateliér vyzdobil celou fasádu budovy A, která zahrnuje masky, maskarony a lví masky dekorativních polí, postavy muže a ženy podpírající archivoltu středního arkýřového okna nebo reliéf dívky stojící na zeměkouli. Je také autorem vrcholného sousoší na věži Sblížení, dekorativních motivů orlů, secesních váz a dekorativních kartuší v bocích. Na stavbě se objevil v době, kdy už byla stavba rozestavěna, v roce 1902.¹¹⁷ Práce Čeňka Vosmíka jsou zastoupeny na fasádě části E. Jeho dílna od roku 1905 tvořila dekorativní pole v suprafenestrách, postavy karyatid v oblouku archivoly vstupu do reprezentačních místností, maskarony, postavy ležící dívky v parapetu schodiště arkýře a hlavice věží. Jako poslední se v roce 1907 do výzdoby zapojil Ladislav Šaloun. Je autorem postav na bocích oken prvního patra budovy C.¹¹⁸ Šalounova tvorba je zastoupena i v interiéru. Pro odjezdovou dvoranu dodal dvojici ženských postav objímajících medailon nad vstupem do podchodu k nástupištím. Ostatní díla vytvořili Alois Folkmanna a Josef Pekárek nejspíše podle vlastních modelů. Jsou to například reliéfy kolem ciferníků obou hodin (reliéf Jitřenky nebo reliéf Hypnos a dívky) a reliéf gigantů s břemenem na bočních průčelích věže.¹¹⁹

¹¹¹ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 96–98.

¹¹² HORYNA 1972, 47.

¹¹³ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 94.

¹¹⁴ HORYNA 1972, 8–9.

¹¹⁵ HORYNA 1972, 49.

¹¹⁶ HORYNA 1972, 47–49.

¹¹⁷ HORYNA 1972, 47–48.

¹¹⁸ Jedná se nejspíše o alegorie čtyř světadílů.

¹¹⁹ HORYNA 1972, 48.

Při popisu řešení fasád a interiérů budu dodržovat pořadí jejich vzniku a zaměřím se na průčelí směrem k Vrchlického sadům. Budova A je nejstarší a nejvíce odpovídá původnímu plánu [6]. Celková výzdoba jejího průčelí je kombinací rostlinných a figurativních motivů, ale stále v duchu historismu. Fasádu třípatrové budovy člení v každém patře tvarově odlišně pojatá okna. Mezanin a nároží jsou zdůrazněná bosáží. Rostlinné prvky se objevují zejména v okolí oken (v suprafenestrách nebo v meziprostoru oken). Josef Fanta využíval naturalistický plošně stylizovaný dekor dubové haluze nebo borovicové větévky. Secesní rostlinný motiv a secesní linie se nachází i na mřížích balkónků ve druhém patře. Na fasádě se uprostřed stejného patra nachází již zmiňovaný reliéf mladé dívky stojící na zeměkouli a držící v ruce okřídlené kolo. Maskarony v mezaninu představují města, naopak ve čtvrtém patře alegorie šesti činností. Průčelí zakončuje segmentový štít s výjevem Odloučení.¹²⁰ Tvoří ho postava klečícího muže a ženy. Oba k sobě vztahují ruce. Svým postojem tak lemují půlkruhovitě okno štítu. Dominantou fasády je pískovcový, přes dvě patra sahající portál vchodu do původní restaurace a čekárny. Bohatě pojatou výzdobu nalezneme okolo balkonu, který portál nadnáší. Tvoří ji motivy haluzí, plastické květinové festony a dvojice mužských postav, z nichž levá postava nese atributy Merkura, patrona lidského obchodování.¹²¹ Z budovy na severní straně předstupuje rizalit. Na úrovni střechy se mění v nárožní třítážovou zužující se věž z kamene. Obsahuje dekor v podobě kombinace pásu zdiva a kamene¹²² a ve druhém patře ciferníky. Završuje ji sousoší dvou postav podávající si ruce přes zeměkouli podle návrhů Josefa Fanty [7].¹²³

Fasáda spojující patrový koridor B je bosovaná, prolomená segmentově zaklenutými okny a obsahuje maskarony, které představují města a jednotlivé země. Kompozičně symetricky mu odpovídá koridor na severní straně, který nese označení D. Pojetí obou fasád se shoduje.

Průčelí budovy E (jižní strana) je oproti severnímu hladší a jednodušší, ale částečně mu symetricky odpovídá například umístěním okenních otvorů nebo bosáží [8]. Fanta v konečné podobě upustil od alegorické figurativní výzdoby, která se měla nacházet mezi okny ve třetím patře nebo kolem portálu. Použil sice vegetabilní motiv, ale aplikoval ho opět v duchu historismu. Naturalistický plošně stylizovaný dekor (lipové

¹²⁰ HORYNA 1972, 15.

¹²¹ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 208.

¹²² Takovéto spojení zdiva a kamene se na budově nádraží objevuje v době (po roce 1902), kdy už budova A stojí. Potvrzuje to, že plány věže byly ještě dodatečně pozměněny.

¹²³ HORYNA 1972, 20.

haluzky nebo borovicové větvičky) umístil například do archivolt oken a vstupu. Nalezneme ho i v suprafenestrách. V horních patrech je zaměnil za motiv okřídlených kol nebo rostlinných festonů. Mezanin ve střední části obsahuje portál vstupu do reprezentačních místností. V archivoltě se nachází dvojice ženských postav a dekor lipových lístků. Součástí jsou dekorované dveře podle Fantových návrhů. Portál v prvním patře přechází ve stylizovaný parapet. V jeho místech byl původně plánovaný balkon.¹²⁴ Zdobený portál prolamuje fasádu z jižní strany. Vede ke schodišti a obsahuje kamenný reliéf s dívkou a chlapcem, kteří drží pásku s domovním číslem. Stejně jako na severní straně, i zde vychází z bočního rizalitu nárožní věž. Její vrchol je zakončen zeměkoulí s okřídleným kolem.¹²⁵

Ústřední pavilon nádraží, budova C, tvoří půlkruhově uzavřený centrální prostor [9]. Dominantu průčelí tvoří zasklený triumfální oblouk. Rozměrné okno zdůrazňuje klenáky, které lemují jemný vegetabilní dekor. Vnitřek vyplňuje vitráž s geometrickým dekorem. Původně se ve spodní části nacházela rakouská orlice, ale po roce 1919 byla odstraněna. V oblouku nad ní byli tři putti, kteří představovali poštu, dopravu a architekturu. V přízemí kryje pětiosý vstup markýza na litinových konzolách připomínajících rostlinné prvky (listy kapradí). Okolo dveří je na obložení také rostlinný motiv. Sedm cihlových polí nad vítězným obloukem člení trojúhelný štít. Oddělují je od sebe úzké vertikální pruhy omítky, které lehce přesahují přes hranu a vytvářejí čučky. Prostřední pole je vyvýšeno a vytváří vrchol, na kterém byl původně umístěn císařský znak, než byl i s ostatními připomínkami monarchie v roce 1919 odstraněn.¹²⁶ Dvě postranní pole nesou znak Českého království a Prahy. Štít prolamují sdružená okna s dekorativním ostěním z omítky. Cihlového zdíva a kontrast dvou materiálů využije Josef Fanta později také u vily Kouřimky v Poděbradech.

Střední část budovy C uzavírají po jejích stranách dvě vysoké, symetrické a výrazné věže, které představují dominantu nádraží. Bílá bosovaná omítka sahá do výšky třetího patra (navazuje na fasádu budovy C). Helmice ponechal v kameni [10]. Věže obsahují figurální sochařskou výzdobu. V prvním patře lemují postavy segmentově zaklenutá okna a zároveň podepírají balkony v druhém patře s ozdobnou mříží.¹²⁷ Na obou

¹²⁴ HORYNA 1972, 18.

¹²⁵ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 94–97.

¹²⁶ Srov. HORYNA 1972, 16.

¹²⁷ Srov. HORYNA 1972, 17.

stranách se jedná o dvojici muže a ženy.¹²⁸ Vstup na balkon a hodiny s reliéfem o patro výš jsou umístěny v odrytém horizontálním poli. Na severní straně je reliéf Jitřenky (Venuše) a puttů, napravo Hypnos. S reliéfy tematicky souvisí masky dne a noci nad pískovcovými poli.¹²⁹ Shodně řešené jsou boční strany obou věží. Obsahují podobné zrcadlově obrácené reliéfy představující alegorii obchodu a dopravy (muži nesoucí náklad za okřídleným vozem).¹³⁰ Dvouetážové helmice převádějí čtvercový půdorys na kruhový prostřednictvím pilířů, na kterých jsou usazeny postavy orlů. V dalším patře se jejich půdorys lehce zužuje a stávají se subtilnějšími. Stěny prolamují úzká okénka. Prostor mezi nimi vyplňují figury mužů/atlantů v pozici oranta. Prosklenou bání na vrcholu nadnášejí okřídlená kola.¹³¹

Východní fasáda směrem k nástupištím není výrazně členěna ani dekorována. Místy se na ní nachází okřídlená kola a motiv listoví. Opět je to naturalisticky stylizovaný dekor. Větrací šachty okolo celé budovy nádraží lemuje ozdobné zábradlí s motivem okřídlených kol a abstraktním ornamentem připomínajícím vegetabilní prvky. Nejspíše je podle plánů Josefa Fanty.

Jestliže Fanta detailně určoval koncepty sochařských děl, tak u malířské výzdoby se jeho návrhy omezily na rozmístění, formáty a náměty.¹³² Interiéry vycházejí z II. varianty plánů. Větší vývojovou proměnou prošla pouze odjezdová dvorana. Přes tyto dispoziční změny i secesní dekor v ní stále převládá neorenesanční členění prostoru. Neorenesanční prvky zastupuje například kladí, pilastry a alegoricky ztvárněné plastiky. Naopak typický secesní detail představují barevná okna.¹³³

V pravém bočním křídle se nacházely místnosti pro cestující. V budově A zabírala prostor přízemí, mezaninu a prvního patra restaurace a čekárna III. třídy. Prostor rozdělovaly pilíře na devět klenebních polí, sklenutých valenými klenbami. Výzdoba se skládala z historizujících prvků i secesní ornamentiky. Zahrnovala vegetabilní pletence, úponky vinné révy a drobnou figurální výzdobu. Kombinovala se zde jak malba, tak i štuk nebo keramika. Na pilířích byly keramické obklady s tématem květin a alegorických postav ročních dob, lovu, rybářství, polní a hospodářské práce. Secesní

¹²⁸ Na levé straně je možné rozpoznat postavu Merkura. Na pravé straně jde o dvojici zobrazenou s letícími ptáky.

¹²⁹ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 94–97.

¹³⁰ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 94–97.

¹³¹ HORYNA 1972, 17.

¹³² HORYNA 1972, 47.

¹³³ HORYNA 1972, 44.

dekor se objevil také na mřížích větracích prostorů. Restaurace i přilehlé místnosti obsahovaly dřevěné ostění.¹³⁴

Restauraci a čekárnu pro I. a II. třídu¹³⁵ zasadil Fanta do prostoru budovy B. Její velký sál protínal i první patro a byl zaklenut valenou klenbou se zdůrazněnými pasy. V místnosti bylo secesní obložení a čelní stěny vyplňovaly obrazy. Stěny zdobil vegetabilní dekor listů a maskarony, které měly ve spodní řadě nejspíše jenom dekorativní funkci. Ve druhé řadě se pak daly rozpoznat druhy lidských činností. I zde byly krycí mříže větracích otvorů s vegetabilním ornamentem.¹³⁶

Budova D na jižní straně má podobné schéma jako část B. Stěny dekorovaly alegorizující masky světadílů a modrý kachlový sokl s motivem vlnovky. Nacházela se v ní úschovna zavazadel. Důležitý prostor představovala dvorana příjezdů se schodištěm do tunelu (podchodu). Její výzdoba kombinovala secesní prvky s historizujícím pojetím. Výška místnosti sahala přes tři podlaží¹³⁷ a zaklenula ji valená klenba s výraznými pasy. Boční stěny odkazovaly k předešlému stylu historismu. Na jedné byly vavřínové festony a maskarony. Na protější dvě štukové ženské figury držely znak Prahy umístěný mezi nimi. Posun k secesnímu pojetí ukazují čelní stěny, které byly vertikálně členěné pásy. V centru se nacházel kruhový rám původně osazený hodinami. Doplnovaly je rostlinné pletence a reliéfy orlů nebo i motiv zavěšených střapců.¹³⁸ Dalším secesním detailem byla vitrážová okna. Nad vstupem do tunelu k nástupištím Fanta navrhl dvě alegorické postavy Dne a Noci s hodinami. Okno nad nimi ozdobil motivy vavřínových festonů.¹³⁹

Honosně vyzdobené reprezentační prostory umístil do budovy E. Ani v nich nechybí bohatý secesní vegetabilní ornament v podobě naturalistického i stylizovaného listoví. Nacházel se na klenebních pasech, na stěnách, kovových mřížích i dřevěném ostění. Spolu s nimi byly součástí místností i malby.¹⁴⁰ Oktogonální salonek reprezentačních prostor byl završen vitrážovým oknem se stylizovaným rostlinným ornamentem. Císařský salonek svým pojetím rostlinného ornamentu (připomíná spíše rozviliny) a přidáním puttů se blíží rokoku.¹⁴¹

¹³⁴ HORYNA 1972, 29.

¹³⁵ Výzdoba čekáren I. a II. třídy se bohužel nedochovala.

¹³⁶ HORYNA 1972, 29–30 srov. PRAHL/ŠÁMAL 2012, 94–97.

¹³⁷ Tato prostora byla během pozdějších zásahů do budovy horizontálně překlenuta a v horní části byl vytvořen kulturní sál.

¹³⁸ HORYNA 1972, 38–39.

¹³⁹ HORYNA 1972, 33.

¹⁴⁰ HORYNA 1972, 34–35.

¹⁴¹ Srov. HORYNA 1972, 45.

V centrální dvoraně je hlavní vestibul zaklenutý žebrovou půlkupolí. Zasklený vítězný oblouk zdobí vitráž podle návrhu Josefa Fanty. Pod ním před vchodovými dveřmi je portikus na jednoduchých sloupech. Přes secesní vegetabilní dekor (listoví, rostlinné úponky) a secesizující maskarony (s listovím a stylizovanými slunečními paprsky) působí dvorana stále historizujícím dojmem. Stěny člení motivy pilastrů a kladí. Klenbu zdůrazňují pasy. Nad kladím je prolamují niky, v nichž je umístěna skupina alegorických soch měst. Pocházejí od vícera autorů. Celkově má skupina neorenesanční charakter.¹⁴² Jedná se o města, se kterými Praha udržovala spojení. Podle svých atributů jdou ale špatně rozeznat.¹⁴³ Doplňují je znaky měst ozdobené listovím. Fantovy náčrtky k těmto plastikám se nezachovaly a není tak jisté, jestli vůbec vznikly [].¹⁴⁴ Vstup do podchodu k nástupištím obsahuje dvě Šalounovy ženské postavy, které nesou naturalistický vavřínový řetěz a medailon.¹⁴⁵ Kompozice kopírovala tvar okna směrem k perónům.

Nádraží zachycuje vývoj Fantovy tvorby od historismu k osobnímu pojetí secese. Na fasádách i interiérech používá secesní prvky, ale v podstatě dodržuje schéma výzdoby a řešení poplatné 19. století a neorenesanci. Proměny a postupný přechod k volnějším řešení odráží pořadí vzniku jednotlivých částí budovy. V průčelí se fasáda mění od hodně členěné historizující (na části A) k hladší secesní formě s dekorem a dalšími ozdobnými prvky (část E a především C). Fanta postupně přechází od alegorické plastické výzdoby k symbolické. Pracuje se symetrií i figurální asymetrií.¹⁴⁶ Od 90. let byly běžnou součástí staveb motivy jako orel a lev (symboly síly) nebo motiv globu a postavy atlantů.¹⁴⁷ Všechny prvky se nacházejí i na nové budově nádraží. V interiérech dochází k míchání čistě secesních detailů (například kovové a truhlářské prvky) s historizujícími prvky secesně přetvořenými. Propojení historizujícího řešení se secesním motivem je v rámci výzdoby časté. Nejvíce secesní byly na Fantově budově nádraží věže a barevná okna v prostoru schodiště A, restauracích, odjezdovém i příjezdovém vestibulu a v oktogonálním salonku reprezentačních místností.¹⁴⁸

¹⁴² HORYNA 1972, 49.

¹⁴³ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 208.

¹⁴⁴ HORYNA 1972, 49.

¹⁴⁵ Původně medailon obsahoval bustu císaře. V roce 1919 byla odstraněna a nahradil ji nápis „*Praga caput regni*“.

¹⁴⁶ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 176.

¹⁴⁷ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 193.

¹⁴⁸ HORYNA 1972, 45.

Podle dochovaných plánů je vidět postupný Fantův vývoj od architektonického řešení k sochařskému a plastickému pojednání u řešení helmice věží.¹⁴⁹ Poprvé se u nich objevuje rezné zdivo primárně jako prvek dekorace, nikoli jako prvek tektonický. Vrcholy bočních věží jsou pojednány plasticky a vyvolávají dojem, že organicky vyrůstají z hmoty bloků, bez výrazné hranice přechodu. Helmice věží na budově C posunul Fanta ještě o kus dál. Povedlo se mu propojit architekturu s plastikou, tak že se dostal k čistě secesnímu řešení.¹⁵⁰ Byla jim ponechána také jejich praktická funkce díky tomu, že obsahovaly hodiny.¹⁵¹ Sochařská výzdoba se dostala od alegorických až k symbolickým obsahům a primárně dekorativním významům, které vyvrcholily řešením v helmicích.¹⁵²

Na téma řešení věží se Fanta zaměřil i na jiných náčrtcích. Například v návrhu blíže neurčeného kostela nejspíše z roku 1903¹⁵³ dospěl až k podobě, která se blížila secesnímu pojetí.¹⁵⁴ Fanta poslední tři patra věže nechal o kousek ustoupit. Směrem vzhůru se zmenšovala a získávala subtilnější dojem. Stěny v patrech prolomila sdružená a segmentově zakončená okna. Postupně zvýrazňoval nároží pater helmice věže, jak ukazuje náčrt dalšího kostela nejspíše z roku 1905, ale publikovaný v Architektonickém obzoru až v roce 1916.¹⁵⁵ V daném případě přičlenil vysokou hranolovitou věž k románskému kostelu u vstupu. Věž se zmenšovala tím, že její patro bylo pokaždé o kousek užší. Nároží jednotlivých pater byla zdůrazněna a lehce převyšovala linii zakončení patra. Patra věže byly opět prolomeny románskými okny. Tyto návrhy je možné považovat za začátek cesty k secesnímu ztvárnění věží, která vyvrcholila u nádraží Františka Josefa I.

První plány nádraží vznikly v době, kdy Fanta tvořil v duchu historismu a eklektismu. Stavba byla dokončena těsně před jeho secesním vrcholem, Mohyloou míru na Moravě. Paralelně se vznikem nádraží se objevily další pražské ukázky secese, Obecní dům nebo nádražní budovy v Plzni - Jižní předměstí a v Brně. Fantův vývoj k secesi, zřetelně viditelný během osmi let stavby nádraží, se odráží i v jeho další tvorbě. Podobné prvky Fantovy rané secese nalezneme i na stavbách zejména z doby vzniku budov D, E a C (přibližně z let 1903–1909).

¹⁴⁹ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

¹⁵⁰ HORYNA 1972, 45.

¹⁵¹ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 14.

¹⁵² HORYNA 1972, 50–51.

¹⁵³ U návrhů byl popisek: *Trutnov – nový kostel, Trutnov- nový český kostel s domem administrace.*

¹⁵⁴ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

¹⁵⁵ Architektonický obzor XV, Červenec, 57.

3.1.3. Městský hřbitov Poděbrady

Na začátku 20. století získal Fanta zakázku na vytvoření nového hřbitova v Poděbradech. Původní se nacházel na Kostelním náměstí, ale v 19. století začal překážet nové výstavbě a městská rada se rozhodla nevyhovující situaci vyřešit založením nového. Byl vybrán pozemek na předměstí Poděbrad Kluku (zvané také Záblaví). Nový hřbitov sousedil s již existujícím evangelickým¹⁵⁶ a sloužil pro celé město Poděbrady. Stavba proběhla v letech 1902–1903 pod vedením stavitele Josefa Fialy.¹⁵⁷ Po roce 1920 se hřbitov rozšířil a obsáhl tak i starou evangelickou a židovskou¹⁵⁸ část.¹⁵⁹ Hřbitov sám i vybrané hrobky jsou od roku 1958 chráněnou kulturní památkou.¹⁶⁰

Na výzdobě se podíleli František Bílek, Bohuslav Schnirch, Milan Havlíček, Hanuš Folkmann, Franta Anýž nebo i Čeněk Vosmík. Hřbitov je umělecky cenný nejenom pro jednotný styl a výzdobu, ale i díky některým náhrobkům, mezi jejichž autory patřili významní umělci, například Antonín Engel nebo Vojtěch Kerhart. Řadí se k nim také Josef Fanta s hrobkami pro rodinu Hellichů a Geiselreitovu.¹⁶¹

Fanta pojal hřbitov celistvě. Zabýval se nejenom pojetím ohradních zdí, výzdobou jednotlivých částí, ale i organizací hrobových míst. Součástí komplexu byla hřbitovní kaple a domek hrobníka s dvorečkem. První návrh město nepřijalo pro přílišnou náročnost, Fanta proto plány zjednodušil.¹⁶² Spolupracoval na nich s Františkem Bílkem, autorem medailonů na ohradní zdi a Františkem Thomayerem, který se postaral o krajinářskou úpravu.¹⁶³ Do stavby hřbitova se zapojili rovněž místní řemeslníci. Kovář Jan Mareš vytvořil dekorativní vstupní mříž, umělecký truhlář Jan Báša dřevěné prvky [11].¹⁶⁴

Fantova koncepce hrobových míst vycházela z tvaru pozemku, odpovídajícímu přibližné kruhové výseči (trojúhelníku). Namísto běžného pravoúhlého rastru poskládal hrobová místa v řadách, které vytvářely oblouky. Ohradní zdi pročlenil slepými

¹⁵⁶ Evangelický hřbitov byl založen v 90. letech 19. století. Později byl k evangelickému i katolickému připojen židovský hřbitov.

¹⁵⁷ HRABĚTOVÁ 1999, 68.

¹⁵⁸ Židovský hřbitov byl bohužel za 2. světové války zničen.

¹⁵⁹ HRABĚTOVÁ 1999, 70.

¹⁶⁰ <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=127585&oKodKr=21&oNazSidOb=kluk&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=27.10.2015&Limit=25>, vyhledáno 27. 10. 2015.

¹⁶¹ Šárka KOUKALOVÁ in: HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 48 srov. KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 82 srov. HRABĚTOVÁ 1999, 68–69.

¹⁶² HRABĚTOVÁ 1999, 68.

¹⁶³ Šárka Koukalová in: HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 48 srov. KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 82.

¹⁶⁴ HRABĚTOVÁ 2008, 121.

arkádami a do nich umístil další hrobky. Prostor mezi arkádami vyplňují Bílkovy reliéfní medailony znázorňující hlavy Krista, Panny Marie, Máří Magdaleny a anděla.¹⁶⁵ Okolo medailonů jsou biblické texty, které se střídají se znaky alfy a omegy. Původně měly být arkády opravdové a obsahovat hrobky nejváženějších poděbradských rodin.¹⁶⁶ Vstup na hřbitov zdobí kovaná brána vrcholící pietou s andělem smrti a vykoupení a plačící Máří Magdalenou. Postavy jsou ryté na měděném plechu.¹⁶⁷ Na vstupní bráně a jiných kovových částech oplocení nalezneme také stylizovaný rostlinný dekor. Součástí hřbitova je domek hrobníka a kaple¹⁶⁸ s přičleněnou márnici a pitevnou.¹⁶⁹ Obě stavby (domek hrobníka a kaple) jsou si podobné. Jsou rovněž postaveny jako zrcadlové. Nacházejí se vedle vstupu na hřbitov. Mají hladké stěny, které jsou ozdobeny třemi stupňovými štíty.

Z dochovaných nerealizovaných variant Fantových návrhů je vidět vývoj hřbitova.¹⁷⁰ Nejprve Fanta vytvořil variantu, kde vycházel z běžné hřbitovní koncepce čtvercových a obdélníkových polí. U druhé varianty si už více hrál s možností řazení hrobových míst a vyšel z tvaru pozemku připomínající kruhovou výseč. Hrobová místa koncipoval v řadách do oblouků po obvodu výseče. Přibližný střed pozemku zdůraznil Fanta řadou arkád (také lemovaly obvod výseče), která rozdělila hřbitov na dvě části. Od hlavního vstupu se paprskovitě rozbíhalo pět cest (alejí) a kolmo protínaly pásy s hrobovými místy [12].¹⁷¹

U všech variant Fanta uvažoval o hřbitovním kostelíku. Stál sám nebo na něj navazovaly arkádové zdi. Dále na nich počítal se dvěma symetricky zrcadlově umístěnými domky. Podle variant byly umístěny u vstupu podél brány nebo na koncích arkád. Jednalo se nejspíše o domek hrobníka (zahradníka¹⁷²) a márnici. Zachovány jsou i návrhy různých podob vstupní brány. Od zděné silnější varianty v podobě „hradní“ brány až k subtilnější kovové verzi se zděnými sloupy. Realizovaná forma nejvíce odpovídá secesnímu pojetí. Fanta se zamýšlel i nad výzdobou ohradních zdí z vnější

¹⁶⁵ Srov. Šárka KOUKALOVÁ in: HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 48 srov. KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 82 srov. HRABĚTOVÁ 1999, 68–70.

¹⁶⁶ HRABĚTOVÁ 2008, 121.

¹⁶⁷ Šárka KOUKALOVÁ in: HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 48 srov. KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 82.

¹⁶⁸ Měla by být kopii stavby prezentované na výstavě v Londýně v roce 1908.

¹⁶⁹ Šárka KOUKALOVÁ In: HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 48 srov. KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 82.

¹⁷⁰ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

¹⁷¹ Jedná se nejspíše o původní Fantův plán, který byl zjednodušen. Upustilo se od hřbitovního kostela a arkádové řady.

¹⁷² Toto označení se objevuje na jedné z variant plánů.

strany od silnice – využil stylizovaný rostlinný motiv s geometrickými prvky (stylizovaný věnec s visícími páskami) doplněný nápisy. V pozůstalosti Josefa Fanty se k zakázce poděbradského hřbitova dochovaly také různé zamýšlené náčrtky náhrobků umístěných v arkádách ohradní zdi. V lunetách navrhoval převážně různá figurální témata doplněná výzdobou festony nebo věnci. Objevil se zde náčrt anděla vytvářející svými rozepjatými křídly oblouk lunety. Stejně řešení se nachází na fasádě Fričovy pracovny v areálu Ondřejovské hvězdárny.

Hřbitovy by měly navozovat pocit úcty a piety k zemřelým. Důležité je vytvořit je tak, aby byly funkční nejenom v době vzniku, ale i s odstupem času. K tomu se musí počítat s estetickými, hygienickými ale i ekonomickými a dopravními požadavky.¹⁷³ Fantův poděbradský hřbitov tyto podmínky splňoval v době vzniku a plní je i po více jak sto letech. Je ukázkou spojení výtvarného (secesního) ztvárnění s funkčním pojetím.

Fantova pozůstalost obsahuje ještě jeden návrh spojený s tematikou hřbitovů, jednalo se o řešení hřbitova ve městě Přepychy. Na jeho realizaci ale nikdy nedošlo.¹⁷⁴ V pozůstalosti jsou i návrhy a plány kostela tamtéž, stejně jako návrhy mříží, brány ohradní zdi i vybavení kostela, pocházející z let 1911–1912¹⁷⁵.

3.1.4. Vily v Jevanech

Nedaleko Ondřejova, kde Fanta vytvořil areál hvězdárny, se nachází vesnice Jevany. Tato oblast byla oblíbeným místem vycházek. Postupně se stala vyhlášeným prvorepublikovým letoviskem a místem odpočinku tehdejší české honorace. V návaznosti na to vzniklo v Jevanech a okolí mnoho penzionů, hotelů a hlavně letních sídel.¹⁷⁶

Mezi osobnostmi, které tento kraj objevily a zasloužily se o jeho proslavení, patřil Josef Fanta. Byl jedním z prvních majitelů zdejších letních sídel. V roce 1901 zakoupil budovu místního zájezdního hostince původně z doby okolo roku 1880 a přestavěl ho pro potřeby své rodiny k letním pobytům.¹⁷⁷ Přestože přestavba spadá do doby, kde se u Fanty začínají objevovat secesní prvky, tato tendence se u ní neprojevila. Významnější je původní vnitřní zařízení¹⁷⁸, jehož součástí byla i Fantova vlastní

¹⁷³ KOVÁŘ/PEŘINKOVÁ/ŠPATENKOVÁ 2014, 69–70.

¹⁷⁴ Josef Cibulka: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

¹⁷⁵ WIRTH/BROŽOVÁ 1951, 17.

¹⁷⁶ Charakteristika Jevan jako sídla honorace přetrvala do současnosti. Stále jsou zde sídla českých uměleckých osobností a staví se i nové reprezentativní vily.

¹⁷⁷ ŠVÁCHA 2010, 40.

¹⁷⁸ Tento mobiliář by měl být ve vile stále přítomný, podle informací podávaných realitní kanceláří, která tuto vilu v nedávné době prodávala.

pracovna.¹⁷⁹ Další osobností, která podpořila rozvoj a věhlas Jevan, byla spisovatelka Gabriela Preissová.¹⁸⁰ Josef Fanta pro ni v roce 1903 projektoval vilu na břehu Jevanského rybníka [13].¹⁸¹

V realizované podobě se jedná o patrový dům. Fasáda je řešená v šedomodré žule bez podezdívky.¹⁸² Půdorys je tvaru písmene L. Na jižní straně vystupuje rizalit zakončený zvlněným štítem a verandou. Na východní straně je rizalit zakončený sedlovou střechou a vchod kryje malá veranda. Prostupuje jím také okno se segmentovým zakončením. Na severním průčelí je také zvlněný štít. Obsahoval reliéf Madony a okno půlkruhovitěho tvaru. Na západní straně lehce předstupuje rizalit opět se zvlněným štítem a segmentově zakončeným oknem v přízemí.

Fanta navrhoval různé variace vily, od historizujících (návrhy převážně z 90. let 19. století) až k téměř secesním, od podoby zámečku až k variantě patrového domu.¹⁸³ Náčrtek označený datem 1898–1902 ukazuje stavbu jako zámeček s věžičkou zakončenou cibulovou střechou [14]. Na dalším z nákresů uvažoval o reliéfech na fasádě, štítech a částečně samostatné hmotě věže s jehlanovou střechou. V náčrtech, kde už pracoval s podobou patrových domů, se objevovalo rezné zdivo i štít a půlkruhovitá okna. U řešení fasád Fanta počítal s figurální výzdobou v podobě reliéfů objevujících se ve štítu nebo okolo oken. Jednalo se například o postavy dvou andělů ohraničujících okna směrem do ulice. Díky prvkům jako jsou arkýře, vysoké komíny, balkony nebo bay (bow) window a štíty je možné předpokládat inspiraci anglickým domem. Vedle toho je možná také inspirace skotským domem na břehu jezera. Při řešení interiéru se Fanta stále drží starších schémat. U jeho rodinných domů a vil se neobjevuje vnitřní dispozice, ve které by byla zdůrazněna schodišťová hala. Prvek, který přinesl také anglický dům. Vila v Jevanech neobsahuje secesní rostlinné motivy, ale Fanta v ní reaguje na dění a vlivy, které se v českém prostředí v dané době také projeví. Dochované množství náčrtků a různá řešení podoby vily umístěné v krajině nebo v lesnatém kraji ve Fantově pozůstalosti ukazuje, že se v dané době tímto tématem zabýval. Vila Gabriely Preissové původně stála volně v krajině u břehu rybníka. V současné době je obklopena z obou stran domy.

¹⁷⁹ ŠVÁCHA 2010, 40.

¹⁸⁰ Gabriela Preissová (1862–1946) byla česká dramatička a spisovatelka a představitelka realismu. Její neznámějším dílem je *Její pastorkyňa* nebo *Gazdina roba*.

¹⁸¹ JUNEK 2013, 126 srov. ŠVÁCHA 2010, 40–41.

¹⁸² JUNEK 2013, 126 srov. ŠVÁCHA 2010, 40–41.

¹⁸³ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

3.1.5. Hlávková studentská kolej

Pro Josefa Hlávku¹⁸⁴ vytvořil plány studentských kolejí v Praze na Novém Městě. Dnes v jejich prostorách sídlí kolej ČVUT. Povolení ke stavbě bylo uděleno už v roce 1902, ale samotné práce¹⁸⁵ začaly až o rok později. Dokončeny byly v roce 1904. Budova je postavena v novorenesančním duchu, ale v jemných detailech lze nalézt odkazy secese. Koleje se nacházejí na křížení ulic Jenštejnské s Dittrichovou a sousedí s kostelem sv. Václava na Zderaze¹⁸⁶. Tvoří je tři části do tvaru písmene L a završuje je sedlová střecha. Do dvora je fasáda hladká. Směrem do ulic obsahuje sgrafitovou výzdobu.

Průčelí do ulice Dittrichovy (západní část) je třípatrové s arkýřem přes dvě patra zakončeným mansardovou stříškou. Ve třetím patře nad ním je kónická nika, na kterou navazuje ve štítu luneta. Na vrcholu štítu je pak busta sv. Václava od Čeňka Vosmíka.¹⁸⁷ Štít má stupňovitý zvlněný obrys. Na arkýři, ve druhém a třetím patře a v lunetě štítu je sgrafitová výzdoba. V nejnižší části arkýře jsou dva hadi a datace stavby. Arkýř nese také znaky pražských měst a českých zemí a motiv stromů s propletenými větvemi. Druhým patrem probíhá úzký pruh s námětem ptáků, ve třetím se nachází figurální tematika.¹⁸⁸ Jedná se o zakladatelskou scénu. Výjev začíná dvojicí spoře oděných¹⁸⁹ mladíků obracejících se k postavě Pallas Athény. Po nich následuje skupina lidí, která ukazuje maketu budovy postavě Čechie doprovázené bojovníky. Na pravé straně jsou také personifikace moudrosti a alegorie času.¹⁹⁰ V lunetě štítu je zobrazen orel s rozepjatými křídly na hvězdné obloze. Okolo něho je nápis: *“Po celý život běh svět záře mládí vám až do šedi.”* Nad nikou se nachází obrazec slunce s paprsky. Stejnou část budovy, ale směrem do Jenštejnské ulice, zdobí sgrafita. Ve druhém patře se opakuje pás s ptačí tematikou. Ve třetím jsou dvě sgrafita stromů a dvě figurální scény - recitující mladíci¹⁹¹. Ve štítu, kterým prostupují dvě okna, je znázorněn

¹⁸⁴ Josef Hlávka (1831–1908) byl český architekt, stavitel, velký mecenáš a významná osobnost českých dějin. Díky svému nadání a pili získal rozsáhlý majetek, který využíval k podpoře vědy, umění a vzdělanosti. Staral se o ochranu památek. Z jeho iniciativy vzniklo mnoho nadací a institucí. Například Česká akademie věd a umění. (Stal se jejím prvním prezidentem.) Dále Hlávková nadace nebo Hlávkovy studentské koleje.

¹⁸⁵ Hlávkovu studentskou kolej stavěla firma Matěje Blechy.

¹⁸⁶ Fanta vytvořil návrh na rekonstrukci kostela sv. Václava na Zderaze na začátku 20. století.

¹⁸⁷ Srov. BAŤKOVÁ 1998, 692.

¹⁸⁸ Srov. PRAHL/ŠÁMAL 2012, 79.

¹⁸⁹ Pojetí oděvu mladíků odkazuje na sociální původ studentů.

¹⁹⁰ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 79.

¹⁹¹ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 79.

rostlinný dekor (motiv koruny stromu) s vlající nápisovou stuhou a dvě postavy hrající na hudební nástroje.¹⁹²

Jižní fasádou do Jenštejnské ulice prochází v prvním patře pás rostlinné ornamentiky (motiv větvičky s listy) a znaky českých měst. Ve čtvrtém patře nad okny je řada opakujícího se motivu sov. V této části stavby je arkýř umístěný nakoso a nese balkon. Jeho osa je zdůrazněna sgrafitovými prvky. Pod ním lemují tvar okna výjev dvou chlapců u ohně a vegetabilní motiv – větvičky s plody. Na arkýři je zobrazena orlice s nápisovou páskou a nad ní motiv slunce s paprsky. Vstup na balkon rámuje dvě postavy mladíků držících se kruhu.¹⁹³ Nad nimi je nápis: „*Studentská kolej českých vys. škol*“. Na balkonovém zábradlí je rostlinný dekor – větvičky s listy. Střešní arkýř obsahuje, oproti návrhu s datací, slova „*Mladost radost*“.¹⁹⁴ Na západní části tohoto bloku si můžeme všimnout štítu, který v minulosti nejspíše nesl také sgrafita. Dochoval se k němu návrh možné výzdoby.¹⁹⁵ Jednalo se o symetrickou (zrcadlovou) výzdobu postav nahých mladíků stojících před stromem a trhajících ovoce. Mezi větvemi byla propletena stuha. Nad výjevem byl ponechán prostor na nápis. Vzhledem ke zbylé výzdobě odkazující ke studiu, moudrosti a umění, by se mohlo jednat o mladíka (možná postavu Adama) a strom poznání. Vegetabilní ornamentika se objevovala také ve výzdobě interiéru, například v prostorách jídelny od Františka Urbana.¹⁹⁶

Na rozdíl od svých eklektických návrhů ponechal Fanta fasádu koleje v podstatě hladkou, pouze s plošnou výzdobou sgrafit. Upustil tedy od plastické figurativní výzdoby fasády. Rostlinné motivy blízké secesním je možné rozpoznat v detailech, v použitém vegetabilním dekoru, motivech listů a stromů a v linii rozevláté pásky a slunečním motivu s paprsky. Přesto převládá alegorický význam výzdoby. Tím naopak ještě zůstává ve spojení se svým předchozím historizujícím obdobím. Stejně jako na předchozích stavbách pracoval Fanta s motivem stupňovitěho nebo zvlněného štítu. Stejných prvků si budeme moct všimnout i na dalších jeho zakázkách. Fanta je spolu s malířem Karlem Klusáčkem autorem návrhů sgrafit (realizovaných Janem Janšou) zdobících fasádu domu.¹⁹⁷ Mecenáš stavby Josef Hlávka, který na začátku inicioval stavbu a ovlivnil návrhy, zasahoval i do vybavení koleje.¹⁹⁸

¹⁹² Srov. PRAHL/ŠÁMAL 2012, 79.

¹⁹³ Podle dochovaných nákresů Fanta také uvažoval o ženských postavách místo mladíků.

¹⁹⁴ Srov. PRAHL/ŠÁMAL 2012, 79 srov. BAŤKOVÁ 1998, 692.

¹⁹⁵ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

¹⁹⁶ Autorství uvádí Alois LODR, Josef Hlávka, Praha 1988, 172 in: PRAHL/ŠÁMAL 2012, 79.

¹⁹⁷ Klusáčka jako autora uvádí PECHOVÁ, 2000, 66.

¹⁹⁸ BAŤKOVÁ 1998, 692 srov. PRAHL/ŠÁMAL 2012, 79.

3.1.6. Hlahol

Hlahol je český a stále fungující zpěvácký spolek. Vznikl z původně soukromého sboru v roce 1861, jehož zakladatelem byl Jan Ludvík Lukes, pražský zpěvák a sládek. V minulosti Hlahol sídlil v Praze například v domě U Královny anglické v Široké (dnešní Jungmannově) ulici, ve Svatováclavské záložně v Řetězové ulici nebo u Doušů na Václavském náměstí.¹⁹⁹ Prošla jím řada osobností hudebního a kulturního života a podle jeho vzoru se zakládaly stejnojmenné spolky v jiných městech.²⁰⁰

V době, kdy se stavěla vlastní budova Hlaholu, byl sbormistrem Adolf Piskáček a starostou Antonín Adámek.²⁰¹ Parcela vznikla během regulace a asanace Vojtěšské ulice. Původně ji zabíraly tři menší domy.²⁰² Iniciátory vzniku nové budovy spolku byli na začátku František Schläffer, Josef Fanta, Josef Srb-Debrnov a Antonín Havlík. Tito muži se hodně zasloužili i o vznik *“Komitétu pro zřízení samostatných místností pražského Hlaholu“*. Pozemek pro stavbu byl zakoupen v roce 1903 na nynějším Masarykově nábřeží na doporučení stavitele Schläffera.²⁰³ Schläffer byl rovněž autorem prvních plánů nové budovy spolku²⁰⁴, které v základě už určily její konečnou dispozici (její základní prvky). Podpis Josefa Fanty se objevil až u návrhu fasády. Původní plány byly schváleny, jen s malým dodatkem, že budou ještě dodatečně předloženy detailní návrhy uličních fasád a střechy sálu.²⁰⁵ Oba návrhy provedli autoři zdarma.²⁰⁶ Spolkový a nájemní dům Hlahol zasahuje svým průčelím na Masarykovo nábřeží a druhou stranou do ulice Vojtěšská. Tvoří ho dva řadové domy v hloubce domovního bloku, které spojuje v místě dvora přízemní koncertní síň.²⁰⁷ Se stavbou, vedenou stavitelem Čenkem Gregorem se začalo v roce 1904, přičemž na začátku proběhly ještě drobné změny, ale i ty byly odsouhlaseny Fantou i Schläfferem. Vedle fasády pochází z pera Josefa Fanty také vnitřní výzdoba. Fanta k tomu zastával i dozor nad prováděním.²⁰⁸

¹⁹⁹ <http://www.hlahol.cz/historie.html>, vyhledáno 30. 11. 2015.

²⁰⁰ MUK/LÍBAL 1988, 1.

²⁰¹ <http://www.hlahol.cz/historie.html>, vyhledáno 30. 11. 2015.

²⁰² MUK/LÍBAL 1988, 1.

²⁰³ <http://www.hlahol.cz/historie.html> srov. BAŤKOVÁ 1998, 272.

²⁰⁴ Schläffer vytvořil návrhy stavby z důvodu podmínky okamžité výstavby budovy, která byla součástí při zakoupení pozemku.

²⁰⁵ MUK/LÍBAL 1988, 9–10.

²⁰⁶ <http://www.hlahol.cz/historie.html> srov. BAŤKOVÁ 1998, 272.

²⁰⁷ BAŤKOVÁ 1998, 272 srov. MUK/LÍBAL 1988, 27.

²⁰⁸ MUK/LÍBAL 1988, 11–12.

Částečná kolaudace proběhla 28. 10. 1905 a další 15. 1. 1906.²⁰⁹ Oficiální slavnostní otevření ale proběhlo 4. a 5. listopadu 1905.²¹⁰

Fasáda Hlaholu působí čistým, hladkým a jednotným dojmem. Průčelí k Masarykovu nábřeží zdůrazňují rohové lehce vystouplé ploché rizality zakončené segmentovými štíty [15]. Nad jejich zvýšeným přízemím jsou v prvním a druhém patře balkony na segmentovém půdorysu a poslední dvě patra se mírně konvexně propadají. Podkrovní okénka jsou také zaklenuta segmentovým obloukem. Velká část výzdoby průčelí se nachází na těchto rizalitech. V přízemí jsou dva vstupy s bohatým štukovým orámováním v archivoltách. Nalevo Fanta použil motivu dobře plasticky znázorněných borovicových větvíček se šiškami. Napravo naopak větévky listnatého stromu. Archivolty nakonec lemují a ohraničují zubořez. Dveře jsou také dekorované. Nad pravým vstupem je mozaika představující ptáka Fénixe, podle návrhu Josefa Fanty.²¹¹ Vedle oken nad vstupem je štukový věnec, na němž jsou zavěšené pásy [16]. Stejný motiv se objevuje v interiéru Hlaholu nebo také v rámci budovy nádraží. Ve stejných místech levého vstupu je jako výzdoba štukový věnec. Větev z listoví je také nad archivoltou levého vstupu. Dominantní část fasády tvoří balkony. Oba zdobí kovové secesní zábradlí s rostlinnou ornamentikou. Okna balkonů v prvním patře zdůrazňují dvojice figur. V levé části se jedná o ženské figury nadnášející feston z listů a květů. Napravo jsou to mladíci ve venkovském šatu držící hudební nástroje. Ve druhém patře se nachází pouze kovová secesní mříž. V pozůstalosti se dochovaly, v rámci návrhu celého průčelí, různě řešená zábradlí. V úrovni třetího patra se pod okny nacházejí reliéfy²¹². Ve štítech rizalitů se spolu s okny a nápisy odkazujícími ke sborovému zpěvu nachází secesní dekor v podobě „*schematické secesní písňaly*“.²¹³

V parteru střední části jsou umístěny pamětní desky sbormistrů Hlaholu od Josefa Fanty, Ladislava Beneše a Čenka Vosmíka.²¹⁴ V místech mezaninu je reliéf s alegorickými postavami a s rostlinným secesním dekorem. Uprostřed nese chlapecká postava nápis „*Hlahol*“. Ozdobný motiv tvoří také půlkruhovitě zakončená okna s dekorativní archivoltou. Výraznější motiv je opět až ve třetím patře, kde suprafenestry tvoří motiv ptáka s rozepjatými křídly. Pod okny v posledním patře probíhá pás

²⁰⁹ BAŤKOVÁ 1998, 272, srov. MUK/LÍBAL 1988, 17.

²¹⁰ <http://www.hlahol.cz/historie.html>, srov. MUK/LÍBAL 1988, 14–15.

²¹¹ MUK/LÍBAL 1988, 33–38 srov. BAŤKOVÁ 1998, 272.

²¹² V levé části se jedná o strom sklánějící své větve nad ptáky a napravo je to chlapec ležící v krajině a hrající si na diaulos.

²¹³ MUK/LÍBAL 1988, 27–33, srov. BAŤKOVÁ 1998, 272.

²¹⁴ BAŤKOVÁ 1998, 272.

s nápisem „*Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti*“. Střední část zakončuje segmentový štít, který je nižší než postranní rizality. Štít vyplňuje velká mozaika podle návrhu Karla L. Klusáčka. Jde o výjev alegorie hudby.²¹⁵ Fanta je autorem návrhu pro mozaiku napravo nad hlavním portálem. Výzdoba je od Josefa Pekárka a ornamenty vytvořil Karel Mottl.²¹⁶

Průčelí do Vojtěšské ulice je jednodušší a připomíná řešení Hlávkovy koleje. Zvýšené přízemí se nachází i na této straně. V místech prvního patra po stranách vyčnívají dva nakoso postavené arkýře nesoucí balkony. Pod nimi jsou dekorované vstupy a okna, jejichž parapety nesou sedící postavičky chlapců. Motiv listoví se objevuje jak u oken, tak i na arkýřích. Střední část průčelí tvoří lehce předstupující rizalit členěný obdobně jako fasáda k nábřeží. Výzdoba je v prvním patře zastoupena reliéfy s motivem lebky, meče a větve stromu se zpívajícím ptákem v suprafenestrách. Nápis „*Hlahol*“ je na tomto průčelí umístěn do koruny stromu uprostřed květinového věnce mezi zmíněné reliéfy. Součástí kompozice je rovněž text „*Zpěvem k srdci srdcem k vlasti*“. Ve čtvrtém patře jsou sgrafita s námětem ptactva ve větvoví a listoví umístěná v prostoru mezi okny. Celou střední část zakončuje stupňovitý štít se sgrafitovou výzdobou rostlinnými motivy i figurálními výjevy a nápisy odkazujícími ke zpěvu. V patře nad nimi lemují okenní otvor vyobrazení hvězdné oblohy. Slovo „*Hlahol*“ je vepsáno do kruhu ve vrcholu štítu. Celý štít zdobí redukované čučky a završuje ho figura chlapce držící v ruce lyru²¹⁷. Autorem sgrafit je Karel L. Klusáček.²¹⁸

Secesní motivy se nacházejí i v interiéru. Zpěvácká síň je v prostoru mezi oběma budovami a je řešená ve dvou výškách přes polosuterén a přízemí. Je zastřešena sedlovou střechou, která je v horní části prosklená. Ve střední části je rozšířena o část s galerií, jejíž lustry i zábradlí můžeme zařadit k secesním.²¹⁹ V hlavním sále Fanta zopakoval stejný motiv listoví a větvoví jako na průčelích a doplnil ho o hudební nástroje a svitky not. Podobný prvek, který je ve štítech bočních rizalitů na průčelí k nábřeží, vidíme i v sálu. Je ve štuce a lemují boční šikmou část stropu. Obrys lunetového obrazu (později zde byl usazen Muchův obraz) Fanta ohraničil zubořezem a nad lunetu zopakoval větu: „*Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti*“. Nápis „*Hlahol*“ věnil

²¹⁵ MUK/LÍBAL 1988, 27–33, srov. BAŤKOVÁ 1998, 272.

²¹⁶ MUK/LÍBAL 1988, 1.

²¹⁷ Je to nejspíše dílo sochaře J. Pekárka.

²¹⁸ MUK/LÍBAL 1988, 33–38 srov. BAŤKOVÁ 1998, 272.

²¹⁹ BAŤKOVÁ 1998, 272 srov. MUK/LÍBAL 1988, 49.

do motivu slunce s paprsky.²²⁰ V návrzích se objevily i varianty, ve kterých Fanta využil větší množství vegetabilního dekoru [17].²²¹

Vznik Hlaholu odpovídá přibližně době stavby jižního křídla nádraží Františka Josefa. Do obou fasád se promítá vývoj Fantovy tvorby. Průčelí domu zpěváckého spolku je ukázkou secesní fasády rané rostlinné secese. Holé plochy průčelí byly doplněny rostlinným motivem, dekorativními mřížemi nebo reliéfy. Svoji roli zde hraje práce s hmotou stavby, reprezentovaná předstupujícími rizality nebo výklenky. Při srovnání obou průčelí Hlaholu strana do Vojtěšské ulice odpovídá více předsecesnímu řešení.

3.1.7. Hvězdárna v Ondřejově

Hvězdárnu nechal vystavět továrník Dr. Josef Jan Frič (1861–1945). Spolu s mladším bratrem vlastnil první českou továrnu na optické a jemné mechanické přístroje v Praze na Vinohradech. Tato továrna vyráběla například polarimetry pro cukrovarnický průmysl nebo teodolity.²²² Od roku 1927 byl Frič předsedou Národohospodářského ústavu České akademie věd a umění. Roku 1931 mu byl udělen titul „doctor honoris causa“ ČVUT a University Karlovy.²²³

Josef Jan Frič zakoupil pozemek na vrchu Manda (později přejmenovaném na Žalov) nad obcí Ondřejov v roce 1898. Hvězdárnu zde zamýšlel zřídit už jeho bratr. Bohužel před začátkem stavby zemřel.²²⁴ Zhotovením plánů byl pověřen Josef Fanta. Navrhl celý areál, který tvořily budova hvězdárny na kruhovém půdorysu, pozorovací domy se sklopnými střechami, pracovna a další užitkové stavby. Vědecký astronomický výzkum byl zahájen v roce 1906²²⁵. V roce 1928 Frič daroval hvězdárnu státu pro účely Karlovy univerzity a české vědy.²²⁶ Na pozemku byly vysazeny různé vzácné dřeviny, areál tak zároveň slouží jako arboretum a park.²²⁷

Jako první byla dokončena provizorní dřevěná observatoř nazývaná U Zelené žáby. Ta byla umístěna pod kopcem na zahradě vily pěvkyně Národního divadla Eleonory Gayerové z Ehrenbergů. Secesní pracovna a pozorovací domky byly hotovy v roce

²²⁰ MUK/LÍBAL 1988, 49–53.

²²¹ Pozůstalost Josefa Fanta AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²²² KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 78.

²²³ POTOČEK 2005, 85.

²²⁴ Po jeho smrti byl kopec přejmenován na Žalov.

²²⁵ Přístroje, které se tehdy v Ondřejově používaly, se dochovaly ve zdejším astronomickém muzeu. Ve své době představovaly světovou špičku. Je to např. cirkumzenitál nebo Šafaříkův dalekohled.

²²⁶ KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 78.

²²⁷ <http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/fricova.htm#A>, vyhledáno 6. 11. 2015.

1905. Centrální a západní kopule hvězdárny se začala stavět o tři roky později v roce 1908.²²⁸

Budova Fričovy pracovny [18] je řešena jako vila s podkrovím s hladkou fasádou, kterou zdobí kamenný sokl, sgrafita a texty. Jednoduchý půdorys ozvláštňuje pětiboký rizalit zakončený jehlanovou střechou vystupující z východní strany a rizalit na západě. Hlavní vstup je spolu s verandou na severní straně. Kmotrem a přítelem rodiny bratří Fričů (Josefa a Jana) byl český básník a prozaik Jan Neruda (1834–1891). Fanta zapojil toto přátelství do výzdoby pracovny a u severního průčelí se inspiroval Nerudovou básní „*Seděly žáby v kaluži*“ ze sbírky *Písň kosmické* z roku 1878.²²⁹ Štít zastupuje nebesa, ke kterým vzhlíží skupina žab sedících na nápisu „*Jsou li tam žáby také*“. Malé hvězdy a trojúhelníky doplněné horizontálními liniemi a měsícem na tmavomodrém podkladu v horní části štítu představují noční oblohu [19]. Štít prolamují obdélníková okna s geometricky zdobenou šambránou.

Na dveřích hlavního vstupu je ozdobná mříž s námětem slunce a nápisem „*Sloužím*“, heslem Jana Lucemburského²³⁰. Výzdoba se objevuje i na zbylých stranách. Sgrafita mají znázorňovat srovnání života s denní dobou. Představují ráno, poledne, večer a noc.²³¹ Na západě je sedící anděl, jehož rozepjatá křídla vytvářejí tvar segmentového oblouku. Jižní stranu zdobí dvě ležící figury a na východní straně je výjev hrajících si dětí (chlapec s dívkou). Mezi nimi je zobrazeno zapadající slunce. Přes rizalit prochází v místech prvního patra nápis „*Z jaderka strom vyrůstá*“. Výzdobu fasády provedl Karel L. Klusáček.²³² Ideovým autorem námětů byl spíše Josef Fanta. V pozůstalosti se dochovaly návrhy domku už s naznačenou výzdobou žab nebo s postavou anděla.²³³ Vnitřní prostor vily je jednoduše rozčleněn a přízemí i první patro si dispozičně odpovídají.

Na pozorovací domky Fanta použil cihly a kamenný sokl. Kupole hvězdárny se začaly stavět v roce 1908. První byla dokončena západní v roce 1911. O rok později ji následovala centrální kupole.²³⁴ Obě jsou z červených cihel.²³⁵ Západní kupole je na kruhovém půdorysu, který se mění na pravidelný osmiboký hranol. Přístup je možný

²²⁸ <http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/fricova.htm#A>, vyhledáno 6. 11. 2015 srov. Jiří JUNEK In: HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 40.

²²⁹ KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012, 78.

²³⁰ <http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/fricova.htm#A>, vyhledáno 6. 11. 2015.

²³¹ <http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/fricova.htm#A>, vyhledáno 6. 11. 2015.

²³² PECHOVÁ 2000, 66 srov. <http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/klusacek.htm>, vyhledáno 6. 11. 2015.

²³³ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²³⁴ <http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/fricova.htm#A>, 6. 11. 2015

²³⁵ Cihly jako samostatný výtvarný prvek použil Fanta u věží bočních křídel budovy nádražní budovy.

z prvního patra. Mostek ke vstupu na ochoz lemuje zdobené zábradlí. Přízemí zdobí motiv osmi arkád a dekorovaná mříž s rostlinným motivem lístků.

3.1.8. Myslivna Doubrava

Myslivna²³⁶ Doubrava nedaleko obce Vortová u Hlinska v okrese Chrudim získala jméno podle Josefa Doubravy (1852–1921), svého stavebníka, a od roku 1903 královéhradeckého biskupa.²³⁷ Josef Doubrava předtím působil jako profesor na pražské teologické fakultě a jako kanovník u sv. Víta. Při své práci se stíhal věnovat široké škále dalších aktivit a činností. Jeho velkou zálibou byly všechny druhy umění. Zajímal se o výtvarné umění, hudbu i literaturu. Přátelil se a dopisoval si s mnohými umělci své doby. Ke svým blízkým přátelům radil také architekta Josefa Fantu. Mimo jiné s ním také konzultoval různé architektonické a stavební záležitosti. Například plány pro stavbu fary v Chlumu nebo plány k semináři v Hradci Králové. K budově semináře Josef Doubrava plánoval přičlenit budovu galerie, kde by se mohly vystavit jeho sbírky obrazů.²³⁸ Josef Doubrava zastával funkce v uměleckých spolcích a byl znám jako sběratel a znalec umění. Zasahoval také do památkové péče. Zasadil se o restaurování památek a jejich zapsání v inventářích, které měly být vedeny farními úřady.²³⁹

Do oblasti Vortové se biskup dostal poprvé v roce 1903. O dva roky později sem zavítal v doprovodu Josefa Fanty, aby společně vybrali a zaměřili nejlepší místo pro novou budovu myslivny, která měla sloužit jako sídlo pro biskupovy pobyty.²⁴⁰ Stavba následně probíhala mezi léty 1905 až 1906.

Jedná se o patrovou vilu s podkrovím a s žulovou podezdívkou [20]. Je umístěna v blízkosti lesa a náleží k ní i samostatná hospodářská budova. Ze základní hmoty stavby vystupuje na západní straně schodišťová věž s jehlancovou střechou a na jižní straně arkýř s půlkruhovitě zakončenými okny. V prvním patře se v něm původně nalézala kaple. Výzdoba fasády je pojata velmi jednoduše. Nejsou zde žádné reliéfy nebo sgrafita. Hlavní vstup ve schodišťové věži je včleněn do oblouku se zvýrazněnými klenáky. Okna nad ním zdobí zdůrazněný oblouk archivoly. Výraznějším prvkem je štukový vavřínový řetěz táhnoucí se nad medailonem s jelenem. Okna vily zdobí geometricky pojaté jednoduché šambrány. Výrazné jsou stupňovité štíty s čučky na jižním i severním průčelí. Stupně jsou zdůrazněny výraznými horizontálními římsami

²³⁶ Objevují se alternativní označení lesovna Doubrava nebo biskupská myslivna.

²³⁷ DUŠKOVÁ 2009, 36.

²³⁸ DUŠKOVÁ 2009, 78–94.

²³⁹ DUŠKOVÁ 2009, 11, 17–27.

²⁴⁰ DOUBRAVA 1914, nepag.

s nápisy a datací. Podle dochovaných plánů a náčrtků Fanta uvažoval o výzdobě arkýře motivem větvoví zakončeným lístky, které mělo obklopovat arkýř zespoda [21].²⁴¹

Myslivna Doubrava vznikla v době, kdy už měl Fanta za sebou realizaci secesního Hlaholu. Myslivna se pohybuje na hranici stylů. Sám Josef Doubrava ji označuje za renesanční.²⁴² I přesto se náznaky secese projeví ve tvaru vstupu, ve výzdobě oken (šambrány) a v rámci návrhů zamýšlené výzdoby arkýře.

3.1.9. Návrh na budovu FF Univerzity Karlo-Ferdinandovy

Fanta byl v roce 1907²⁴³ požádán o vytvoření návrhů pro budovu filozofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity na současném Náměstí Jana Palacha, které ale nebyly realizovány.²⁴⁴ V pozůstalosti se dochovaly kresby i náčrtky. K tomu i část Fantovy korespondence se zástupci fakulty.²⁴⁵

Některé kresby se objevily v Architektonickém obzoru v roce 1915.²⁴⁶ Eklekticky řešená budova měla čtvercový půdorys s vnitřní dvoranou. Součástí průčelí směrem k řece byly dvě boční věže. Secesní detaily se na nich objevovaly na kovovém zábradlí okenních parapetů a při vstupu. Vzor na mřížích připomínal řešení zábradlí před budovou nádraží. Portál vstupu ve tvaru půlkruhu nadnášel balkon. Z obou stran portál lemovaly plasticky ztvárněné holé stromy (kmen s větvemi) a skupina postav [22]. Mezi okna v prvním patře umístil Fanta na fasádu reliéfy ženských postav. V návrzích pracoval s dvěma typy věžiček. Na první variantě byla secesně řešena pouze spodní část [23],²⁴⁷ u druhé varianty Fanta secesně pojal celou hmotu věží.

3.1.10. Rodinný dům Salzmanna a Průmyslový palác

Obě stavby, dům Antonína Salzmanna a přestavba Průmyslového paláce, jsou z konce prvního desetiletí 20. století. U Salzmanna domu se v zápisu kolaudace z roku 1907 uvádí Josef Fanta jako autor fasády ve stylu italské renesance.²⁴⁸ Dům zdobí sgrafita v okenních šambránách s motivy pávů. Fantova pozůstalost ukazuje i varianty výzdoby, kdy místo pávů vyplňují šambrány vegetabilní motivy, jako jsou

²⁴¹ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²⁴² DOUBRAVA 1914, nepag.

²⁴³ Nepublikovaná Fantova korespondence. AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10/kt. 112.

²⁴⁴ Byl to stejný pozemek, na kterém se nachází současná FF UK.

²⁴⁵ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²⁴⁶ Architektonický obzor XIV (IL), 1915, červen, tab. 1, 3, 9, 10.

²⁴⁷ Architektonický obzor XIV (IL), 1915, červen, tab. 9.

²⁴⁸ ULRICH/DOMANICKÝ 2009, 66.

stromy nebo březové větvičky a postavy. Podle jeho návrhů vznikl také oblouk vstupu v ozdobném plotě.²⁴⁹

Průmyslový palác v Praze přestavoval Fanta u příležitosti Jubilejní výstavy Obchodní a živnostenské v roce 1908. Jeho interiér upravil pomocí secesních motivů.²⁵⁰ V průvodci Jubilejní výstavou Fantu uvádějí i jako autora plánů pavilonu bankovníctví.²⁵¹ K uvedeným stavbám se mi bohužel zatím nepovedlo dohledat více informací.

3.1.11. Mohyla Míru u Slavkova

Bitva u Slavkova (německy Austerlitz) nebo také bitva Tří císařů, proběhla 2. prosince 1805 nedaleko Brna. Označuje se jako jedna z nejvýznamnějších bitev, kterou Napoleon vyhrál. Střetly se při ní tři armády, francouzská, ruská a rakouská. Boje se vedly na členitém území, kde sehrál důležitou roli kopec Práce. Proto byl později vybrán jako místo pro umístění památníku na počest padlým vojákům. Mohyla míru, jak se památník nazývá, je dvacet šest metrů vysoká sférická pyramida z lomového kamene vytvořená podle plánů Josefa Fanty [24].²⁵²

Iniciátorem stavby byl brněnský kněz a pedagog Alois Slovák. V roce 1899 byl založen komitét,²⁵³ který se staral o výstavbu mohyly a podle jehož představ se mělo jednat o vysokou, zděnou, náboženskou stavbu na vrcholu kopce zakončenou velkým křížem. Pod ním se měla nacházet kaple a hrobka pro ostatky padlých vojáků. Fanta chtěl, aby byla stavba viditelná i z dálky. Preferoval pro ni styl byzantský nebo románský, gotický si nepřál. Současně s budovou kaple uvažoval o zřízení muzea bitvy.²⁵⁴

Alois Slovák se nejprve obrátil na profesora Otto Wagnera a Josefa Fantu s prosbou o vytvoření bezplatných náčrtků památníku, které by pak sloužily k dalšímu jednání.²⁵⁵ Wagner vytvoření skic odmítl, ale nabídl se jako člen do komise pro výběr návrhu, kdyby byl tento úkol zadán jako honorovaná soutěž mezi jeho žáky.²⁵⁶ Když Otto Wagner nabídku nepřijal, profesor Alois Slovák se obrátil ještě na třetího architekta

²⁴⁹ ULRICH/DOMANICKÝ 2009, 66.

²⁵⁰ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 68 srov. BERAN/KRAJČI 2011, 58–60.

²⁵¹ HOTOWETZ 1907, 20.

²⁵² HANÁK 2008, 2–15 srov. <http://www.zamek-slavkov.cz/cz/bitva-1805/> srov. <http://www.bellum.cz/bitva-u-slavkova.html>, srov. USTOHAL 1995.

²⁵³ HANÁK 2008, 15.

²⁵⁴ FANTA 1942, 2–3 srov. USTOHAL 1995, 45.

²⁵⁵ Náčrtky by sloužily pro odvození dalších kroků při vytváření památníku. Například pro stanovení místa pro pomník, pro vytvoření rozpočtu a určení nákladů, na které by byla vytvořena sbírka.

²⁵⁶ Architektonický obzor VI, 1907, 3, 43–44 srov. USTOHAL 1995, 45.

Augustina Kirsteina, který v Brně opravoval dóm na Petrově.²⁵⁷ Fanta vytvořil šest variant památníku.²⁵⁸ Vedle kostela a kaple v románském a byzantském stylu jej navrhl i jako sousoší v podobě tří orlů se zeměkouli nebo jako Mohyla smrti²⁵⁹ a Mohyla míru. Přestože Josef Fanta upřednostňoval variantu Mohyly smrti, komitét vybral návrh Mohyly míru [25].²⁶⁰

Stavební práce začaly až v roce 1910 a hrubá stavba byla dokončena o dva roky později. Vysvěcení kaple a zpřístupnění památníku se plánovalo po osazení klenby vstupu figurami v roce 1914. Záměr přerušila první světová válka. Vše se uskutečnilo přibližně o deset let později, v březnu roku 1923.²⁶¹

Fanta si se zasláním plánů i návrhů k výzdobě dával na čas. Často je dodal až po několika urgencích Aloise Slavíka.²⁶² Je zajímavé, nakolik se realizovaná podoba liší od prvotního návrhu. Původní mohyla s velkými lunetovými okny zakončená křížem se změnila v čtyřboký komolý jehlan.²⁶³ Z dochované korespondence k této zakázce vychází, že některé návrhy a změny proběhly i po začátku stavby.²⁶⁴

Základna je na čtvercovém půdorysu a fasádní plochy památníku se směrem dolů parabolicky rozšiřují a vytvářejí tvar sférické pyramidy.²⁶⁵ Zdůrazněné rohové linie, vycházející už ze spojnic na vrcholovém kříži, přecházejí u země v rampy a zakončují je ozdobné koše. Vytvářejí měkký obrysový tvar a stavba díky nim získává secesní výraz.²⁶⁶ V rozích u pat památníku Fanta umístil figury bohatýrů – štítonošů, kteří personifikují státy participující na bitvě, Francii, Rakousko, Rusko a Moravu, a střeží památník. Původně zde ale plánoval pouze sochy orlů.²⁶⁷

Výzdoba mohyly kombinuje rostlinný i geometrický dekor s figurální plastikou. Většina je koncipovaná do vnitřní kaple. Vnější výzdobu představují postavy štítonošů,

²⁵⁷ USTOHAL 1995, 46 srov. nepublikovaný životopis Josefa Fanty v PNP, nepag.

²⁵⁸ Fanta dodal návrhy památníku bezplatně. Svědčí o tom i krátká zpráva ve Stylu (roč. I. 1909, 75), kde uvádějí, že Fanta vyhotovil návrhy zdarma. Reagují na článek, který vyšel v Moravsko-slezské revue (Cena umělecké práce). Přidávají k tomu ale i pochybnost, jestli námaha spojená s vypracováním návrhů stojí za myšlenky autora projektu památníku.

²⁵⁹ Mohyla Smrti byla koncipována jako „pomník veliké Vítězky“. Samotná mohyla měla trojboký základ a vedla od ní cesta ke křížové kapli. Fanta navrhoval místo pro sbírky památek z bojiště ve spodní části stavby mohyly. Součástí byla terasa, odkud byl výhled na bojiště. Stavba vrcholila sochou smrti s kosou. Podstavec sochy vynášely stojící figury.

²⁶⁰ USTOHAL 1995, 45 srov. Architektonický obzor VI, 1907, 3, 44.

²⁶¹ HANÁK 2008, 16.

²⁶² FANTA 1942.

²⁶³ HANÁK 2008, 16.

²⁶⁴ FANTA 1942.

²⁶⁵ Tento prvek měl zdůrazňovat fakt, že stavba vrůstá z půdy, kde se právě nacházejí ostatky padlých vojáků.

²⁶⁶ FILIP 2004, 62.

²⁶⁷ O tomto nahrazení je zmínka v dopise ze září 1909 Fantovy od Slováka in FANTA 1942.

nápisy a vrcholový staroslovenský kříž se spojenými rameny, který je umístěn na měděné zeměkouli v podobě elipsoidu a symbolizuje vykoupení. Na jedné straně je zpodobněn reliéf malé kalvárie (Ukřižovaný, Panna Marie, evangelista Jan), kterou na hlavním břevně doplňuje podoba Boha Otce a Adamova lebka. Na opačné straně kříže je pelikán²⁶⁸ se jmény čtyř evangelistů.²⁶⁹ Zbylé části kříže vyplňuje secesní dekor. Stylizovaný rostlinný ornament (motiv listů a úponků) vytváří zvlněné linie. Podobný vzor se nachází i na spodní části elipsoidu. Autorem téměř deset metrů vysoké křížové skupiny je medailér, cizelér a řezbář Franta Anýž,²⁷⁰ který ji vytvořil nejspíše podle plánů Josefa Fanty.²⁷¹

Mohyla obsahuje po celé své stavbě velké množství textů, které zdůrazňují její účel, tedy připomínku padlých. Citáty z bible vybral Alois Slovák. Na kříži nalezneme slova žalmu „*Pravda a soud - skutkové jeho*“ a staročeské liturgické písně „*Hospodine pomiluj ny, Jezu Kriste pomiluj ny*“. Text na desce pod elipsoidem vyjadřuje posláni památníku: „*Mohyla míru bojuje na světovém bojišti za světový mír*“. Také zde najdeme český, ruský a francouzský nápis. V češtině jsou to slova T. G. Masaryka: „*Ne násilím, ale smírně, ne mečem, ale pluhem, ne krví, ale prací, ne životem k životu.*“ Ruský a francouzský nápis je modlitba: „*Odpočinutí dej jim, Ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí!*“²⁷² Nad vchodem do kaple jsou slova starozákonního proroka Izaiáše: „*Interfecti mei resurgent*“.²⁷³ Desky po obou stranách vstupu připomínají památku padlých vojáků.²⁷⁴

Vstup do kaple má lunetový tvar a chrání ho zdobená železná mříž²⁷⁵ s motivy zvlněných stylizovaných úponků. Vlnovky v horní části přecházejí do dubových listů. Po stranách se nacházejí alegorie bolu a žalu. Pravá postava je Matka, která oplakává padlého syna. Levá protější představuje manželku, milenku či nevěstu držící vavřínový věnec jako symbol trvalé památky a lipovou ratolest jako dar hrdinům.²⁷⁶ Autorem soch

²⁶⁸ Pelikán je podle křesťanské symboliky symbolem Kristovy oběti, protože je ptákem, který krmí svá mláďata vlastní krví. Představuje personifikace křesťanské lásky.

²⁶⁹ HANÁK 2008, 15–16 srov. FILIP 2004, 184.

²⁷⁰ Franta Anýž (1876–1934) byl významný český podnikatel, návrhář a výrobce kovových uměleckých předmětů a svítidel.

²⁷¹ HANÁK 2008, 15–16 srov. FILIP 2004, 184.

²⁷² Tento text se opakuje také v interiéru kaple. Je odkazem na den svátku sv. Bibiany, kdy bitva proběhla.

²⁷³ Moji padlí opět povstanou.

²⁷⁴ HANÁK 2008, 16–21.

²⁷⁵ Později byl tento vstup zasklen z důvodu prolétávání ptáků skrz mříž.

²⁷⁶ HANÁK 2008, 21.

je častý Fantův spolupracovník Čeněk Vosmík.²⁷⁷ Dochované návrhy k Mohyle ukazují i variantu, kde Fanta uvažoval o dvou zrcadlově umístěných mužských figurách vojáků.²⁷⁸

Čtvercový půdorys kaple je zaklenut parabolickou cihlovou klenbou. V jejím středu je pelikán a evangelisté v podobě svých atributů (anděla, lva, býka a orla). Celý výjev lemují úryvek ze žalmu č. 113: „*Vyvýšen nad všechny národy Hospodin a nad nebesa sláva jeho: nuzného ze země vyzdvihuje a chudého z bláta povyšuje, aby posadil ho s knížaty.*“²⁷⁹ Zajímavá je geometricky pojatá výmalba kupole.²⁸⁰ Ze středu vedou vertikální lámané paprscité linie a vlnovky [26].²⁸¹ Podobné linie se objevují na štítu štítonoše Francie. Hlavním prvkem jinak strohého interiéru kaple je oltář zasazený do mělké niky. Nachází se přímo proti vstupu a je bohatě zdoben za použití množství materiálů. Výraznou částí jsou dva adorující andělé z italské skleněné mozaiky. K tomuto výjevu odkazuje i nápis nad nikou. Je to začátek hymnu, jímž andělé oslavují Stvořitele: „*Svatý, svatý – Pán zástupů.*“²⁸² Strop niky představuje noční oblohu. Ornamenty, kterými Fanta vyzdobil oltář, vycházejí opět z rostlinné tematiky. Původně měly být na stěnách vedle niky dva držáky na věnce v secesním duchu a nad nikou plánoval umístění trůnícího Krista v mandorle. Fanta byl autorem i vnitřního vybavení kaple.²⁸³ Komitétém požadované osárium se ve finální verzi nachází pod kaplí.²⁸⁴

Kalvárie na kříži i oltář v kapli připomínají svým pojetím beuronskou školu umění.²⁸⁵ Tento směr vznikl v 60. letech 19. století v benediktinském opatství sv. Martina v Beuronu v jihozápadním Německu. Autorem byl Peter (Desiderius) Lenz. Umění čerpá ze starověkého, byzantského, egyptského, řeckého a raně křesťanského umění. Při zobrazování je základem kánon vycházející z číselných poměrů, geometrických těles a matematických zákonů (symetrie, rytmus, harmonie). Výrazným znakem je lineárnost, abstraktní znázorňování a barevnost.²⁸⁶

²⁷⁷ Čeněk Vosmík (1860–1944) byl pražský sochař. Pracoval pro Josefa V. Myslbeka. Často také spolupracoval s Josefem Fantou.

²⁷⁸ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²⁷⁹ FILIP 2004, 185 srov. HANÁK 2008, 21–23.

²⁸⁰ Po posledním restaurování byla kupole vymalována podle původního Fantova návrhu.

²⁸¹ Srov. FILIP 2004, 185 srov. HANÁK 2008, 21–23.

²⁸² HANÁK 2008, 21–23.

²⁸³ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²⁸⁴ Srov. HANÁK 2008, 23.

²⁸⁵ FILIP 2004, 63.

²⁸⁶ <http://www.beuron.cz/cs/spolenost-patel-beuronskeho-umni-a-beuronska-umlecka-kola.html>, vyhledáno 6. 11. 2015.

Mohyla míru představuje komplexní dílo, které k hlavní myšlence, uctění památky padlých v bitvě, odkazuje svou formou i výzdobou. Stejně jako u budovy nádraží byl Josef Fanta nejspíše i u památníku padlých autorem všech návrhů výzdoby. Dílo Mohyly je na hranici mezi rostlinnou a geometrickou secesí. Ke stylizovaným rostlinným motivům [27] zde Josef Fanta začleňoval i geometrické prvky.

Návrh Mohyly míru i návrh Mohyly smrti [28] mohou připomínat další pomník napoleonské bitvy, Památník národů v Lipsku, jehož autorem byl Bruno Schmitz. Společné je pojetí památníku jako mohyly i podobná práce s hmotou. Dále také prvek postav strážců. Fantovy štítonoši ale nemají takový bojovný výraz. Stavba německého monumentu proběhla mezi léty 1898–1913,²⁸⁷ proto je otázkou, zda mohl Fanta do některých Schmitzových náčrtků a plánů nahlédnout. Pokud ano, mohlo by se uvažovat o možné inspiraci.

Podobné řešení oltářů jako v Mohyle Fanta použil u domácích oltářů z dubového dřeva z roku 1906.²⁸⁸ Ukázkou Fantova řešení secesního církevního prostoru byl návrh pro nerealizovaný hřbitovní kostel v Přepychách. V pozůstalosti se dochovaly plány interiéru a dvě varianty oltáře.²⁸⁹ První varianta byl Kristus a kříž a za ním motiv větévek, druhá varianta ukřižovaný Kristus v mandorle. Na menze byl zobrazen pelikán, stejný jako na Mohyle a presbytář oddělovala secesní mříž. Dále v lodi kostela Fanta použil motiv listoví a stěnu nad vítězným obloukem ozdobil figurativní výjev a svislé řady perlovce.

3.1.12. Vila Bohumila Hobzeka

Bohumil Hobzek byl profesorem královéhradeckého dívčího gymnázia a příbuzným²⁹⁰ biskupa Josefa Doubravy.²⁹¹ Pro biskupa Fanta navrhl lesovnu ve Vortové. Bohumil Hobzek stavbu své vily v letech 1909–1910 podrobně dokumentoval a díky tomu víme, jak probíhala. Prováděla ji firma Roberta Schmidta pod dozorem architekta Rudolfa Němce.²⁹² Dům byl zamýšlen jako nájemní, a tak interiér tvoří dva identické byty.

²⁸⁷ http://www.stadtgeschichtliches-museum-leipzig.de/site_deutsch/voelkerschlachtdenkmal/, vyhledáno 14. 11. 2015.

²⁸⁸ Architektonický obzor XV (L), 1916, 62, 65.

²⁸⁹ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²⁹⁰ Bohumil Hobzek byl manželem Růženy Holznerové, neteře biskupa Doubravy. (Dcera Doubravovy sestry Johany.) In: DUŠKOVÁ 2009, 76.

²⁹¹ DUŠKOVÁ 2009, 45.

²⁹² URLICH 2007, 45–47.

Půdorys i fasáda jsou pojaty jednoduše. Josef Fanta na této vile pracoval zejména s plošným prvkem a kontrasty. Kombinoval hladkou světlou fasádu s tónovanými hrubými částmi, do kterých umístil jemný geometrický dekor vycházející z tvaru kapky. Okna lemovaly zdůrazněné šambrány. Zajímavým prvkem je použití jednoho oválného okna ve schodišťové části v přízemí. Směrem k Orlickému nábřeží je nad balkonem segmentový oblouk, ve kterém nalezneme reliéf Panny Marie od Čeňka Vosmíka.²⁹³ Podle stavebního deníku byla fasáda ještě před dokončením zjednodušena a původní figurální štuková výzdoba byla zrušena [29].²⁹⁴ V pozůstalosti se dochovalo několik možných variant, ale neliší se tolik, jako když Fanta řešil vilu Gabriely Preisové.²⁹⁵

3.1.13. Vila Čeňka Vosmíka

Sochař Čeňk Vosmík si nechal od Fanty v roce 1910 navrhnout vlastní vilu s ateliérem na Smíchově v oblasti Na Hřebenkách. Jde o velmi členitou stavbu. K hlavní třípatrové části přiléhá štíhlá a vysoká věž s ateliérem, nakoso postavený rizalit nebo rizalit podepřen balkonem[30].

Fasádu zdobí různé plošné motivy. Za prvé jsou to historizující sgrafita s výjevy dětí při hře. Mají obdélníkový tvar a nacházejí se zejména na straně směrem do ulice Tichá. Druhým prvkem jsou secesní motivy listoví. Ve štítu nad okny také do ulice Tichá je motiv vavřínového věnce, naopak ve štítu směrem do zahrady jsou to pouze dvě větévky. Třetím druhem výzdoby je secesní stylizovaný ornament úponků nebo trní a lístků. Nachází se v místech římsy v přízemí a na fasádě věže [31]. Podobný motiv bychom našli i na Mohyle míru.

V pozůstalosti se také dochovaly varianty, na kterých jsou vidět různá pojetí Vosmíkovy vily.²⁹⁶ Jeden návrh se podobá vile v Hradci Králové půdorysem i řešením fasády. Obě vily jsou také přibližně ze stejného období. Vosmíkova vila se svojí hmotou vymyká dosavadní Fantově vilové tvorbě, kde se držel jednoduchosti.

3.1.14. Vila Kouřimka

Díky vzniku Poděbradských lázní se rozvíjela i stavební činnost v jejich okolí a začaly se budovat nové přilehlé vilové oblasti. Lázeňský komplex se stával z Letních lázní, hotelu U Krále Jiřího a parku. V sousedství parku vznikla druhá Fantova vila

²⁹³ URLICH 2007, 45.

²⁹⁴ URLICH 2007, 45.

²⁹⁵ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

²⁹⁶ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

v tomto městě. Stavebníkem byla Františka Geisselreiterová (1874–1953), švagrová Vojtěcha Oberreignera, pro kterého Fanta přestavil barokní stodolu nacházející se nedaleko. Vila získala jméno Kouřimka podle města, odkud rodina pocházela (Kouřim).²⁹⁷ Marie Benešová²⁹⁸ i Zdeněk Lukeš²⁹⁹ ji ve svých textech uvádějí jako vilu Kořínkovu a datují ji do let 1909–1910, naopak Eva Novotná používá dataci 1913–1915.³⁰⁰

Jedná se o patrovou vilu se zvýšeným přízemím a podkrovím na rohové parcele. Ze čtvercového půdorysu vystupují rizality s půlkruhovými arkýři na průčelích směrem do parku a do ulice [32]. Hlavní vchod s portálem se nachází v průčelí do zahrady a z něho vystupuje arkýř na třech konzolách. Odtud také vede schodiště do bytů v přízemí i v patrech. Strana směřující k uliční zástavbě žádná okna neobsahuje. Charakteristickým prvkem vily je fasáda a stupňovité štíty s náznaky čučků. Na celou plochu fasády Fanta použil neomítnuté opukové zdivo v kombinaci s červeným cihelným zdivem a pískovcem.³⁰¹ Fanta pracoval s motivem kontrastů získaných vlastnostmi použitých materiálů. Červené cihly zvýrazňují arkýře i ostění oken a ve štítech svíslé cihlové pruhy navazující na jednoduché čučky zdůrazňují vertikální stavbu [33]. Stejně prvky se nacházejí na Obereignerově vile, vily v Jevanech nebo u budovy hvězdárny v Ondřejově. Prvek střídání cihel a pískovce Fanta použil u helmic věži budovy pražského nádraží. V interiérech se secesní detaily objevují na dřevěných i kovářských prvcích jako je dekorativní zábradlí³⁰² a mříže s květinovými motivy, nebo vstupní mřížová branka v původním oplocení.³⁰³

Vila nejspíše vznikala už se záměrem, že bude využívána jako penzion pro lázeňské hosty. V přízemí i v patře je samostatná kuchyně, jídelna, salonek, ložnice a pokoj pro služebnou. V podkroví se nacházel pokoj s příslušenstvím [34].³⁰⁴ U vnitřního rozmístění se Fanta držel starších půdorysných schémat.³⁰⁵

²⁹⁷ Srov. HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 80 srov. Eva Novotná in: ŠLAPETA/ ZATLOUKAL 2010, 239–241 srov. HRABĚTOVÁ 2008, 121.

²⁹⁸ BENEŠOVÁ 1984, 218.

²⁹⁹ LUKEŠ 1998, 135.

³⁰⁰ Eva Novotná in: ŠVÁCHA 2010, 157–159 srov. Eva Novotná in: ŠLAPETA/ ZATLOUKAL 2010, 239–241.

³⁰¹ Srov. HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 80 srov. Eva Novotná in: ŠLAPETA/ ZATLOUKAL 2010, 239–241 srov. HRABĚTOVÁ 2008, 121.

³⁰² Dodnes by měly být tyto prvky v interiérech dochované.

³⁰³ Šárka KOUKALOVÁ in: HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006, 80 srov. Eva Novotná in: ŠLAPETA/ ZATLOUKAL 2010, 239–241 srov. HRABĚTOVÁ 2008, 121.

³⁰⁴ Eva Novotná in: ŠVÁCHA 2010, 157–159.

³⁰⁵ Eva Novotná in: ŠLAPETA/ ZATLOUKAL 2010, 239–241.

Z dochovaných plánů³⁰⁶ k vile je vidět, že Fanta ze svých návrhů pro vilu Kouřimku vybral variantu, která nejvíce odpovídala tehdejšímu architektonickému vývoji. Podobné řešení štítů jako na Poděbradské vile Fanta využil u návrhu fary v Chlumu³⁰⁷ z roku 1914³⁰⁸ pro biskupa Josefa Doubravu. Svislé zvýrazněné pasy navazující na čučky Fanta na tomto náčrtku propojil se stupňovitým zvlněným štítem.

V kontextu tehdejší architektonické tvorby můžeme Kouřimku chápat jako reakci na tvorbu Jana Kotěry a jeho žáků.³⁰⁹ Nabízí se zde také srovnání tří Fantových vil - Kouřimky, Obereignerovy a v Jevanech. Díky podobným prvkům, které se na nich objevují. Jak jdou časově za sebou, ukazují vývoj Fantovy tvorby a jeho přístupů.

3.1.15. Návrh na Všeobecný penzijní ústav

V roce 1911 si od Josefa Fanty vyžádala plány na novou budovu Penzijní pojišťovna. Fanta vytvořil dva návrhy lišící se od sebe velmi málo.³¹⁰ Detaily i řešení průčelí zveřejnil Architektonický obzor³¹¹ v roce 1915.³¹² Fantův návrh obsahoval četnou figurální výzdobu i seceszující ozdobné prvky a představoval „*repräsentativně-dekorativní*“³¹³ pojetí veřejné stavby. V porovnání s vývojem architektury a jinými stavbami ze stejné doby, vypadají Fantovy plány už lehce zastarale. V kontextu jeho tvorby předznamenávají realizaci této stavby budovy ministerstva průmyslu a obchodu.

3.2. Architektura po roce 1914

3.2.1. Ministerstvo obchodu a patentního úřadu

Josef Fanta se i přes svůj poměrně vysoký věk 71 let zúčastnil soutěže na novou budovu Ministerstva obchodu a patentního úřadu. V užším kole byl kromě něho ještě Rudolf Kříženecký, Bohumil Hübschmann, Antonín Engel a Jaroslav Rössler. Z této skupiny byli stavebnímu výboru komisí doporučení dva kandidáti se svými návrhy, Josef Fanta a Antonín Engl.³¹⁴

Pozemek určený pro stavbu se nacházel v asanačním území. Ministerstvo muselo při jeho nákupu slíbit splnění několika stavebních podmínek, do kterých patřilo například

³⁰⁶ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁰⁷ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁰⁸ Dušková 2010, 87–88 v prepis Fantovy korespondence s biskupem Doubravou.

³⁰⁹ Kotěruv dům Laichtera z roku 1908–1909 nebo Novotného Štencova domu z let 1909–1911.

³¹⁰ Architektonický obzor XIV (49), 1915, 129–130.

³¹¹ Architektonický obzor XIV (49), 1915, 7 tab. 34–36, 129–130.

³¹² Prahl ve své knize *Umění jako dekorace a symbol* tyto kresby popisuje jako Fantovy soutěžní návrhy k výstavbě Všeobecného penzijního ústavu na Rašínově nábřeží. In PRAHL/ŠÁMAL 2012, 87.

³¹³ PRAHL/ŠÁMAL 2012, 87.

³¹⁴ Styl IV (IX) 1923–1924, 11, 156.

rozšíření původního rozsahu nábřeží, dodržení výšky budovy do tří pater nad přízemím nebo vyřešení otázky úpravy okolí.³¹⁵ Stavební výbor vybral návrh Josefa Fanty s odůvodněním, že vyhovuje nejvíce.³¹⁶ Přestože projekt budovy Ministerstva obchodu vznikl už v letech 1925–1926, jeho stavba začala až o dva roky později a dokončila se v roce 1932.³¹⁷ Od začátku byla tato stavba předmětem kritiky mladších architektů a důvodem různých střetů. Zejména kvůli svému stylu, který byl kontrastem k tehdejší meziválečné puristické a funkcionalistické architektuře. Budova sloužila také k účelům ministerstva těžkého hutnictví, strojírenství a v současné době zde sídlí ministerstvo průmyslu a obchodu. Prošla úpravami v letech 1949, 1952, 1961, 1974 a 1986.³¹⁸

Půdorys budovy zaujímá prostor o velikosti 107 x 49 m.³¹⁹ Budova je pětikřídlá a soustředěná kolem dvou uzavřených dvorů. Kryje ji sedlová střecha. Nároží jsou zvýrazněna věžovitými rizality a na jihovýchodě eliptickým pavilonem.³²⁰ Hlavní vstup se nachází na straně od nábřeží³²¹ a je opět zdůrazněn rizalitem. Nad ním se vypíná, pro budovu ministerstva charakteristická, skleněná kupole na oválném půdorysu [35].

Fasáda je částečně tvořená kamennými deskami ze žuly a pískovce a cihlovou zdí (průčelí směrem do ulice Řásnovka).³²² Je hodně členěná a obsahuje bohatou výzdobu v podobě alegorických soch, reliéfů, dekorativních mříží i ozdobných architektonických prvků jako jsou sloupy, římsy, bosáž, suprafenestry. Promíchávají se na ní historizující i secesní prvky. V popisu se zaměřím na detaily secesní.

Na straně k Vltavě zaujmou kruhová okna a zdobené zábradlí balkonů s rostlinným dekorem v rizalitu. V prvním patře je mříž zábradlí seskládána z vlnovek, motivu křídla a s iniciálami MO. Ve druhém patře jsou na mříži větévky s listy. Prostor mezi okny ve třetím patře vyplňují měděné reliéfy, na kterých je ještě znát secesní dekorativismus. Do Klášterní ulice (západní průčelí) odkazuje ke geometrické secesi dekor a tvar vstupních dveří v přízemí [36]. Na straně do ulice Řásnovka (jižní průčelí) ji připomíná dekorovaná mříž balkonu nad pravým vstupem, motiv listoví a určitá asymetrie zapříčiněná oválným salonkem vsazeným do pravého rohu. Okna v prvním patře východního průčelí mají stejný tvar jako vstupy z ulice Klášterní. Parapetní reliéfy obsahují plasticky zobrazené veverky. Secesním detailem jsou i dekorativně pojaté

³¹⁵ S. 1926, 21.

³¹⁶ S. 1926, 24.

³¹⁷ Tzv. superkolaudace proběhla až v roce 1934.

³¹⁸ ŠVÁCHA 1996, 528–529.

³¹⁹ <http://www.mpo.cz/dokument18907.html>, vyhledáno 15. 10. 2015.

³²⁰ ŠVÁCHA 1996, 528–529.

³²¹ To bylo jedním z bodů kritiky. Vytýkalo se, že hlavní vstup není směrem k centru.

³²² ŠVÁCHA 1996, 528–529.

výplně druhého patra.³²³ Zábradlí, které se objevuje okolo budovy ministerstva, má podobné řešení jako zábradlí před Fantovou budovou nádraží.

Jednotlivá podlaží jsou propojena pěti schodišti různých typů. Většina místností je zaklenuta valenou klenbou s lunetami.³²⁴ Oválná schodišťová dvorana prochází celou výškou budovy a zakončuje ji již zmíněná skleněná kupole. Ve Fantově pozůstalosti se dochovaly i návrhy vnitřního vybavení. Vyzdobené jsou hlavně reprezentační prostory. V místnostech se často objevuje mramor. Naopak v pracovně ministra a v přilehlých prostorách nebo v Reprezentační síni ministerstva použil Fanta obložení z dubového dřeva s intarzií. V jiných salóncích byl propojen mramor s intarzovaným obložením, nebo dřevěné obložení s kovovými prvky. Místnosti zdobí i štuky.³²⁵ Výzdobu tvoří často figurální scény v částech doplněné o rostlinný nebo jiný ornament.

Tato stavba nesla od začátku různá ohodnocení a stylová zařazení. Nazývali ji jako historizující³²⁶, jako poslední secesní realizace u nás nebo jako budovu novoklasicistní.³²⁷ Zdeněk Wirth ji v textu k Fantovým devadesátinám v časopise Umění³²⁸ přímo označil za Fantův „*krok zpět*“. V časopise Styl zveřejnili článek proti stavbě ministerstva a tehdejšímu způsobu řešení regulace jejího okolí. Popsali ji jako budovu s tmavými chodbami a se světlíky, s vchodem od nábřeží místo z města.³²⁹ Nebyli ani pro skleněnou kupoli. Kritika padla i na její umístění vedle kláštera sv. Anežky.³³⁰ Najde se i zařazení stavby jako ta, která svým stylem patří ke „*klasicizujícím vrstvám pozdní secese*“.³³¹

Budova ministerstva obchodu je stavbou, ve které Fanta skloubil dohromady všechny styly, kterými prošel. Jsou zde jak prvky historizující – korintské sloupy, figurální alegorická výzdoba, tak i prvky klonící se k secesi. Budova odkazuje i k tehdejším klasicizujícím tendencím, které se v umění objevily po první světové válce. Když se budova ministerstva porovná s dobovým vývojem v architektuře, působí svojí výzdobou ve využití sloupů a množstvím figurativních prvků archaicky. Naopak svojí hmotovou dispozicí a motivem skleněné kupole odpovídá dobovým státním stavbám i stylu poválečného klasicismu.

³²³ ŠVÁCHA 1996, 528–529.

³²⁴ ŠVÁCHA 1996, 528–529.

³²⁵ <http://www.mpo.cz/dokument18907-strana2.html>, 15. 10. 2015.

³²⁶ např. V. H. (Hrudka) : Osmdesátník prof. dra hon. c. arch. Josef Fanta. Nedělní lidové listy - Praha, 6. 12. 1936.

³²⁷ ŠVÁCHA 1996, 528–529.

³²⁸ WIRTH 1945, 219.

³²⁹ Styl VI. (XI.) 1925–1926, 198.

³³⁰ Styl VI. (XI.) 1925–1926, 198.

³³¹ ŠVÁCHA 1996, 528.

3.3 Úprava historických staveb s prvky secese

V tvorbě Josefa Fanty se objevily také úpravy historických budov. Sám bydlel až do své smrti v původně barokním domě U Turkovy hlavy³³² na Malé Straně. Zakoupil ho v roce 1903 a ve stejné době získal povolení pro jeho přestavbu, do které také začlenil secesní detaily.³³³ V interiéru Fanta zrušil některé příčky, upravil okna, přesunul hlavní vstup více nalevo a přidal k němu dvě podélná okénka. V původním místě dveří vytvořil okna. Secesní prvky použil v interiéru u tepané ozdobné mříže zábradlí schodiště do patra, u barevné vitráže na okně a secesních obrazů na schodišti.³³⁴ Upravil také střešní atiku, střešní vikýř s trojdílným oknem a dvěma novodobými okny sdruženými do dvojic. Balkon ozdobil mříží s plastickým florálním motivem.³³⁵ Spolu se zábradlím na vnitřním schodišti měla shodný motiv výzdoby – květiny podobné svými listy chrpě nebo bodláku a květy.³³⁶

Josef Fanta se také podílel na obnově nárožního domu U Vejvodů³³⁷ na Starém Městě.³³⁸ Tehdejší majitelka v roce 1907 projevila záměr zbourat ho pro jeho špatný stav a postavit místo něho činžovní domy. Proti tomuto se zvedla vlna kritiky, hlavně od Klubu za starou Prahu. O úpravu domu a jeho obnovu se také snažila Umělecká Beseda. Nakonec v roce 1908 dům koupil Karel L. Klusáček, předseda zmíněného spolku.³³⁹

Karel Klusáček nechal budovu opravit. Autorem zásahů ve staré přední části byl Emil Moravec. Jméno Josefa Fanty³⁴⁰ se objevilo až u plánů novostavby z roku 1909, postavenou v na dvoře domu (na jižní straně uzavíral prostor dvoru) [37].³⁴¹ Nová budova byla třípatrová a nacházel se v ní výstavní sál Umělecké Besedy později přestavěný na kino,³⁴² byty a ateliér.³⁴³ Její fasádu zdobí hnědá obdélníková sgrafita převážně s figurálními motivy. Nalezneme je v trojúhelném tympanonu s velkým půlkruhovým oknem, jako pás procházející posledním patrem nebo v prostorách mezi

³³² V současné době se v tomto době nachází hotel Alchymist. Dům byl využit jako filmové exteriéry v českém seriálu Kamarádi z roku 1969 a 1973.

³³³ Dům byl v jeho historii přestavován a opravován od svého vzniku už několikrát. Poslední proběhly ještě v 19. století.

³³⁴ LÍBAL/STACH/VAJDIŠ 1969, 7–9.

³³⁵ VLČEK 199, 219.

³³⁶ Ozdobná mříž se na balkoně stále nachází a v nedávné době byla opravena.

³³⁷ Své jméno získal podle majitele Jana Václava Vejvody, který ho zakoupil v roce 1717. V dnešní době zde opět sídlí restaurace U Vejvodů.

³³⁸ BAŤKOVÁ 1996, 265–267 srov. POCHE 2001, 201.

³³⁹ STACH/LÍBAL/VAJDIŠ 1962, 18–19.

³⁴⁰ Byl zde podepsán spolu s Moravcem.

³⁴¹ STACH/LÍBAL/VAJDIŠ 1962, 19.

³⁴² VLČEK 1996, 266.

³⁴³ PECHOVÁ 2000, 54–55.

okny. Sgrafity je také zdůrazněna část, kudy vede schodiště.³⁴⁴ Jedním z těchto výjevů je „Štvanice na jelena“.³⁴⁵ Figurální výzdobu fasády doprovázely rovněž texty českých pořekadel, mj. „*V štěkotu a štvání psů síla*“, „*Kolik Brad, tolik pravd*“ a jiné.³⁴⁶ Mezi přízemím a prvním patrem je naopak sgrafitový pruh rostlinného motivu.³⁴⁷ Sgrafita vytvořil v roce 1909 Karel L. Klusáček.³⁴⁸ Z Jilské ulice se do původní staré budovy vstupuje secesně upraveným vchodem. Je půlkruhově zakončený a v archivoltě, kterou lemuje zubořez, je včleněn text. V nadsvětlíku je zasazená mříž s naturalistickým motivem bukových lístků a větévek.³⁴⁹

Josef Fanta by měl být autorem plánů nové budovy v prostoru dvora domu U Vejvodů. Otázkou je, jaký podíl mohl mít také na výzdobě její fasády. V jeho pozůstalosti se větší množství náčrtů a návrhů neobjevuje.³⁵⁰ Kdybychom ale porovnali novostavbu U Vejvodů s jinými stavbami Fanty, našli bychom určité podobnosti, mj. v použití nápisů a sgrafitových figurálních výjevů. Podobně řešená výzdoba fasády sgrafity je na Hlávkových kolejích (kde byl autorem také Karel Klusáček) nebo na Vosmíkově vile na Smíchově, která vznikla přibližně ve stejné době jako přestavba domu U Vejvodů. Další otázkou je Fantovo působení u přestavby staré části domu. V dostupné literatuře nelze dohledat detailnější informace ohledně Fantova podílu na úpravách z roku 1909, u kterých se objevuje jméno Emil Moravec. Petra Pechová ale uvádí, že celá přestavba probíhala pod jeho dohledem.³⁵¹ Ale například prvky podobné Fantovým, se nacházejí na vstupním portálu z ulice Jilská.

Další Fantovy úpravy a přestavby historické stavby, kde se objevily secesní prvky, proběhly například ve Zlonicích. Josef Fanta zde působil mezi léty 1903–1904 při realizaci krucifixu, bronzových svícňů, mříží venkovní terasy a železných vrat pro kostel Nanebevzetí Panny Marie.³⁵² U tvarově ještě renesančních mříží se objevují přidané secesní plastické i stylizované rostlinné ornamenty a prvky.

³⁴⁴ STACH/LÍBAL/VAJDIŠ 1962, 31–33.

³⁴⁵ Tento výjev a jeho text stal příčinou soudních sporů mezi Klusáčkem a Uměleckou Besedou. Text zněl: „*Na památku slavné štvanice správního výboru U. B. proti zachránci domu U Vejvodů v letech 198–1909.*“ Umělecká beseda požadovala jeho odstranění. Považovala ho za jejich urážku.

³⁴⁶ PECHOVÁ 2000, 51, 67.

³⁴⁷ STACH/LÍBAL/VAJDIŠ 1962, 31–33.

³⁴⁸ PECHOVÁ 2000, 51, 67.

³⁴⁹ STACH/LÍBAL/VAJDIŠ 1962, 25–26.

³⁵⁰ Pozůstalost Josefa Fanty v AAS NTM, fond Fanta Josef číslo f. 10.

³⁵¹ PECHOVÁ 2000, 53.

³⁵² POCHE 1982, 372.

Ukázkou Fantova záměru úpravy církevního prostoru je fotografie stěny s menzou z kostela sv. Prokopa na Žižkově. Dochovala se ve Fantově pozůstalosti.³⁵³ Fanta fotografii dokreslil dodáním jednoduchého geometrického prvku. Po stranách výjevu Krista v mandorle³⁵⁴ přidal liniovou podélnou křivku lomenou v obdélných polích [38]. Stejný motiv lomené křivky, v podobě horizontálního pásu v místech římsy, použil Otto Wagner na fasádě strážní budovy zdymadla Kaiserbad z let 1904–1908³⁵⁵ ve Vídni. Je tudíž možné, že se Fanta tímto prvkem inspiroval. Návrh není datovaný, ale podle podobnosti s výzdobou interiéru Mohyly může být z období po roce 1910.

4. Fantovy pomníky a funerální umění

V Praze nalezneme dva památníky podle plánů Josefa Fanty. První se nachází v horní části Petřína. Je to jednoduše pojatý památník Vojty Náprstka v podobě kamenného stolu³⁵⁶ z roku 1896, jehož vznik iniciovala Žofie Podlipská.³⁵⁷ Druhým je pomník Karolíny Světlé na Karlově náměstí z roku 1910. Autorem bronzové busty spisovatelky je podle Fantových návrhů Gustav Zoula (1871–1915). Nachází se na podstavci lehce konvexního půdorysu z opracované žuly, na němž je deska z leštěného černého mramoru. Součástí pomníku byly dvě velké květinové vazy po stranách.³⁵⁸ Karolína Světlá je znázorněna ve starším věku. Kolem ramen má přehozený plášť, jehož jeden cíp lehce přepadává přes mramorovou desku. Na pomníku se výraznější secesní prvek neobjevuje, ale Fanta s ním pracoval v rámci náčrtků.³⁵⁹ Zkoušel varianty s rostlinným motivem na malém podstavci přímo pod bustou nebo na cípu přehozu. Podle dochovaných náčrtků se Fanta také zabýval návrhem pomníku Sv. Václava pro Bohumila Schnircha nebo podobou pomníku Jana Nerudy na Malostranském náměstí.³⁶⁰ Ty ovšem budou nejspíše až z doby po první světové válce.

³⁵³ Pozůstalost Josefa Fanty v AAS NTM, fond Fanta Josef číslo f. 10.

³⁵⁴ Fanta motiv Krista v mandorle navrhoval v církevním prostředí poměrně často. Nalezneme ho v jedné variantě vnitřní výzdoby Mohyly nad menzou, na variantách Jeřábkovy hrobky i na hrobce kanovníků.

³⁵⁵ SARNITZ, 42.

³⁵⁶ Fanta při něm zvolil symbolickou formu kamenného stolu z různobarevné leštěné přírodní žuly. Součástí je deska s nápisem: „*Na památku pohoštění, jež poskytoval Vojta Náprstek v letech 1866 – 1883 mládeži škol pražských. V den 70. narozenin 17. 4. 1896 postavil bývalý americký klub dam v Praze.*“

³⁵⁷ VLČEK 199, 624.

³⁵⁸ BAŤKOVÁ 1998, 714.

³⁵⁹ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁶⁰ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10 srov. Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

Architektonické zakázky zahrnují také tvorbu náhrobků a hrobek. Josef Fanta nebyl výjimkou a v pozůstalosti se dochovaly jejich návrhy a náčrtky. V kontextu jeho tvorby, představují jejich realizace zajímavou kapitolu. I na nich je možné sledovat Fantův vývoj směrem k secesi. Následně v druhé polovině prvního desetiletí 20. století je to pronikání geometrických prvků. Naopak po roce 1918 se i zde projevil návrat ke klasicismu a eklektismu. U starších návrhů náhrobků Fanta uplatňoval klasické vzory, které se využívaly v 19. století, jako sarkofágy, tumby nebo plačící postavy. Fantovy práce nalezneme nejenom na pražských hřbitovech, ale i Klatovech nebo v Hradci Králové.

Nejstarší náhrobky, u kterých začíná být vidět náznak secesních prvků, se nacházejí na Vyšehradském hřbitově, který je součástí Národní kulturní památky Vyšehrad. Na rozloze 0,81 hektarů se nachází hroby významných osobností, které se zasloužily o rozvoj české kultury, vzdělanosti nebo národního sebeurčení a státní samostatnosti. Myšlenka vytvoření společného pohřebiště pro ty, co se zasloužili o národní uvědomění, vznikla v 2. polovině 19. století ve spolku Svatobor. Hřbitov vznikl rozšiřováním původního malého u kostela sv. Petra a Pavla. Společně s přestavbou kapitulního chrámu získal i hřbitov novou podobu. Polovinu jeho obvodu ohraničila zeď s novorenesančními arkádami, ve kterých se nachází výstavní hrobky. V roce 1893 vznikla hrobka Slavín, jejímž autorem byl Antonín Wiehl.³⁶¹ Bohužel pro nedostatek peněz nebyla plně dokončena. Až v roce 1928 banka Slavia věnovala velkou částku peněz, díky kterým mohl být Slavín dostavěn podle původních Wiehlových plánů. Práce řídil Josef Fanta.³⁶² Ve třicátých letech se snažil Fanta ještě o další rozšíření hřbitova, ale jeho návrh nebyl pro nedostatek financí realizován.

V literatuře se Fanta uvádí jako autor u hrobů Zdeňka Fibicha³⁶³, Jeřábkovy rodiny³⁶⁴, sochaře Bernarda Seelinga, básníka Adolfa Heyduka, básníka Josefa Friče a jeho syna, Bedřicha Smetany (původní návrh náhrobku)³⁶⁵, houslisty Františka Ondříčka, profesora Václava Rubešky. V arkádách je autorem hrobek pro rodinu Novákovu, Josefínu Brdlíkovou³⁶⁶ a Karla Mattuše³⁶⁷. Václav Potoček zmiňuje ještě

³⁶¹ POTOČEK 2008, 5–6.

³⁶² POTOČEK 2008, 14.

³⁶³ POČHE 2001, 257.

³⁶⁴ Josef Cibulka: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

³⁶⁵ POČHE 2001, 259.

³⁶⁶ WIRTH/BROŽOVÁ 1951.

³⁶⁷ POČHE 2001, 261.

pomníky Antonína Vrtátka a Václava Zeleného.³⁶⁸ Některé z nich obsahují secesní prvky.

Náhrobek sochaře Bernarda Seelinga tvoří socha Madony s děťátkem v náručí. Rostlinný motiv (předznamenávající secesi) Fanta použil u náhrobní desky pro básníka Josefa V. Friče (1829–1890).³⁶⁹ Fanta vytvořil pouze krycí desku s jednoduchým dekorem listů, které doplňuje nápis: „*Kéž by tu se mnou v jeden hrob zapadlo neštěstí mého národa!*“³⁷⁰

Náhrobek rodiny Jeřábkovy nechala vytvořit vdova po Františku Věnceslavu Jeřábkovi (1836–1893).³⁷¹ Lze tedy předpokládat, že vznikl v 90. letech 19. století [39]. Tvoří ho jednoduchý náhrobní kámen, na němž je bronzový medailon s portrétem Františka Jeřábka z profilu. Okolo něho je jako zdobný prvek tenká zvlněná páska. Výraznou částí je mříž okolo celé stély. Mříž je v základu neorenesanční, ale Fanta do ní vkládá naturalistické rostlinné prvky v podobě listnatých větvíček stromů a působí tak secesně. Realisticky ztvárněné přírodní motivy jako součást mříží bude využívat rovněž u svých pozdějších realizací. K dalším náhrobkům na Vyšehradském hřbitově se vrátím v této práci později. Časově je totiž řadím až po vzniku následujících realizací.

Poděbradský hřbitov vytvořil Fanta v letech 1902–1903. Vedle toho je autorem dvou hrobek, rodiny Hellichovy³⁷² a Geisselreiterovy. Obě se nacházejí v arkádách obvodové zdi po levé straně. Jako výzdobu náhrobku zvolil v obou případech figurální výjevy. U Hellichovy rodiny použil reliéf, v němž sedí v prvním plánu žena otočená zády k pozorovateli. Může zastupovat postavu pozůstalé nebo plačky, které se objevovaly na starších náhrobcích. Za sedící ženou se nachází zemřelá v rakvi, kterou lemují vavřínové řetězy a festony květin. Celý tento námět doprovází také text umístěný přímo ve výjevu. Podle přípisu na náčrtku by mohl být náhrobek z roku 1907. Geisselreiterův náhrobek zdobí dva reliéfy vytvořené Čěnkem Vosmíkem podle Fantových návrhů. Na levé straně je to truchlící žena v řeckém oděvu s postavou chlapce. Druhou polovinu vyplňuje alegorická sedící postava s uhasínající pochodní. Nejspíše se jedná o postavu génia nebo anděla. Výraznější secesní prvky se na těchto náhrobcích nenacházejí. Oba

³⁶⁸ POTOČEK 2005, 302.

³⁶⁹ V tomto hrobě byl zprvu pochován i Jan Neruda, než pro něho vznikl samostatný hrob. Leží zde i Josef Jan Alexandr Frič, pro kterého Fanta vytvářel areál hvězdárny v Ondřejově.

³⁷⁰ POTOČEK 2008, 7.

³⁷¹ Tuto informaci uvádí přípisek u náčrtku náhrobku v pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁷² Josef Cibulka: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

náměty také čerpají z námětů běžných v 19. století.³⁷³ Hrobka Hellichovy rodiny působí modernějším dojmem díky snaze o zobrazení prostoru v námětu.

Z roku 1907 pochází velká hrobka rodiny Bondy pro Bohumila Bondyho na Novém židovském hřbitově. Bondyové byla židovská část rodiny pražských podnikatelů. Bohumil Bondy (1832–1907) byl významný nejenom v oblasti hospodářské, ale zasáhl do politické, kulturní a společenské sféry. Měl význam i pro českožidovské hnutí. V jeho odkazu pokračovali také jeho potomci syn Léon Bondy (1860–1923) a vnuk Karel Bondy (1894–1965).³⁷⁴ Fanta pro ně pracoval několikrát již dříve.³⁷⁵

Hrobku tvoří jednoduchá stéla obsahující pět nápisových mramorových desek [40]. Celá tato část je zakončena obloukem a zdobena věncem. Před ní jsou dvě postraní lavice, které vymezují i prostor hrobky. Tento styl je jedním z nejběžnějších typů secesních náhrobků.³⁷⁶ Realizované verzi předcházely různé varianty a podoby, jak dokazují dokumenty v pozůstalosti v NTM. Fanta uvažoval o velmi rozdílných pojetích této hrobky.³⁷⁷ Je zde eklektický návrh řešením odkazujícím k antice, kde stélu tvoří dórské sloupy a po stranách jdou dvě sfingy. Jeden z návrhů ukazuje realizovanou verzi, ale s větším množstvím secesních detailů. V této variantě na hlavní stéle, v prostoru lunety v oblouku, Fanta navrhoval motiv slunce s paprsky. Z boku umístil dekorativní mříž [41]. Podle náčrtku by obsahovala motiv vlnovky, rostlinnou ornamentiku a židovskou hvězdu. Při porovnání této a realizované varianty, vychází realizovaná jako klasičtější, jednodušší.

Antonín Podlaha³⁷⁸ uvádí Fantu také jako autora hrobek na farním hřbitově u kostela sv. Pavla v Hradci Králové, v části zvané Pouchov. Potvrzují to návrhy k oběma hrobkám, které se dochovaly v pozůstalosti Fanty v NTM. Fanta byl nejspíše také autorem celého ideového řešení výzdoby. Reliéfy vytvořil Čeněk Vosmík.³⁷⁹ Pro pouchovský hřbitov vytvořil hrobku kanovníků královéhradeckých a hrobku pro biskupa Josefa Doubravu. Obě se datují do prvního desetiletí 20. století.

Rok vzniku hrobky kanovníků se objevuje na náhrobním kameni v podobě nápisu řeckými číslicemi MDCCCCX (1910) vedle textu: „Coemeterium capituli cathedralis reginaehradecensis ad mdcccx“ [42]. Reliéf Krista od Čenka Vosmíka, který je součástí

³⁷³ K náhrobkům: PRAHL 2004.

³⁷⁴ PAŘÍK 2007, 293.

³⁷⁵ Pro Bohumila Bondyho v roce 1888 vytvořil interiér jeho domu Na Příkopech.

³⁷⁶ KUČTOVÁ 2008, 21.

³⁷⁷ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁷⁸ Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

³⁷⁹ MACÁKOVÁ 2012, 45.

náhrobku, datuje Olga Macáková do roku 1907.³⁸⁰ Hrobka kanovníků je koncipována jako jednoduchý dlouhý obdélníkový kámen, který obsahuje šest desek se jmény pohřbených kanovníků. Od sebe je oddělují zaoblené sloupky zdobené kanelurami. Uprostřed se zvedá obloukovitě zakončená kamenná deska, na níž je vyryté zobrazení mandorly s paprsky. Uvnitř útvaru se nacházejí „tečky“. Vycházející paprsky jsou rovné i v podobě vlnovek. Z mandorly vycházejí paprsky tvořené vlnovkou. Uprostřed mandorly je zasazen ukřižovaný Kristus na kříži pokrytém nápisy od Čeňka Vosmíka. Podle Macákové zde Vosmík převzal kompozici z hrobu prof. Augustina.³⁸¹ Z pohledu Fantovy tvorby se podobně ztvárněný Kristus (vodorovně natažené ruce na příčném břevnu, nohy rovně vedle sebe, i tvar kříže) objevuje na kříži Mohyly míru nebo na bráně Poděbradského hřbitova a najdeme ho také na náhrobku Jeřábkovi rodiny na Vyšehradském hřbitově. Hrobka díky svému tvaru působí elegantním dojmem. Podle dochovaných plánů hrobky se realizovaná forma od zamýšlené lehce liší v podobě tvaru paprsků mandorly. Fanta navrhoval střídání rovných a zvlňených paprsků.³⁸²

Druhou poučovskou realizací byla hrobka pro královéhradeckého biskupa a osobního přítele Josefa Fanty Josefa Doubravu [43]. Biskup nechal zřídit hrobku ještě v době, kdy žil.³⁸³ Vznik hrobky bude nejspíše v roce 1909. Tímto rokem datuje Olga Macáková ve své diplomové práci reliéf Kristovy hlavy od Čeňka Vosmíka.³⁸⁴ Biskup Doubrava si měl původně přát, aby byl pochován na hřbitově v Pouchově, vedle své sestry.³⁸⁵ Kromě nich jsou v této hrobce i další biskupovi příbuzní. Mezi nimi také profesor Bohumil Hrobzek³⁸⁶, pro kterého Fanta vytvořil rodinnou vilu nacházející se rovněž v Hradci Králové. Prostřední část náhrobku má obdélníkový tvar, který zakončuje malý trojúhelný štít s alfou, omegou a chrismonem. V horní polovině se k této části přimykají dva sloupky zdobené kanelurami. Sloupy mají na vrchu zaoblený profil. Pod štítem je čtvercová bronzová deska s reliéfem Bolestného Krista. Vosmíkova hlava Krista je umístěna v medailonku a za ním se nachází text napsaný rovněž „Fantovým“ písmem: „*Já jsem vzkříšení i život, kdo ve mně věří, byť byl mrtev, živ bude.*“³⁸⁷ Fanta navrhl ideu výzdoby, ale konečná podoba Krista byla na Vosmíkovi.

³⁸⁰ MACÁKOVÁ 2012, 45.

³⁸¹ MACÁKOVÁ 2012, 45.

³⁸² Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁸³ DUŠKOVÁ 2009, 77.

³⁸⁴ MACÁKOVÁ 2012, 45.

³⁸⁵ DUŠKOVÁ 2009, 66.

³⁸⁶ Příbuzenský vztah Doubravy s profesorem Bohumilem Hrobzkem jsem popisovala v kapitole o Fantově architektuře v rámci popisu Hrobzekovy vily.

³⁸⁷ MACÁKOVÁ 2012, 45.

Jeho verze hlavy Krista se lehce odlišuje od Fantova nákresu v jeho pozůstalosti.³⁸⁸ Stejný reliéf bolestného Krista Vosmík použil na náhrobku Václava Zeleného na Vyšehradském hřbitově, u něhož se autorství návrhu rovněž připisuje Fantovi. Před biskupův náhrobek Fanta umístil kamenné víko vstupu do hrobky ozdobené dekorem stylizovaných věnců s páskami. Fanta u náhrobku této hrobky použil klasické schéma, kdy se jednoduchá stéla nachází mezi sloupy. Lehce ho obměnil tím, že střední stélu rozšířil dvěma čtverci po stranách.

Fantovu práci nalezneme i na Klatovském hřbitově sv. Jakuba, kde se předpokládá jeho autorství u 4 náhrobků významnějších představitelů města. Marcel Fišer u nich uvádí, že se k nim ale nedochovaly písemné prameny.³⁸⁹ Fantovo autorství odvodil podle vícera znaků. Za prvé, že se na nich nacházejí reliéfy Čenka Vosmíka, který s Fantou často spolupracoval. Druhým znakem bylo, že se jedná o hrobky osobností spojených s Fantovým působením v Klatovech. Třetím znakem bylo písmo. Jména a nápisy byly vytvořeny fontem, který Fanta na svých realizacích používal. V pozůstalosti Josefa Fanty v NTM se nacházejí nákresy k hrobce profesora Ferdinanda Vaňka a starosty MUDr. Aloise Maška i náhrobku MUDr. Karla Pawlika.³⁹⁰

Pro klatovského gymnaziálního profesora a městského historika Ferdinanda Vaňka navrhl Fanta náhrobek pro jeho předčasně zemřelou dceru v roce 1910 [44]. Vaněk se s Fantou setkal při renovaci klatovského děkanského kostela, kde byl tajemníkem Spolku pro vnitřní výzdobu. Hrobka je pro dvě hrobová místa. Na levé straně je žulový kanelovaný sloup s nápisem: „*Památce dcerušky zasvěcují rodičové. l. p. MDCCCCX.*“³⁹¹ Na druhé straně (napravo) se nachází deska se jmény, napsanými Fantovým písmem. Nad deskou je motiv vlnovky. Tato část je umístěná mezi dva pilíře s kanelurami. Ze sloupu vystupuje závěs na svítlnu s motivem trní. Použitím kanelovaných sloupů získává náhrobek antický nádech.

Další, kdo si u Fanty objednal náhrobek, byl starosta MUDr. Alois Mašek. Hrobka je nejspíše z doby po Maškově smrti v roce 1912 [45]. Byla vytvořena z žuly a bronzových reliéfů.³⁹² Na dvou reliéfech umístěných podél desky se jmény pohřbených jsou znázorněny dvě ženy (truchlící géniové). Stélu završuje štít ve tvaru stlačeného oblouku. Nachází se zde oválný bronzový reliéf s křížem a znaky alfou

³⁸⁸ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁸⁹ FIŠER 2011, 50–51.

³⁹⁰ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁹¹ FIŠER 2011, 50–51.

³⁹² FIŠER 2011, 50–51.

a omegou. Zbytek štítu zaplňuje reliéf představující slunce s paprsky. Z centra s hvězdami vycházejí paprsky v podobě vlnovek a rovných linií. V podstatě stejný motiv navrhnul Fanta do kupole Mohyly míru. Obě tyto hrobky spadají do Fantova pozdního secesního období. I zde je možné sledovat částečné pronikání geometrické secese. Naopak motiv truchlících geniů odkazuje ke klasicismu.

Fišer připisuje Fantovo autorství také náhrobku MUDr. Karla Pawlika. Vznikl nejspíše po roce 1914.³⁹³ Je koncipován jako sloup z tmavého kamene s bronzovým portrétem, který předstupuje nižší žulové zdi. Na zdi je pás s plastickým reliéfem průvodu andílků. Za andílky Fanta použil motiv listoví. Tímto motivem by náhrobek částečně spadl do Fantových secesních realizací.

Od Fanty nejspíše pochází také náhrobek rodiny stavitele Karla Horáka. Mohl vzniknout mezi lety 1910 až 1914 nebo po roce 1920. Na náhrobku je bronzový reliéf Boha Otce v lunetové nice v oválném štítu. Autorem reliéfu byl sochař Čeněk Vosmík. Datace hrobky není zcela jasná, jelikož první byla pohřbená Horáková manželka Marie, která zemřela v roce 1916. Horák byl ovšem od roku 1914 jako voják na frontě. Proto si mohl hrobku pořídit buď už před první světovou válkou, kdy s Fantou spolupracoval (např. na Salzmannově vile), nebo těsně po válce, když se v roce 1920 vrátil z ruských legií.³⁹⁴ Velkou stélou nad deskou se jmény zdobí nika. V ní je socha žehnajícího Ježíše. Stéla je zakončena obloukem lemujícím nikou.

V pozůstalosti se objevil ještě jeden návrh hrobky nejspíše pro klatovský hřbitov, (podle přípisu u návrhu v pozůstalosti).³⁹⁵ Jedná se o náhrobní kámen zaklenutý obloukem. Náhrobek obsahuje pět nápisových desek vedle sebe. V lunetě oblouku se nachází Kristus v mandorle a vedle něho dva klečící andělé. Stejný motiv andělů se nachází na oltáři v Mohyle míru.

I u těchto klatovských náhrobků je vidět vliv předchozích stylů, kdy Fanta sice pracuje s klasickými formami náhrobku, ale přidává k nim současnější prvky.

U zbylých Fantových vyšehradských hrobek a náhrobků se přesná datace neuvádí. Podle data úmrtí osobností a podle stylu je možné je zařadit přibližně do období 2. poloviny 20. století. Pro rodinu Jeřábkovu vytvořil Fanta velký kamenný náhrobek ve tvaru kříže [46]. Kříž je tříramenný a uprostřed je bronzový reliéf ukřižovaného Krista

³⁹³ FIŠER 2011, 50–51.

³⁹⁴ FIŠER 2011, 50–51.

³⁹⁵ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

od Ladislava Šalouna.³⁹⁶ Fanta byl také autorem ideového řešení výzdoby a nejspíše i podoby Krista. Celá kompozice se podobá kříži na vrcholu Mohyly míru. Šaloun si ale podobu Krista upravil podle svého rukopisu. Původní Fantův ukřižovaný více odpovídal zobrazení na památníku u Slavkova.³⁹⁷ Nad Kristem je postava Boha Otce a pod nohama je zobrazen Adam. Na spodním příčném břevně se nachází nápis „*počátek a konec*“. Kříž je postaven na podstavci, který má lehce konický tvar, takže i takto náhrobek připomíná vrchol Mohyly míru. Na něm jsou nápisy „*hrob rodiny dra. Jeřábka*“ a „*Duši mír, popelu pokoj*“. Druhý nápis se nachází v lunetě v podstavci. Na konci zakřivení jsou dva sloupky, které zdobí kanelury. Podle nákresů Fanta počítal s lampami umístěnými na těchto sloupcích. Stejný prvek Fanta použil na hrobkách v Hradci Králové. Kamenný kříž je zdobený také ze zadní části. Jsou na něm motivy klasů a linie, které kopírují břevna kříže [47]. V jejich křížení byl znázorněn kruh. Hrob lemuje ozdobná mříž. Ornament představují linie a vlnovky. Na nich je přidáno realisticky vytvořené listoví.

V pozůstalosti se dochovaly další varianty náhrobku (kříže).³⁹⁸ Od kříže pouze s Kristem se Fanta dostal k verzi vycházející ze zobrazení na Mohyle. Krista doprovázela Panna Marie a sv. Jan. Postavy se nacházely ve spojnicích kolmých částí. Ve třetí variantě Fanta za figurální skupinou navrhoval mandorlu opět s rovnými a zvlněnými paprsky, které se pravidelně střídaly.

Fanta je dále autorem vyšehradských hrobek v arkádách. Do jejich řešení pronikly secesní prvky. Dochovaly se k nim také návrhy. Jednou z nich je náhrobek rodiny Brdlíkovy, postavený pro hudební skladatelku Josefínu Brdlíkovou (1846–1910) [48]. Uprostřed na stěně arkády je busta Josefíny s motivem listoví a letícího ptáka. Okolo ní je věnec vytvořený zlacením. Důraz je zde kladem na lunetu, kde Fanta vytvořil modro zlatou mozaiku. Ve svislých pásech je seskládán ornament ze stylizovaného trnoví. Vždy jsou to čtyři paralelní vlnovky a mezi nimi malé trojúhelníčky. Na náhrobku nechybí text: „*Světlo věčné, ať jim svítí.*“ Historizujícím prvkem je zde motiv vejcovce. Tato hrobka je z období, kdy se do tvorby Josefa Fanty pomalu dostávaly geometrické prvky, což je znát i v tomto případě, kde se objevuje jak výzdoba v horizontálních

³⁹⁶ POTOČEK 2008, 9

³⁹⁷ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

³⁹⁸ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

pásech, tak i prvek trojúhelníků. K náhrobku se dochovala i varianta, ve které Fanta místo pásů a vlnovek použil jako motiv stylizované větvičky stromu [49].³⁹⁹

Další arkádová hrobka bylo pro Karla Mattuše (1836–1919), předsedu Svatoboru, politika, finančníka a vrchního ředitele Zemské banky [50].⁴⁰⁰ Jeho hrobka představuje příklon k většímu konzervatismu, představovaným truchlící ženou opřenu o náhrobek a hlavou skloněnou tak, že jí není vidět do obličeje od Čeňka Vosmíka.⁴⁰¹ Důraz je zde kladen opět na lunetu arkády. Fanta v ní vytvořil mozaiku s geometrickým vzorem linií a křivek. Mezi nimi se nacházejí v linii poskládané malé čtverečky. Mozaiku vytvořil Viktor Förster.⁴⁰² V reálném provedení působí mozaika spolu se spodní částí náhrobku trochu nepropojeně, na rozdíl od působení návrhu. U této hrobky Fanta využil starší prvek výzdoby v podobě alegorické postavy, ale také geometrický lineární vzor v mozaice, který připomene výmalbu kupole Mohyly míru.

Arkádová hrobka rodiny Novákovy⁴⁰³ by mohla být z roku 1920 (tento rok se objevuje na přípisu u jednoho z návrhů), tedy už z pozdní fáze Fantovy tvorby. V horní polovině arkády opět umístil modrozlatou mozaiku [51]. Představuje zářící slunce, ale už nemá takovou lehkost v provedení, jako předešlé mozaiky. Slunce odkazuje ke starším Fantovým realizacím. Prostor nad deskami se jmény vyplňuje motiv v mozaice provedené vinné révy. Součástí je i postava ženy (Matky Milosrdentství⁴⁰⁴) od Čeňka Vosmíka a mozaika opět od Viktora Förstera.⁴⁰⁵ Novým motivem Fantova pozdějšího období se stává tvar hvězdy, který použil i na tomto náhrobku.

Vývoj Fantovy funerální tvorby ukazuje náhrobek profesora Dr. Václava Rubešky (1854–1933) nejspíše z 30. let. Je možné říct, že se Fanta vrací k eklektismu a dílo vytváří spojením různých stylových prvků, kterými prošla jeho tvorba (neorenesance i secese). Náhrobek by se dal porovnat s budovou ministerstva obchodu. Na stéle této hrobky Fanta použil jako dekor neorenesanční vázy a nádoby po stranách. Doplňuje ji plastický bronzový reliéf Madony se žehnajícím Ježíškem. Stéla byla umístěna mezi dva sloupky zdobené vegetabilními motivy.

³⁹⁹ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

⁴⁰⁰ POTOČEK 2005, 167.

⁴⁰¹ POTOČEK 2005, 167.

⁴⁰² POTOČEK 2005, 167.

⁴⁰³ Václav Patoček ji ve své knize označuje jako hrobka pro Ladislava Nováka.

⁴⁰⁴ NECHVÁTAL 1991, 64.

⁴⁰⁵ POTOČEK 2005, 302.

Antonín Podlaha přisuzuje Fantovo autorství také náhrobkům, resp. hrobkám Hančově, F. Bílé a Vrt'átkově památníku na Olšanských hřbitovech.⁴⁰⁶ Ve Fantově pozůstalosti se dochovaly různé návrhy a náčrtky náhrobků označené popiskem pro Olšanské hřbitovy.⁴⁰⁷

Návrhy mají podobu jednodušších náhrobků se secesními detaily. Fanta v nich často pracoval s klasickým schématem, kdy je deska se jmény nebo reliéf umístěn mezi dva sloupy. Zdobí je dekor v podobě listoví a listů. Další variantou byla jednoduchá stéla doplněná dekorem. Příkladem je náhrobek malíře Josefa Jansy [52]. Jeho bustu obklopuje výzdoba v podobě dvou figur s listovím nebo věnci. Náhrobek byl realizován v oproti návrhům lehce pozměněné podobě.

U Fantových náhrobků je možné vidět podobný vývoj jako u jeho architektury. Od klasických náhrobků přechází k secesní výzdobě, složené nejčastěji z motivů vlnovek na mřížích nebo z motivu listoví. Za nejsecesnější můžeme označit vyšehradský náhrobek pro rodinu dr. Jeřábka a hrobku kanovníků v Hradci. Náhrobek rodiny Jeřábkovy v podobě kříže a ukřížovaného Krista by odpovídal pojetí secesní architektury Mohyly míru. Naopak náhrobek pro kanovníky v Hradci Králové je podobný architektuře vily Kouřimky v Poděbradech. Následný vývoj ale u Fanty směřuje k eklektismu, jak ukazuje například hrobka pro Václava Rubešku.

5. Secesní návrhy výzdoby a užitého umění

5.1. Paříž 1900 a návrhy nábytku

V druhé polovině 19. století probíhaly nejdůležitější Světové výstavy v Paříži pravidelně v jedenáctiletých intervalech. Světová výstava v roce 1900 byla zamýšlena jako manifest nového umění. Vytvořila také rekord v návštěvnosti 50 milionů návštěvníků za sedm měsíců, který překonala až výstava Expo 67 v Montrealu.⁴⁰⁸

České umění na ní bylo zastoupeno v rakouském pavilonu hned ve dvou expozicích – interiérech. První zastupoval české dekorativní umění z Uměleckoprůmyslové školy a jeho autorem byl B. Ohmann. Druhý byl interiér Pražské živnostenské komory, navržený architekty Josefem Fantou a Janem Koulou. Oba společně vytvořili bohatý

⁴⁰⁶ Josef CIBULKA: Fanta Josef. In: PODLAHA 1930, 31.

⁴⁰⁷ Pozůstalost Josefa Fanty AAS NTM, fond Fanta Josef, číslo f. 10.

⁴⁰⁸ GEPPERT 2010, 62–64.

interiér plný nástěnných maleb, nábytku, dřevěného vyřezávaného ostění i závěsů. Jednalo se o expozici koncipovanou jako „Pracovna českého vzdělance nebo také inteligenta“.⁴⁰⁹

V rámci rozdělení prací se Jan Koula věnoval tříhranné předsíni interiéru, která vedla do nizozemského oddělení. Tento prostor představoval jakousi jídelnu, místnost k pohoštění. Koula v této části využil motivy lidového umění a odkazů ke krojům. Hlavní část měl na starost Josef Fanta. Místnost byla pomyslně rozdělena na sektory podle zamýšleného účelu. Prostor pracovní, odpočinkový a nakonec meditativní byl tvořen pracovnou, studovnou ve výklenku a kaplí nacházející v arkýři proti knihovně. Interiér byl osvětlen velkým půlkruhovým oknem. Vstupy do ostatních expozic oddělovaly dveřní záclony. Na strop, ostění a obruby otvorů bylo použito borové dřevo v přirozené barevnosti. Interiér nechal Fanta vyzdobit množstvím obrazů a nástěnných maleb od různých předních malířů, například Mikoláše Alše, Jana Preislera, Karla Špillara nebo Františka Urbana. Obrazy měly náměty českých historických míst nebo témat české historie. Mikoláš Aleš zvolil jako téma básně Františka Ladislava Čelakovského. Ve cviklech nad výklenkem knihovny byly obrazy od Jana Preislera s náměty Jaro (Setí v naději ve zmaru) a Podzim (Žeň s dobrodiním plodů), nad vchodovými dveřmi nástěnné malby od Karla Špillara „Mládí“ a „Stáří“. Tematicky se k nim vázaly nápisy vlysů dveří. Obrazová výzdoba se nacházela také v kapli, na stěnách potažených červeným hedvábným čalounem [53]. Skládací dřevný pozlacený oltář byl bohatě zdobený a uvnitř se nacházel obraz od Karla. L. Klusáčka Tři králové klanící se Jezulátku. Ostění Fantova interiéru bylo zdobeno různými motivy, mj. odkazy k českým dějinám v podobě hlav českých historických osobností. Doplňoval je naturalistický plošný dekor listoví. Motiv jehličnatých větvek se šiškami, který zde Fanta použil, se v jeho tvorbě opakuje na více stavbách. Použil ho také v archivoltě vstupu domu Hlahol směrem na nábřeží nebo na budově nádraží.

Dalším ozdobným prvkem interiéru byly kované části. Nad kaplí byla pozlacená mříž z dílny Karla Sakaře s naturalisticky pojatými lístky. Další mříže v interiéru byly provedeny ve formě rostlinného ornamentu. Části rostlin a jejich stonků a listů se proplétaly a vytvářely ornamenty. Nad vstupem z místnosti ke Lvovskému interiéru byla naddveřní výplň, v jejímž středu se nacházela hlava Medusy a v postranních polích lebky s dohořívajícími kahany. Naopak nad vchodem vedoucím do interiéru pražské

⁴⁰⁹ KARASOVÁ 1995, 40–41.

uměleckoprůmyslové školy byl obraz dívky a v postranních polích maska tragická a komická. Rostlinný motiv obsahovaly také rámy zrcadel. Celý interiér doplňovaly nápisy. Do kaple byl vybrán text „*Plesejte, ať Král Váš přišel a Spasitel.*“ Na trámovém stropu studovny a pracovny byly texty odkazující k funkci místnosti, nad kaplí nápis nejstarší české motlitby: „*Hospodine pomiluj by, Jezu Kriste polituj ny, Spasiteli všeho Světa uslyš ny a vyslyš ny.*“⁴¹⁰

Josef Fanta s Janem Koulou navrhovali do interiéru živnostenské komory rovněž mobiliář. Nábytek byl drobný, ze světlého javorového dřeva. Fantovy návrhy byly jednoduché, se subtilními tvary doplněnými secesním přírodním dekorem [54].⁴¹¹ Přestože Fanta na svých návrzích aplikoval secesní dekor, formou a konstrukcí jeho nábytek stále odpovídal historismu. Základ ve starších formách je vidět na tvaru židle a stolku. Stolek stál na rokokově prohnutých nohách a na psací desce byl nástavec se skleněnou výplní. Výzdobu nábytku Josef Fanta dále doplnil dekorem vlnovek i reliéfy z profilu zobrazených ženských hlav se secesními účesy.⁴¹²

Interiér živnostenské komory na výstavě v Paříži ukazuje spojení historizujících forem se secesními prvky v podobě rostlinných motivů a představuje tak Fantovo první celistvější použití secese. Petr Wittlich označuje Fantův a Koulův výtvarný názor v jejich pracích (v expozici zastoupený zejména v pojetí řešení nábytku) v rámci vývojového hlediska za obdobný projevům moderního hnutí v Anglii, které ale proběhlo o už dvacet let dříve. Fanta s Koulou svým řešením zastali funkci „průkopníků nového stylu“ v našem prostředí. Ale jelikož tento projev proběhl vlastně opožděně, byl jejich názor rychle překonán. To se projevilo už v expozici uměleckoprůmyslové školy. I když interiér pražské uměleckoprůmyslové školy na Světové výstavě působil proti Fantově koncepci roztržštěně, svými výtvoři se stylově více přibližoval tehdejší mezinárodní úrovni. V této expozici vystavovali svá díla vedle učitelů také jejich žáci.⁴¹³

Bližší ukázkou použití rostlinného dekoru přibližuje Fantova kovová schránka. Její fotografie i s ochranným pouzdem schránky byla publikována v katalogu Praha – Paříži (*Prague à la ville de Paris*) z roku 1900, který u příležitosti Světové výstavy ve Francii

⁴¹⁰ Český interiér na světové výstavě Pařížské 1900, 2–4 srov. WITTLICH 1982, 160–161 srov. ADLEROVÁ 1998, 210–211.

⁴¹¹ WITTLICH 1982, 160–161.

⁴¹² Pozůstalost Josefa Fanty v AAS NTM, fond Fanta Josef číslo f. 10.

⁴¹³ WITTLICH 1982, 160–161 srov. ADLEROVÁ 1998, 210–211.

vytvořila Praha a darovala městu Paříži. Katalog dále obsahoval reprodukce obrazů českých historických míst.⁴¹⁴

Jak obal, tak schránku pokrývá hustě aplikovaný florální dekor. Na obalu, zejména na jeho bocích, je to dekor vycházející z tvaru rozviliny. Doplňuje ho motiv, který připomíná hlavicí iónského sloupu. Vnitřní schránku pojal Josef Fanta trochu odlišně [55]. Z velké části ji zdobí jemnější květinový dekor. Stonky a listy květiny jsou propleteny a vytvářejí hustou síť vlnovek a táhlých linií. Lemují boční stěny schránky a obvod horního víka. Součástí výzdoby je destička s portrétem ženy zahalené do závoje, český lev a maskaron s korunou na hlavě. U maskaronu se nachází nápis „*Regni Bohemiae*“. Na schráně je znát ve způsobu použití dekoru inspirace francouzským a belgickým secesním uměním.

Mobiliář pro pařížskou expozici nebyl jedinou ukázkou Fantova řešení nábytku. V letech 1904–1905 Fanta vytvořil interiér pro Dr. Emila Háchu.⁴¹⁵ Byl podobného řešení jako v případě Světové výstavy v Paříži. Tvarově subtilní jemnou formu nábytku ozdobil secesním dekorem na boku, jak ukazují náčrtky v jeho pozůstalosti.⁴¹⁶ Jednalo se buď o samotné rostliny (podobně jako jsou realizované lilie na dveřích Hlaholu z nábřeží) nebo dekor listů doplněný o vlnovky. U nábytku pro Emila Háchu byla znát inspirace lidovým uměním, která pronikla do tvaru nábytku. Secesní interiér představovala vnitřní výzdoba v domě Hlaholu, která je zmiňovaná výše.

Nábytek pro interiér Ministerstva obchodu a patentního úřadu navrhoval Fanta ve 20. letech 20. století. Tuto realizaci dělí od interiéru živnostenské komory na výstavě v Paříži více než dvacet let. Přesto se návrhy mobiliáře výrazně neliší. Podle dokumentů z jeho pozůstalosti se v případě ministerstva nákresy nábytku opět přiblížily stylu historismu 19. století.⁴¹⁷ Josef Fanta se u návrhů nábytku držel starších neorenesančních forem. Ty pak doplňoval o „nový“ secesní dekor. V době prvního desetiletí 20. století se jednalo o rostlinný dekor zejména listoví. Později u ministerstva přidal znaky české státnosti, jako připomenutí účelu stavby.

Fanta u návrhů mobiliářů nikdy nedospěl k plně secesnímu tvarosloví. Nábytek u něho vycházel z „*klasických*“ historizujících forem. Na rozdíl od pojetí architektury

⁴¹⁴ Kočí 1900, I–III.

⁴¹⁵ Dr. Emil Hácha (1872–1945) byl český právník a politik. Mezi léty 1938–1939 zastával funkci československého prezidenta a v letech 1939–1945 byl protektorátním státním prezidentem.

⁴¹⁶ Pozůstalost Josefa Fanty v AAS NTM, fond Fanta Josef číslo f. 10.

⁴¹⁷ Pozůstalost Josefa Fanty v AAS NTM, fond Fanta Josef číslo f. 10.

se jeho princip pojetí nábytku vlastně moc nezměnil během doby jeho tvorby. Historizující tvary jenom zjemnil a pozměnil dekor.

5.2. Návštěva císaře Františka Josefa I.

Císař František Josef I. (1830–1916) podnikl oficiální cestu do Prahy v dubnu roku 1907. Tehdy mu bylo už 77 let a vládl úctyhodných 59 let. Pobýval zde dva týdny od 15. do 29. dubna, během nichž podnikal oficiální cesty, ale také běžně úřadoval. V roce 1907 to byla jeho první návštěva Prahy po šesti letech. Tentokrát se jednalo o jeho první delší, tzv. sídelní pobyt⁴¹⁸. Od této návštěvy se rovněž silně očekávalo zlepšení česko – německých vztahů. Spojení všech těchto věcí bylo příčinou, že přivítání i celý jeho pobyt byl pojat velmi honosně a slavnostně. Císař přijel na tehdejší nádraží Františka Josefa I. ještě v době jeho přestavby. Odtamtud průvod s císařem pokračoval okolo musea přes náměstí, Ovocnou a Ferdinandovou třídu až k Národnímu divadlu. Dále přes nábřeží a Karlův most až na Pražský hrad.⁴¹⁹ Prostor uvítacích ceremoniálů i celou cestu, kudy průvod procházel, lemovala bohatá výzdoba skládající se ze slavobran, věnců a dalších ozdob. Podíleli se na ní různí architekti, mj. Antonín Balšánek, Osvald Polívka nebo Josef Fanta, který vytvořil část dekorace určenou pro Václavské náměstí.⁴²⁰ Část návrhů k těmto dekoracím se dochovala i v architektonické pozůstalosti. Popis a fotografie celkové výzdoby Prahy byly uveřejněny v dobovém tisku, například v Národních listech nebo v Českém světě.⁴²¹

Oproti ostatním autorům zvolil Josef Fanta pro svoji výzdobu subtilnější výraz. Václavské náměstí lemovaly dvojstožáry propojené festony z chvojí. Na nich byly zavěšeny věnce, zdobené zlatými šiškami a stuhami a doplněné zemskými znaky. Součástí výzdoby byly také dvě slavobrány. Větší se nacházela v dolní části náměstí. Její výzdoba se stávala jak z řetězů a věnců se stuhami z chvojí, tak i z části malířské. V horní části průčelí byly ve cviklech malované alegorické postavy od Karla L. Klusáčka, uprostřed pak medaile s iniciálami císaře. Další obrazy s výjevy dětí od Jakuba Obrovského se nacházely po vnitřních stranách průjezdu brány. Její konstrukci překrýval červený zdobený velum a tvořil tak zastřešení. Zpod něho po stranách vycházely bílé pruhy látky. Na tento přehoz Fanta využil jako výzdobu secesní dekor.

⁴¹⁸ Shodou okolností se jednalo o jeho poslední návštěvu hlavního města Českých zemí.

⁴¹⁹ PERNES 2005, 433–448.

⁴²⁰ Jeho veličenstvo František Josef I., císař rakouský a král český v Praze r. 1907, Praha 1907 nepag. srov. Národní listy III, 14. 4. 1907, 102 ranní vydání, 17.

⁴²¹ Národní listy III, 14. 4. 1907, 102 ranní vydání, 17; Český svět III., 19. 4. 1907, nepag.

Na konci spodních pruhů látky Fanta navrhnul motiv kruhů vytvořených z listnatých větviček, které se střídaly s iniciálami císaře FJI. Na bočních koncích červeného velumu byl dekor seskládaný z geometrických tvarů.⁴²²

Druhá, menší, slavobrána, která měla tvar rondelu, a tvořily ji věnce a řetězy chvojí, stála na rampě před budovou Národního muzea. V horní části brány byly obrazy figur géníů opět od Karla L. Klusáčka a Jakuba Obrovského, doplněné znaky Českých zemí a Pražských měst. U podnože byly postavy géníů od sochaře Ladislava Šalouna v podobě žen, které vynášely vzhůru věnce. Na celém prostoru náměstí se nacházely Jehličnaté stromky v květinových vázách.⁴²³ Tisk se k řešení výzdoby od Josefa Fanty vyjádřil pozitivně, označil ji za příjemnou a originální.⁴²⁴

6. Fantovy secesní prvky

6.1. Fasáda a prostor

Secesi na konci 19. století ve Fantově tvorbě předjímal jeho dekorativismus. Samotné secesní prvky se u něho začaly objevovat až na začátku 20. století. Fantovi bylo tehdy přes 40 let a za sebou měl již přibližně dvacetileté období eklektických staveb. Secese se v jeho tvorbě projevovala přibližně do začátku první světové války.

První výrazné secesní prvky použil Fanta v interiéru živnostenské komory na Světové výstavě v Paříži v roce 1900. Využíval zde hlavně rostlinné motivy a ornamenty, které aplikoval na dřevo, kovové prvky, mříže i nábytek. Jednalo se zejména o naturalistický plošně stylizovaný dekor užívaný hlavně ve štuku. Motivem bylo listoví (například dub) nebo větévky borovic i se šiškami. Stejný motiv borovicových větviček Fanta použil v interiéru na výstavě v roce 1900, v archivoltě vstupu Hlaholu [56] nebo na jižních budovách nádraží [57]. Listoví a motiv stromu se objevuje i ve sgrafitové výzdobě nebo na návrzích k Myslivně a budově Filozofické fakulty (zde možná i jako štuková výzdoba). Dalším častým motivem byl vavřínový věnec nebo řetěz. Našli bychom ho jak v interiéru nádraží, tak i v rámci výzdoby Václavského náměstí v roce 1907. Vlnovky a táhlé secesní linie využíval ve svých kresbách a návrzích pro znázornění mraků nebo kouře a podobných prvků.

⁴²² Národní listy III, 14. 4. 1907, 102 ranní vydání, 17 nebo Jeho veličenstvo František Josef I., císař rakouský a král český v Praze r. 1907, Praha 1907 nepag.

⁴²³ Národní listy III, 14. 4. 1907, 102 ranní vydání, 17 nebo Jeho veličenstvo František Josef I., císař rakouský a král český v Praze r. 1907, Praha 1907 nepag.

⁴²⁴ Národní listy III, 14. 4. 1907, 102 ranní vydání, 17.

Vedle přírodních motivů nebo figurální výzdoby Fanta přešel i k plošné výzdobě na základě kontrastu tvarů nebo materiálů. Toto řešení se objevuje na jeho vilách například na rodinném domě pro Hobzeka nebo na Kouřimce.

Fanta postupně přijímal i secesní řešení fasády, jehož typickou ukázkou je průčelí Hlaholu. Upustil od ozdobných architektonických prvků a na hladkou fasádu aplikoval výzdobu reliéfy, výraznými plastikami, rostlinnými motivy listoví či dekorovanými mřížemi. Vývoj přístupů je vidět na fasádách budovy nádraží Františka Josefa I., kde na fasádě části E upustil od původně zamýšlené alegorické konzervativní figurální výzdoby a ponechal převládat pouze dekor.⁴²⁵ Fanta také postupně přechází od alegorického k symbolickému významu plastiky. Je vidět i lehké použití asymetrie.

Častějším motivem je u Fantových staveb také zubořez. Tento historizující prvek, Fanta využil i u realizací se secesními prvky například U Vejvodů v archivoltě, u Hlaholu, Vortové nebo Hobzekově vile jako římsa. Je také na budově Ministerstva obchodu. Dalším odkazem na historizující období je řešení vnitřní dispozice objektů. U rodinných domů i v budově nádraží zůstal Fanta u staršího dělení vnitřního prostoru. Z (neo)renesančních prvků zůstal v jeho tvorbě renesanční štít. Používá ho ve stupňovité a zvlněné podobě. Ale také v něm se odráží Fantův vývoj, jako je vidět u vily Kouřimky. Do svých náhrobků Fanta často začlenil motiv sloupků ozdobených kanelurami.

Poznávacím prvkem Fantových staveb jsou texty. Jsou vždy stejným druhem písma – jedná se o font vycházející z gotického písma. Fanta jím nechává vytvářet všechny texty, věty, říkanky nebo pořekadla, která se na jeho stavbách objevují.

6.2. Mříže a kovové detaily

V mřížích i kovových částech Josef Fanta využil svůj smysl pro detail a dekorativnost. Používá je na stavbách i náhrobcích poměrně často. U ozdobného mřížoví a kovových částí si můžeme všimnout tří způsobů výzdoby.

První variantou bylo přidání naturalisticky ztvárněných přírodních prvků na základ mříže. Na začátku secesního období základ tvořila ještě renesanční mříž. Fanta užíval motiv haluzí i samotné listy různých tvarů a rostliny s květy. Tento způsob můžeme vidět mj. v expozici Pražské živnostenské komory na Světové výstavě v Paříži, na náhrobku Dr. Jeřábka nebo také u vnitřního zábradlí Fantova vlastního domu na Malé

⁴²⁵ HORYNA 1972, 44.

Straně. U zábradlí balkonů Hlaholu nebo ve spodní části hvězdářské kupole v Ondřejově tvoří listnaté větévky na mříži pravidelný vzor nebo jsou pravidelně uspořádány. Ve druhé variantě tvoří mříž samostatný přírodní prvek. Vymezenou plochu mřížoví zaplnil motiv listoví. Tento přístup přibližuje supraporta vchodu v expozici na Světové výstavě v Paříži v roce 1900. Josef Fanta došel postupně ke stylizaci a schematizování vegetabilních témat. Stylizovaný ornament vycházející z florálních motivů využil na balkonech budovy nádraží [58] nebo na bráně u Mohyly míru. Tu tvořily řady úponků, které v horní části přešly do naturalistického listoví dubu. Schematizace se objevila u kovových konzol vstupní markýzy nádražní budovy nebo na zábradlí ochozu kupole hvězdárny v Ondřejově. U vstupní brány hřbitova v Poděbradech schematizace přechází k abstraktnímu lineárnímu ornamentu.

Organická secesní linie a tendence k abstraktním dekorům se u Fanty projevila na zábradlích a kovových částech. Lineární motivy (vlnovky) připomínají ohradní mříž u hrobky rodiny Jeřábkovy na Vyšehradském hřbitově. Tvoří ji různě poskládané vlnovky. Zábradlí s abstraktním ornamentem se nachází kolem budovy nádraží nebo u budovy Ministerstva obchodu [59]. Princip proplétání a obtáčení přírodního motivu aplikoval také u věšáků nebo držáků na světla. Z kovového základu jako by vyrůstaly listy a úponky, které základ omotaly a připomínaly floru. Například jako v návrzích pro vnitřní výzdobu Mohyly míru [60]. Fanta tyto způsoby u svých děl často kombinoval.

Závěr

Josef Fanta vystudoval architekturu v druhé polovině 19. století, v době historismu. Jeho učiteli byli Josef Zítek a Josef Schulz, dva významní představitelé české neorenesance. V tomto stylu Fanta tvořil v prvních dvou dekadách své profesní dráhy, ale neorenesanční prvky pronikaly celou jeho pozdější tvorbou a jsou znát v jeho secesních realizacích. Secese začala vstupovat do českého prostředí v době, kdy bylo Josefu Fantovi už přes 40 let. Fanta vnímal okolní vývoj architektury, dokázal na něj reagovat a přijmout ho za svůj. Secese se v jeho tvorbě projevuje zejména od roku 1900, přibližně od realizace interiéru na výstavě v Paříži, trvá až do první světové války. Vrátil se k ní ale ještě i ve 20. letech u budovy Ministerstva obchodu, kde její prvky použil v detailech výzdoby.

Hlavní secesní období Fantovy tvorby se dá rozdělit podobně jako samotný vývoj secesního umění. Přibližně v první polovině prvního desetiletí jsou to díla ovlivněná rostlinnou secesí. Ta proniká do jeho tvorby nejprve v podobě naturalistického motivu, ale pak přechází ke stylizovaným až abstraktním formám. Na počátku používal secesní motivy podle renesančních principů, postupně ale došel i k jejich secesnímu pojetí. V řešení vnitřních prostor se stále držel starších schémat. V druhé polovině první dekády jsou vidět vlivy geometrické secese nebo moderny.

Fanta je zajímavá osobnost i pro svůj široký rozsah zájmů. Věnoval se architektuře a v podstatě i skoro všem odvětvím, která jsou s architekturou spojená. Byl rovněž dobrým kreslířem. Angažoval se také na poli památkové péče, zajímal ho design nábytku, design liturgických předmětů nebo oblast funérálního umění. Secese zasáhla Fantovu tvorbu v různém rozsahu ve všech těchto odvětvích. Nejvíce se secesní organická linie projevila u kovových částí a mříží staveb a u liturgických předmětů. U nábytku se pak jednalo o aplikování rostlinného motivu na předešlé tvarové formy. V rámci architektury i u funérálních památek se u Fanty secese stále prolínala s neorenesančními prvky.

Postupný přerod k secesnímu pojetí představuje nová budova pražského nádraží Františka Josefa I. Hlavní ukázky Fantovy secesní architektury jsou helmice věží budovy nádraží, dům zpěváckého spolku Hlahol a Mohyla míru. Vila Kouřimka je ukázkou vlivu pozdní secese nebo tzv. modernismu. U funérálního umění se secese nejvíce odrazila u Poděbradského hřbitova, dále na Fantových náhrobcích například

v Hradci Králové (hrobka pro kanovníky) nebo na Vyšehradském hřbitově u hrobky rodiny Jeřábkovy.

Fanta své stavby pojímal komplexně. Vytvářel náčrtky a návrhy i pro jejich výzdobu. V závislosti na zdatnosti umělců někdy docházelo i k pozměnění původních Fantových návrhů. K jednotlivým realizacím vytvářel Fanta rovněž různé varianty podob, ve kterých je zachycen postupný vývoj zakázky. Často spolupracoval se sochařem Čeňkem Vosmíkem a malířem Karlem L. Klusáčkem. Čeňek Vosmík pro Fantu vytvářel reliéfy na jeho návrhy náhrobků, například Krista na Hrobce kanovníků, náhrobky v Klatově a další. Karel Klusáček realizoval Fantovy návrhy sgrafit například na Hlávkově koleji nebo v Ondřejově.

Období secesního umění u Fanty trvalo přibližně patnáct let. Díla, která v této době vytvořil, patří k typickým ukázkám české secese. Oproti světové secesi vznikla ale opožděně. Fanta secesní principy přijal a osobitým způsobem je přetvořil a propojil s neorenesančními základy. Ale nejedná se pouze o záměnu historizujících prvků výzdoby za secesní. Nově vyvíjející se styly si ale dokázal poměrně brzy osvojit a přizpůsobit je vlastnímu výtvarnému názoru. Josef Fanta určitě patří k důležitým představitelům secesního umění v českém prostředí.

Fantova tvorba je široká a skrývá v sobě mnoho dalších námětů ke studiu. Hlubší prozkoumání by si zasloužila i jeho historizující tvorba, nebo jeho rodinné domy a památkové péče.

Seznam použitých zkratek

AAS Archiv architektury a stavitelství

MAS NTM Muzeum architektury a stavitelství Národního technického muzea

bal. balík

č. číslo

ČVUT České vysoké učení technické

ed. editor

f. fond

FF filozofická fakulta

kt. karton

mj. mimo jiné

např. například

nepag. nestránkováno

NPÚ Národní památkový ústav

NTM Národní technické muzeum

PNP Památník národního písemnictví

s. d. bez udání roku vydání

srov. srovnej

sv. svatý/á

tzv. takzvaný/á/é

UK Univerzita Karlova

vys. vysokých

Seznam použité literatury a pramenů

Prameny:

MAS NTM — Archiv architektury a stavitelství Muzea architektury a stavitelství Národního technického muzea. Název fondu: Fanta Josef, č. fondu 10.

LA PNP — Literární archiv Památníku národního písemnictví. Pozůstalost č. 141. Josef Fanta

Literatura:

ADLEROVÁ 1998 — Alena ADLEROVÁ: Užitá a dekorativní umění secese. In: DČVU IV/1, 209–229

ALMANACH ČESKÉ AKADEMIE 1918 — Almanach české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. XXVIII. Praha 1918

VLČEK 1996 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov. Praha 1996

BAŤKOVÁ 1998 — Růžena BAŤKOVÁ (ed.): Umělecké památky Prahy. Nové město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998

BERAN/KRAJČI 2011 — Lukáš BERAN/Petr KRAJČI (ed.): Slavné stavby Prahy 7. Praha 2011

BENEŠOVÁ 1984 — Marie BENEŠOVÁ: Česká architektura v proměnách dvou století. Praha 1984

BROŽOVÁ 1975 — Jarmila BROŽOVÁ: Historismus. Umělecké řemeslo 1860–1900 (kat. výst.). Praha 1975

BRUNHAMME 1976 — Yvonne BRUNHAMMER: Art nouveau, Belgium, France. (kat. výst.). Houston 1976

Český interiér na světové výstavě Pařížské 1900 = Intérieur tchèque à l'Exposition universelle de Paris en 1900. Praha 1900

DANDA 1988 — Josef DANDA: Naše železniční nádraží. Praha 1988

DČVU IV/1 — Dějiny českého výtvarného umění IV/1. Vojtěch LAHODA/Mahulena NEŠLEHOVÁ/ Marie PLATOVSKÁ/Rostislav ŠVÁCHA/Lenka BYDŽOVSKÁ (ed.). Praha 1998

DOUBRAVA 1914 — Josef DOUBRAVA: Na Doubravě u Hlinska. Hrst vzpomínek z Českomoravské Vysočiny. Hlinsko 1914

DVOŘÁK s. d. — Kamil DVOŘÁK: Josef Fanta. In: Archiveb, <http://www.archiweb.cz/josef-fanta>, vyhledáno 17. 11. 2014

DUŠKOVÁ 2009 — Lucie DUŠKOVÁ: Josef Doubrava (1852–1921). Život královéhradeckého biskupa (nepublikovaná diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice). Pardubice 2009

DYROF 1991 — Hans-Dieter DYROF: Architectural heritage of Art Nouveau/Jugendstil. history & conservation. Bonn 1991

- FAHR-BECKER 1998 — Gabriele FAHR-BECKER: Secese. Praha 1998
- FANTA — Nepublikovaný životopis v pozůstalosti v PNP, číslo fondu 343
- FANTA 1899 — Josef FANTA: Stavby pražské a směry umělecké. In: Volné směry 3, 239–243
- FANTA 1900 — Josef FANTA: Interiér Obchodní a živnostenské komory v Paříži. In: Volné směry 4, 109–110
- FANTA 1917 — Josef FANTA: O svérázu krojovém a bytovém. Přednáška proslovena v únoru 1917 Ing. Josefem Fantou. Praha 1917
- FANTA 1942 — Josef FANTA: Opis korespondence. 1942 In: AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 106 kart. č. 3
- FILIP 2004 — Aleš FILIP: Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku. Brno 2004
- FIŠER 2011 — Marcel FIŠER: Umění v Klatovech. Horažďovice 2011
- FRONEK 2013 — Jiří FRONEK: Secese. Vitální umění. Ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze (kat. výst.). Praha 2013
- GEPPERT 2010 — Alexander C. T GEPPERT: Fleeting cities: imperial expositions in Fin-de-Siècle Europe. Basingstoke 2010
- HANÁK 2008 — Jaromír HANÁK: Mohyla Míru a bitva u Slavkova. Brno 2008²
- HAVLOVÁ/JUNEK/KOUKALOVÁ/LUKEŠ 2006 — Ester HAVLOVÁ/Jiří JUNEK/Šárka KOUKALOVÁ/Zdeněk LUKEŠ: 100 staveb. Moderní architektura středočeského kraje. Praha 2006
- HIESINGER 1988 — Kathryn B. HIESINGER: Art Nouveau in Munich. Masters of Jugendstil from the Stadtmuseum, Munich and other public and private collections. München 1988
- HRABĚTOVÁ 1999 — Jana HRABĚTOVÁ: Poděbrady. Poděbrady 1999
- HRABĚTOVÁ 2008 — Jana HRABĚTOVÁ: Poděbrady. Město mého srdce. Z alba minulých časů. Praha 2008
- HOROVÁ 1995 — Anděla HOROVÁ: Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Praha 1995
- HORYNA 1972 — Mojmír HORYNA: čp. 300/XII. Umělecko-historický průzkum - Hlavní nádraží. SÚRPMO. Praha 1972
- HOTOWETZ 1908 — Rudolf HOTOWETZ: Průvodce jubilejní výstavou obvodu obchodní a živnostenské komory v Praze 1908. Praha 1908
- Jeho veličenstvo František Josef I., císař rakouský a král český v Praze r. 1907, nepag. Praha 1907
- JUNEK 2013 — Václav JUNEK: Slavné vily slavných. Praha 2013
- KARASOVÁ 1995 — Daniela KARASOVÁ: Pracovna českého vzdělance. In: Image interier. Revue profesionálních interiérů 1995, 2, 40–41
- KAŠPAR/MICHÁLKOVÁ 2014 — Milan KAŠPAR/Alena MICHÁLKOVÁ: Architekt Josef Fanta. In: Stavebnictví a interiér, <http://www.stavebnictvi3000.cz/clanky/architekt-josef-fanta/>, vyhledáno 17. 11. 2014

- KOČÍ 1900 — Bedřich KOČÍ: Praha - Paříži. Prague à la ville de Paris. Praha 1900
- KOTALÍK 1966 — Jiří KOTALÍK: Česká secese. Umění 1900 (kat. výst.). Brno 1966
- KOTALÍK/VÁVRA/FRIČOVÁ 2012 — Jiří KOTALÍK/ David VÁVRA/ Yvonna FRIČOVÁ: Drobné perly české architektury. Veletucet typologických příkladů. Praha 2012
- KOVÁŘ/PEŘINKOVÁ/ŠPATENKOVÁ 2014 — Jan KOVÁŘ/Martina PEŘINKOVÁ/ Naděžda ŠPATENKOVÁ: Hřbitov jako veřejný prostor. Ostrava 2014
- KREJČÍŘÍK 1991 — Mojmír KREJČÍŘÍK: Po stopách našich železnic. Praha 1991
- KREJČÍŘÍK 2013 — Mojmír KREJČÍŘÍK: Česká nádraží. Architektura a stavební vývoj. IV. díl. Litoměřice 2013
- KSANDR 2009 — Karel KSANDR: Josef Zítek. Architekt, pedagog a památkář. Praha 2009
- KUCHTOVÁ 2008 — Vladislava KUCHTOVÁ: Funerální umění v první třetině 20. století v Čechách (nepublikovaná diplomová práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2008
- LÍBAL/STACH/VAJDIŠ 1969 — Dobroslav LÍBAL/E. STACH/Jaroslav VAJDIŠ: 164/III – Malá Strana. Stavebně historický průzkum Prahy. SÚPRMO. Praha 1969
- LIŠKA 2011 — Václav LIŠKA: Antonín Wiehl. Místa paměti. Praha 2011
- LIŠKOVÁ 1992 — A. LIŠKOVÁ: čp. 792 – II Nové Město. Stavebně - historický průzkum Praha. SURPMO. Praha 1992
- LIZCOVÁ 2006 — Zuzana LIZCOVÁ: Josef Fanta: více než jen stavitel pražského Hlavního nádraží. In: Archiweb.cz, <http://www.archiweb.cz/news.php?type=arch&action=show&id=2528>, vyhledáno 17. 11. 2014
- LUKEŠ 1997 — Zdeněk LUKEŠ: Pražská secesní architektura. In: Wittlich 1997, 203–217
- LUKEŠ 1998 — Zdeněk LUKEŠ: Architektura secese v Čechách 1896–1914. In: DČVU IV/1. 127–154
- LUKEŠ 2001 — Zdeněk LUKEŠ: Architektura. Josef Fanta - hvězd secesní architektury. In: http://archiv.neviditelnypes.zpravy.cz/clanky/12870_13_7_0.html, vyhledáno 17. 11. 2015
- MACÁKOVÁ 2012 — Olga MACÁKOVÁ: Čeněk Vosmík. 1860–1945 (nepublikovaná magisterská diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci). Olomouc 2012
- MUK 1992 — Jan MUK: čp. 792/II Nové Město. SURPMO. Praha 1992
- MUK/LÍBAL 1988 — Jan MUK/ Dobroslav LÍBAL: čp. 248/II Nové Město. SURPMO. Praha 1988
- NECHVÁTAL 1991 — Bořivoj NECHVÁTAL: Vyšehradský hřbitov. Brno 1991
- NOVÝ 1998 — Otakar NOVÝ: Česká architektonická avantgarda. Praha 1998
- PAŘÍK 2007 — Arno PAŘÍK: Podnikatel a mecenáš Bohumil Bondy. In: PETRASOVÁ/LORENZOVÁ 2007, 293–304

- PECHOVÁ 2000 — Petra PECHOVÁ: Malíř staropražan Karel Ludvík Klusáček (1865–1929). Ze života umělce a organizátora veřejného života. Polná 2000
- PENKALOVÁ 2013 — Lenka PENKALOVÁ: Ma-Fa. Zapomenutá hvězda Lidovek. In: Lidové noviny 25, 8. 2. 2013, 33, 12
- PERNES 2005 — Jiří PERNES: František Josef I. Nikdy nekorunovaný český král. Praha 2005
- PETRASOVÁ/LORENZOVÁ 2007 — Taťána PETRASOVÁ/Helena LORENZOVÁ (ed.): Opomíjení a neoblíbení v české kultuře 19. století. Úředník a podnikatel. Sborník příspěvků z 26. plzeňského symposia k problematice 19. století. Praha 2007
- PODLAHA 1930 — Antonín PODLAHA: Český slovník bohovědný. Díl čtvrtý f.-Holbecke. Praha 1930.
- POCHE 1978 — Praha našeho věku. Čtvero knih o Praze. Praha 1978
- POCHE 1980 — Emanuel POCHE: Praha národního probuzení. Čtvero knih o Praze. Praha 1980
- POCHE 1982 — Emanuel POCHE: Umělecké památky Čech 4. T-Ž. Praha 1982
- POCHE 2001 — Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem. Praha 2001
- POLÁK 2005 — Milan POLÁK: Praha a železnice. Nádraží, nádražička a zastávky. Praha 2005
- POSPÍŠILOVÁ 2014 — Inka POSPÍŠILOVÁ: Návrhy uměleckého řemesla pro liturgii v díle Josefa Fanty (nepublikovaná diplomová práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2014
- POTOČEK 2005 — Václav POTOČEK: Vyšehradský hřbitov Slavín. Praha 2005
- POTOČEK 2008 — Václav POTOČEK: Vyšehradský hřbitov. Praha 2008
- PRAHL 2004 — Roman PRAHL: Umění náhrobku v českých zemích let 1780–1830. Praha 2004
- PRAHL/ŠÁMAL 2012 — Roman Prahl/Petr Šámal: Umění jako dekorace a symbol. Výzdoba reprezentačních staveb Prahy v éře historismu, secese a moderny. Praha 2012
- RHEIM 1966 — Maurice RHEIM: The age of Art Nouveau. London 1966
- S. 1926 — S.: Úprava Štefánikova předmostí a dům ministerstva obchodu a úřadu patentního v Praze. In: Časopis československých architektů XXV, 1926, 21–34
- SARNITZ, 42 — August SARNITZ: Wagner. Praha 2006
- SCHREIER 1996—Pavel SCHREIER: Železniční stanice Praha hlavní nádraží. Nádraží prezidenta Wilsona. Praha 1996
- STACH/LÍBAL/VAJDIŠ 1962 — E. STACH/Dobroslav LÍBAL/ Jaroslav VAJDIŠ: čp. 353 Staré Město. Stavebně historický průzkum. SÚRPMO. Praha 1962
- Styl VI (XI) 1925–1926 — Zprávy a poznámky. In: Styl VI (XI) 1925–1926, 198
- ŠLAPETA/ZATLOUKAL 2010 — Vladimír ŠLAPETA/Pavel ZATLOUKAL (ed.): Slavné vily Čech, Moravy a Slezska. Praha 2010
- ŠLECHTOVÁ/LEVORA 2004 — Alena ŠLECHTOVÁ / Josef LEVORA: Členové České

- akademie věd a umění 1890–1952. Praha 2004
- ŠVÁCHA 1995 — Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století. Praha 1995
- ŠVÁCHA 2010 — Rostislav ŠVÁCHA (ed.): Slavné vily Středočeského kraje. Praha 2010
- URLICH 2007 — Petr URLICH (ed.): Slavné vily Královéhradeckého kraje. Praha 2007
- ULRICH/DOMANICKÝ 2009 — Petr URLICH/Petr DOMANICKÝ (ed.): Slavné vily Plzeňského kraje. Praha 2009
- USTOHAL 1995 — Vladimír USTOHAL: Napoleonská návrší. Brno 1995
- VLČEK 1986 — Tomáš VLČEK: Praha 1900. Praha 1986
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy, Staré Město, Josefov. Praha 1996
- VLČEK 1999 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy. Malá Strana. Praha 1999
- VLČEK 2012 — Pavel VLČEK: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A/L. Praha 2012
- VLČEK 2004 — Pavel VLČEK (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004
- VLČKOVÁ/VONDRÁČEK 2013 — Lucie VLČKOVÁ/ Radim VONDRÁČEK (ed.): Secese. Vitální umění 1900 ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze. Řeznice 2013
- VYBÍRAL 1997 — Jindřich VYBÍRAL: Moderna, či směr národní. Pražská architektonická diskuse kolem roku 1900. In: Pražské památky 19. a 20. Století. Praha 1997, 181–190
- Výstava studií návrhu a plánu architekta Josefa Fanty z období 1881–1931 — Výstava studií návrhu a plánu architekta Josefa Fanty z období 1881–1931 (kat. výst.) Praha 1936
- WAGNER 1966 — Jan WAGNER: Josef Fanta (1856–1954). Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze. Literární pozůstalost č. 141. Praha 1966
- WITTLICH 1982 — Petr WITTLICH: Česká secese. Praha 1982
- WITTLICH 1987 — Petr WITTLICH: Umění a život. Doba secese. Praha 1987
- WITTLICH 1997 — Petr WITTLICH: Důvěrný prostor – nová dálka. Umění pražské secese. Praha 1997
- WIRTH 1945 — Zdeněk WIRTH: Dr. Ing. Architekt Josef Fanta. In: Umění 17, 1945, 1, 219
- WIRTH/BROŽOVÁ 1951 — Zdeněk WIRTH/Jarmila BROŽOVÁ: Dílo arch. Dr. h. c. Josefa Fanty k 95. narozeninám umělcovým (kat. výst.). Praha 1951

Internetové zdroje:

[HTTP://WWW.ARCHIWEB.CZ/NEWS.PHP?TYPE=&ACTION=SHOW&ID=11069](http://WWW.ARCHIWEB.CZ/NEWS.PHP?TYPE=&ACTION=SHOW&ID=11069)
<http://www.archiweb.cz/architects.php?type=arch&action=show&id=2913>

http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3982<http://www.hlahol.cz/historie.html><http://www.mpo.cz/dokument18907.html>

<http://www.mpo.cz/dokument18907-strana2.html>

<http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/fricova.htm#A>

<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=127585&oKodKr=21&oNazSidOb=kluk&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=27.10.2015&Limit=25>

<http://www.zamek-slavkov.cz/cz/bitva-1805/>

<http://www.bellum.cz/bitva-u-slavkova.html>

<http://prostor-ad.cz/pruvodce/pvychod/ondrejov/hvezd/klusacek.htm>

<http://www.socharstvi.info/vyhledavani-v-databazi-praci/?list=1>

<http://www.beuron.cz/cs/spolenost-patel-beuronskeho-umni-a-beuronska-umlecka-kola.html>

http://www.stadtgeschichtliches-museum-leipzig.de/site_deutsch/voelkerschlachtdenkmal/

<http://www.socharstvi.info/realizace/nahrobek-rodiny-stavitele-karla-horaka-v-klatovech/?serie>

<http://212.47.2.130/#/plugin/cemetery>

Periodika se vztahem k tématu:

Architektonický obzor

Časopis čsl. Architektů

Český svět

Dílo

Národní listy

Nedělní Lidové listy

Styl

Stavba

Stavitel

Světobzor

Volné směry

Umění

Zlatá Praha

Seznam děl Josefa Fanty citovaných v textu

DÍLO	ADRESA	DATA
Fantův vlastní nájemní dům	Praha 3, Husitská čp. 89	1886
Interiér pro Bohumila Bondyho	Praha 1, Na Příkopě čp. 853	1888
Návrhy intarzií dřevěného obkladu s motivy personifikací různých povolání pro Městskou spořitelnu pražskou	Praha 1, Rytířská, Melantrichova, Havelská čp. 536	1891–94
Realizace fasády dvou domů provedených staviteli Františkem a Janem Heberlovými pro podnikatele Bohumila Bondyho	Praha 1, Na Poříčí čp. 1933–4	1893–94
Návrh a realizace fasády domu na Smíchově	Praha 5, náměstí 14. Října čp. 802	1894
Výzdoba fasády Wiehlova domu	Praha 1, Václavské náměstí čp. 792	1895–96
Fasády Suchardovy vily podle projektu Františka Schlaffera,	Praha 6, Slavičkova čp. 151	1896
Návrh pomníku Vojty Náprstka	Praha, Malá Strana, Petřín	1896
Obereignerova vila	Poděbrady, Havlíčkova 1/III	1897
Interiér pražské Obchodní a živnostenské komory na světové výstavě (interiér bohatého měšťana)	Paříž	1900
Vlastní Fantova vila přestavba bývalého zájezdního hostince U Skalního sklepa	Jevany, Rekreační čp. 39	1901
Příjezdová budova Nádraží Františka Josefa	Praha 2, Wilsonova čp. 300	1901–09
Areál Hvězdárny	Ondřejov	1901–12
Hřbitov	Poděbrady, Bílkova	1902–03
Letní sídlo spisovatelky Gabriely Preisové „Královka“	Jevany, Pražská čp. 44	1903
Hlávkovy vysokoškolské koleje (dnešní koleje ČVUT)	Praha 2, Jenštejnská čp. 1966, Dittrichova	1903–04 Plány 1902
Dům Hlahol	Praha 1, Masarykovo nábřeží (Vojtěšská) čp. 248	1903–05
Rekonstrukce vlastního raně barokního domu	Praha 1, Sněmovní čp. 164	1903
Přestavby barokního kostela Nanebevzetí Panny Marie	Zlonice	1903–1904
Myslivna Doubrava/ lesovna biskupa Doubravy	Vortová čp. 66	1905–06
Fasáda rodinného domu Antonína Salzmana s ordinací	Klatovy, Hostašova čp. 152	1906 1907
Návrh slavnostní dekorace umístěné na Václavském náměstí v Praze k příležitosti návštěvy císaře Františka Josefa	Praha 1, Václavské náměstí	1907
Úprava Průmyslového paláce u příležitosti Pražské jubilejní výstavy Obchodní a živnostenské komory	Praha 7, Holešovice výstaviště	1907–08
Rekonstrukce domu U Vejvodů	Praha 1, Jilská (Vejvodova) čp. 353	1909
Kořínkova vila/Kouřimka	Poděbrady Náměstí T. G. Masaryka (Pionýrů) čp. 256	1909 – 10/ 1913–15

Vila Bohumila Hobzeka	Hradec Králové, Balbínova čp. 447	1909–10
Vila pro Čeňka Vosmíka	Praha 5, Tichá čp. 1224	1910
Návrh pomníku Karoliny Světlé	Praha 2, Karlovo nám.	1910
Mohyla míru	Prace	1910–1914 návrh už 1906
Budova Ministerstva obchodu	Praha 1, nábřeží Na Františku čp. 1039	1932–33 plány už 1925–26
NEREALIZOVANÉ NÁVRHY		
Návrhy na fontánu před Rudolfinem	Praha 1	1889, 1890–91, 1896–97
Návrh budovy FF UK	Praha 1, náměstí Jana Palacha	1907
Návrh pro Všeobecný penzijní ústav	Praha 2, Rašínovo nábřeží	1911
Návrh pomníku Jana Nerudy	Praha 1, Malostranské náměstí	
Návrh pomníku sv. Václava	Praha	
HROBKY A NÁHROBKY		
Návrh náhrobku Bernarda Seelinga	Vyšehradský hřbitov 3–23, Praha 2	
Návrh náhrobku Josefa V. Friče	Vyšehradský hřbitov 3–24, Praha 2	
Návrh náhrobku pro Františka Věnceslava Jeřábka	Vyšehradský hřbitov 8–64, Praha 2	
Návrh hrobobku pro Hellichovy	Hřbitov Poděbrady	
Návrh hrobobku pro Geisselreiterovy	Hřbitov Poděbrady	
Návrh hrobky rodiny Bondy	Nový židovský hřbitov, Praha 3	1907
Návrh hrobky kanovníků	Hřbitov Pouchov, Hradec Králové	1910
Návrh hrobky biskupa Doubravy	Hřbitov Pouchov, Hradec Králové	
Návrh náhrobku pro Ferdinanda Vaňka	Hřbitov Klatovy	1910
Návrh náhrobek pro Aloise Maška	Hřbitov Klatovy	1912
Návrh náhrobku pro Karla Pawlika	Hřbitov Klatovy	1914
Návrh náhrobek pro Karla Horáka	Hřbitov Klatovy	
Návrh náhrobku rodiny Jeřábkovy	Vyšehradský hřbitov 3–1, Praha 2	
Návrh hrobky pro Josefínu Brdlíkovou	Vyšehradský hřbitov 14–32, Praha 2	
Návrh hrobky pro Karla Mattuše	Vyšehradský hřbitov 14–1, Praha 2	
Návrh hrobky pro rodinu Novákovu	Vyšehradský hřbitov 14–28, Praha 2	
Návrh náhrobku Josefa Fanty	Olšanské hřbitovy, Praha 3	
Návrh náhrobku pro Václava Rubešku	Vyšehradský hřbitov 15–4–32, Praha 2	

Seznam obrazové přílohy

- 1 Josef Fanta. Foto: <http://stavbaweb.dumabyt.cz/ped-155-lety-se-narodil-architekt-josef-fanta-6908/clanek.html>, vyhledáno 23. 11. 2015
- 2 Josef Fanta: Dům, 1894, Náměstí 14. října 802, Praha. Foto: archiv autora
- 3 Josef Fanta: Obereignerova vila, 1897, Havlíčkova 1, Poděbrady. Foto: archiv autora
- 4 Josef Fanta: Obereignerova vila, 1897, detail okna, Havlíčkova 1, Poděbrady. Foto: archiv autora
- 5 Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1900/1901, jedna z variant podoby budovy C, Wilsonova 300. Reprodukce z: Architektonický obzor I, 5. 3. 1902, 3 tab. 14
- 6 Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, průčelí budovy A, Wilsonova 300, Praha. Foto: archiv autora
- 7 Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, věž budovy A, Wilsonova 300, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal.100. Foto: archiv autora
- 8 Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, průčelí budovy E, Wilsonova 300, Praha. Foto: archiv autora
- 9 Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., detail průčelí budovy C, 1901–1909, Wilsonova 300, Praha. AAS MAS NTM Fanta10 20070930/01. Foto archiv autora
- 10 Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, věž budovy C, Wilsonova 300, Praha. Reprodukce z: Architektonický obzor VIII, 4. 8. 1909, 8, tab. 28
- 11 Josef Fanta: Hřbitov, 1902–1903, pohled na vstupní bránu, Bílkova, Poděbrady. Foto: archiv autora
- 12 Josef Fanta: Hřbitov, 1902–1903, jedna varianta hřbitova, Bílkova, Poděbrady. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 071. Foto: archiv autora
- 13 Josef Fanta: Vila Gabriely Preissové, 1903, Pražská 44, Jevany. Reprodukce z: ŠVÁCHA 2010, 40
- 14 Josef Fanta: Vila Gabriely Preissové, 1903, náčrtek vily, Pražská 44, Jevany. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 004. Foto: archiv autora
- 15 Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, Průčelí k nábřeží, Masarykovo nábřeží 248, Praha. Foto: archiv autora
- 16 Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, Průčelí k nábřeží, detail štítu rizalitu, Masarykovo nábřeží 248, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 076. Foto: archiv autora
- 17 Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, Průčelí do Vojtěšské, Vojtěšská 248, Praha. Foto: archiv autora
- 18 Josef Fanta: Fričova pracovna, 1905, Ondřejov. Foto: archiv autora
- 19 Josef Fanta: Fričova pracovna, 1905, štít, Ondřejov. Foto: archiv autora
- 20 Josef Fanta: Myslivna Doubrava, 1905–1906, Vortová 66. Foto: archiv autora
- 21 Josef Fanta: Myslivna Doubrava, 1905–1906, návrh výzdoby arkýře, Vortová 66. AA NTM Fanta 10/bal. 065. Foto: archiv autora

- 22** Josef Fanta: Nerealizovaný návrh na budovu FF UK, 1907, detail vstupu, náměstí Jana Palacha, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 021. Foto: archiv autora
- 23** Josef Fanta: Nerealizovaný návrh na budovu FF UK, 1907, pohled od řeky, náměstí Jana Palacha, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 021. Foto: archiv autora
- 24** Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, Prace. Foto: archiv autora
- 25** Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, prvotní návrh podoby, Prace. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 020. Foto: archiv autora
- 26** Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, návrh výmalby kaple, Prace. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 075. Foto: archiv autora
- 27** Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, detail vrcholového kříže, Prace. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 090. Foto: archiv autora
- 28** Josef Fanta: Mohyla smrti, 1906. Reprodukce z: Architektonický obzor VI, 1907, tab. 51
- 29** Josef Fanta: Vila Bohumila Hobzeka, 1909–1910, Balbínova 447, Hradec Králové. Foto: archiv autora
- 30** Josef Fanta: Vila Čeňka Vosmíka, 1910, Tichá 1224, Praha. Foto: archiv autora
- 31** Josef Fanta: Vila Čeňka Vosmíka, 1910, detail výzdoby, Tichá 1224, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 074. Foto: archiv autora
- 32** Josef Fanta: Kouřimka, 1909 nebo 1913, plán průčelí do parku, Náměstí T. G. Masaryka (Pionýrů) 256, Poděbrady. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 046. Foto: archiv autora
- 33** Josef Fanta: Kouřimka, 1909–1910 nebo 1913–1914, Náměstí T. G. Masaryka (Pionýrů) 256, Poděbrady. Foto: archiv autora
- 34** Josef Fanta: Kouřimka, 1909 nebo 1913, varianta vnitřní dispozice vily, Náměstí T. G. Masaryka (Pionýrů) 256, Poděbrady. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 046. Foto: archiv autora
- 35** Josef Fanta: Budova Ministerstva obchodu a patentního úřadu, 1925–1926 plány a 1928–1932 stavba, Na Františku 1039, Praha. Foto: archiv autora
- 36** Josef Fanta: Budova Ministerstva obchodu a patentního úřadu, 1925–1926 plány a 1928–1932 stavba, boční vchod, Na Františku 1039, Praha. Foto: archiv autora
- 37** Josef Fanta: Dům U Vejvodů, 1909, pohled do dvora, Jilská 353, Praha. Foto: archiv autora
- 38** Josef Fanta: Úprava stěny, nedat., AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 009. Foto: archiv autora
- 39** Josef Fanta: Hrob Františka V. Jeřábka, nedat., návrh, Vyšehradský hřbitov 8–64, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 049. Foto: archiv autora
- 40** Josef Fanta: Hrobka rodiny Bondy, 1907, Nový židovský hřbitov 7, Praha. Foto: archiv autora
- 41** Josef Fanta: Hrobka rodiny Bondy, 1907, náčrtek hrobky, Nový židovský hřbitov 7, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 048. Foto: archiv autora
- 42** Josef Fanta: Hrobka Kanovníků, 1910, Hřbitov Pouchov, Hradec Králové. Foto: archiv autora

- 43** Josef Fanta: Hrobka biskupa Josef Doubravy, nedat., Hřbitov Pouchov, Hradec Králové. Foto: archiv autora
- 44** Josef Fanta: Náhrobek pro Ferdinanda Vaňka, 1910, Hřbitov Klatovy. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 048. Foto: archiv autora
- 45** Josef Fanta: Náhrobek pro Aloise Maška, 1912, Hřbitov Klatovy. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 048. Foto: archiv autora
- 46** Josef Fanta: Hrobka rodiny Jeřábkovy, nedat., Vyšehradský hřbitov 3–1, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 041. Foto: archiv autora
- 47** Josef Fanta: Hrobka rodiny Jeřábkovy, nedat., zadní část, Vyšehradský hřbitov 3–1, Praha. Foto: archiv autora
- 48** Josef Fanta: Hrobka pro Josefínu Brdlíkovou, nedat., Detail hrobky, Vyšehradský hřbitov 14–32, Praha. Foto: archiv autora
- 49** Josef Fanta: Hrobka pro Josefínu Brdlíkovou, nedat., jeden z návrhů, Vyšehradský hřbitov 14–32, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 006. Foto: archiv autora
- 50** Josef Fanta: Hrobka pro Karla Mattuše, nedat., Vyšehradský hřbitov 14–1, Praha. Foto: archiv autora
- 51** Josef Fanta: Hrobka pro rodinu Novákovu, nedat., Vyšehradský hřbitov 14–28, Praha. Foto: archiv autora
- 52** Josef Fanta: Náhrobek Josefa Jansy, nedat., náčrt, Olšanské hřbitovy, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 047. Foto: archiv autora
- 53** Josef Fanta: Interiér Pražské živnostenské komory, pohled na kapli, 1900, Paříž. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 013. Foto: archiv autora
- 54** Josef Fanta: Interiér Pražské živnostenské komory, nákres sedačky, 1900, Paříž. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 024. Foto: archiv autora
- 55** Josef Fanta: Schránka, 1900. Reprodukce z: KOČÍ 1900, III
- 56** Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, detail vstupu, Masarykovo nábřeží 248, Praha. Foto: archiv autora
- 57** Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, detail budovy E, Wilsonova 300, Praha. Foto: archiv autora
- 58** Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, zábradlí balkonu budovy A, Wilsonova 300, Praha. Foto: archiv autora
- 59** Josef Fanta: Budova Ministerstva obchodu a patentního úřadu, detail zábradlí, 1925–1926 plány a 1928–1932 stavba, Na Františku 1039, Praha. Foto: archiv autora
- 60** Josef Fanta: Nákres kovaného nástěnného ramene, nedat., AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 002. Foto: archiv autora

Obrazová příloha

[1] Josef Fanta. Foto: <http://stavbaweb.dumabyt.cz/ped-155-lety-se-narodil-architekt-josef-fanta-6908/clanek.html>, vyhledáno 23. 11. 2015

[2] Josef Fanta: Dům, 1894, Náměstí 14. října 802, Praha

[3] Josef Fanta: Obereignerova vila, 1897, Havlíčkova 1, Poděbrady

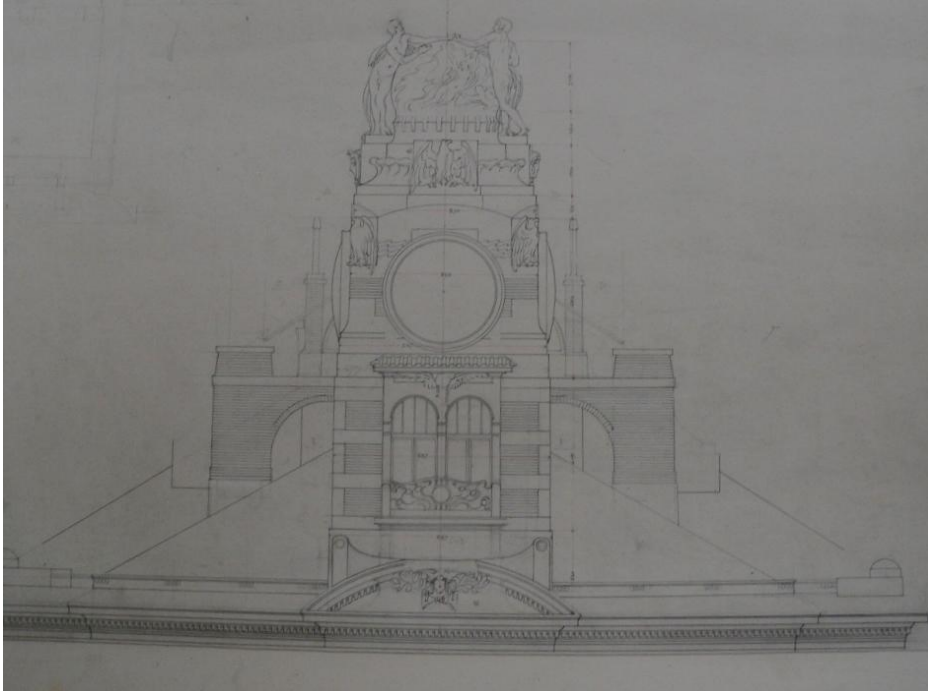
[4] Josef Fanta: Obereignerova vila, 1897, detail okna, Havlíčkova 1, Poděbrady

[5] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1900/1901, jedna z variant podoby budovy C, Wilsonova 300, Praha

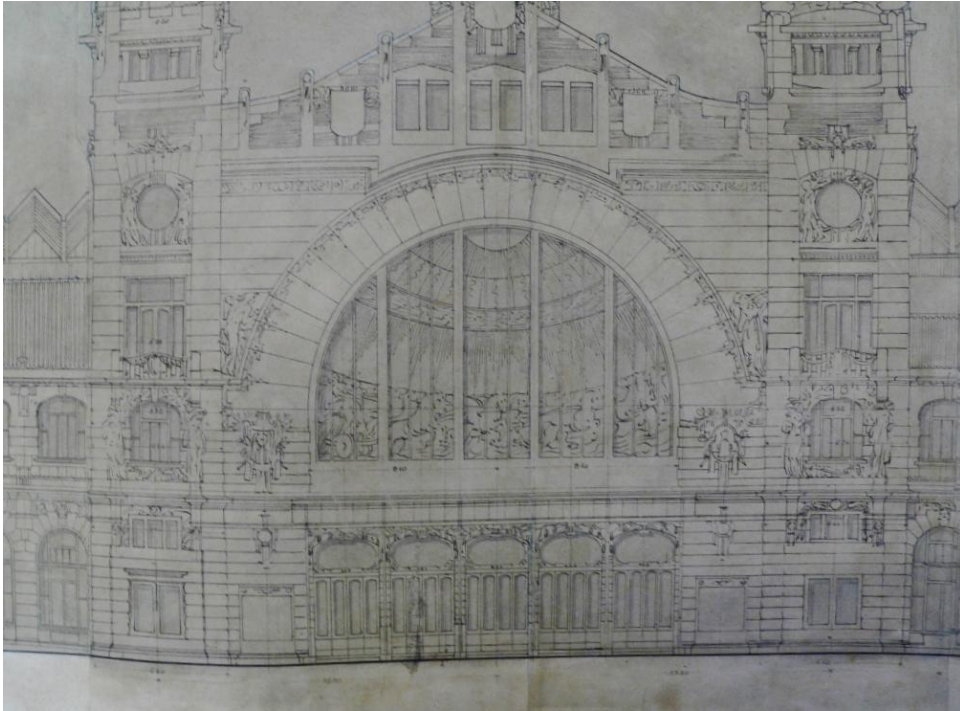
[6] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, průčelí budovy A, Wilsonova 300, Praha.

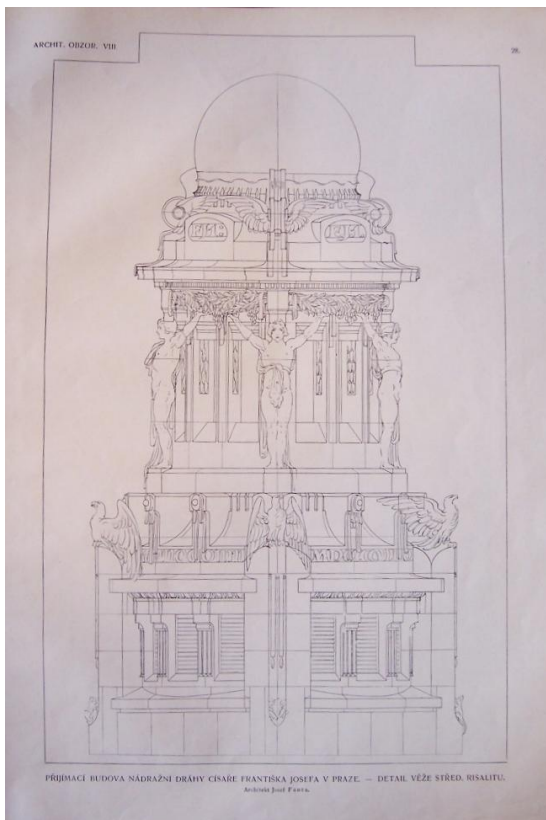
[7] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, věž budovy A, Wilsonova 300, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal.100

[8] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, průčelí budovy E, Wilsonova 300, Praha

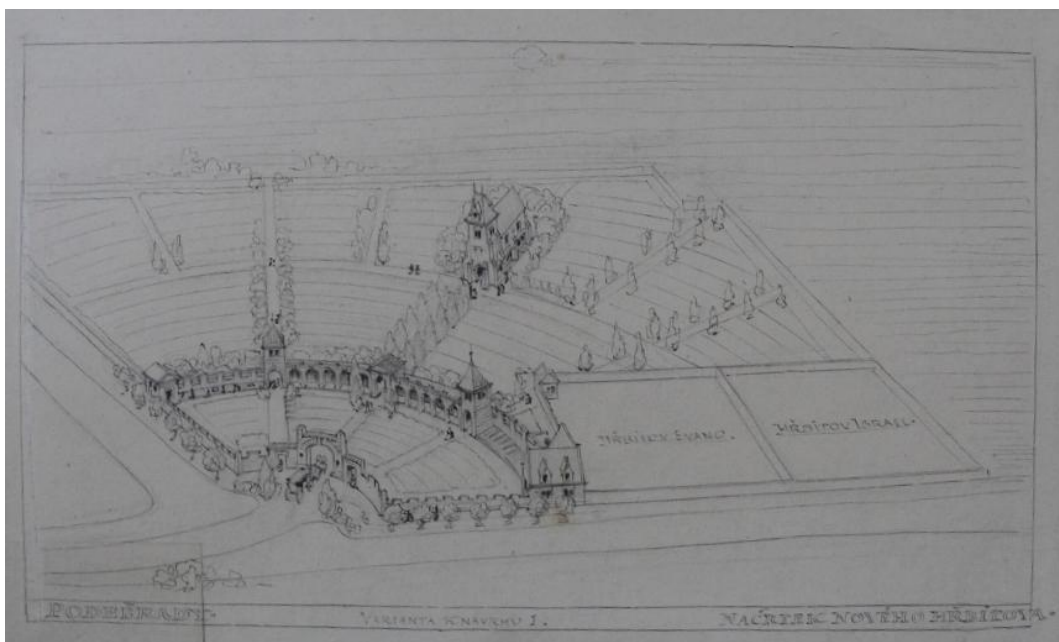
[9] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., detail průčelí budovy C, 1901–1909, Wilsonova 300, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10 20070930/01

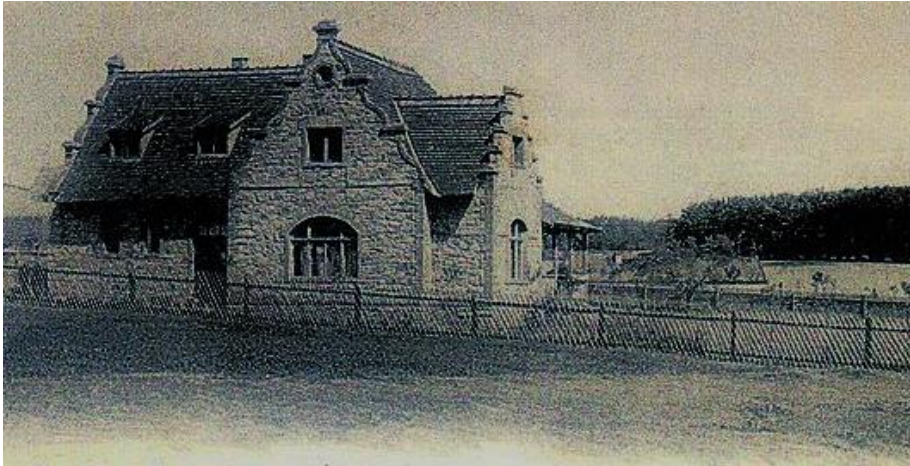
[10] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, věž budovy C, Wilsonova 300, Praha

[11] Josef Fanta: Hřbitov, 1902–1903, pohled na vstupní bránu, Bílkova, Poděbrady

[12] Josef Fanta: Hřbitov, 1902–1903, jedna varianta hřbitova, Bílkova, Poděbrady. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 071

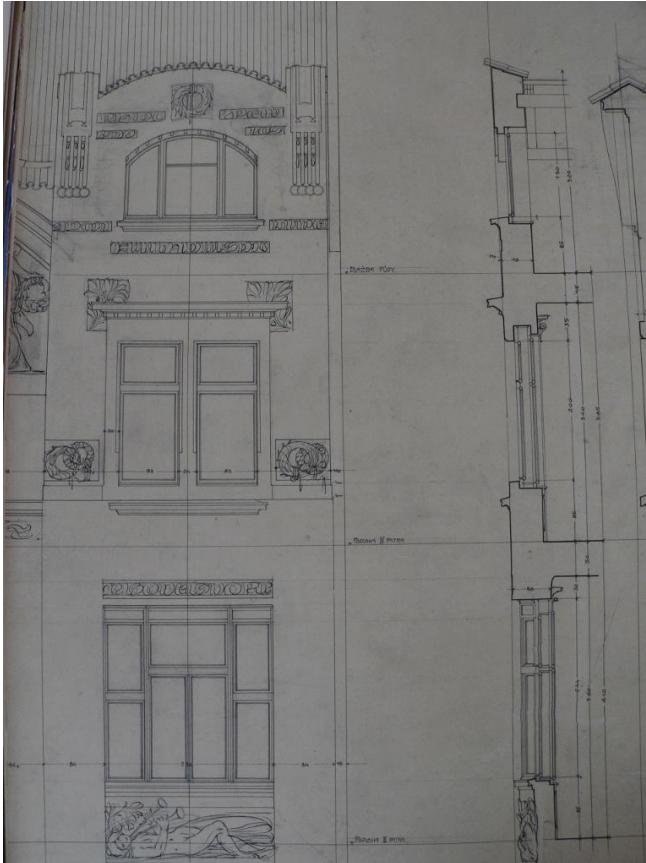
[13] Josef Fanta: Vila Gabriely Preissové, 1903, Pražská 44, Jevany

[14] Josef Fanta: Vila Gabriely Preissové, 1903, náčrtek vily, Pražská 44, Jevany. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 004

[15] Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, Průčelí k nábřeží, Masarykovo nábřeží 248, Praha

[16] Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, Průčelí k nábřeží, detail štítu rizalitu, Masarykovo nábřeží 248, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 076

[17] Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, Průčelí do Vojtěšské, Vojtěšská 248, Praha

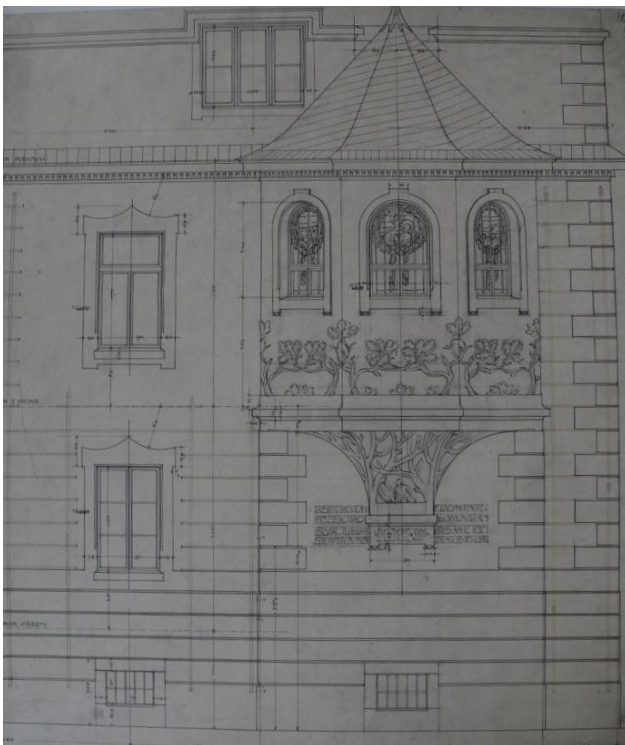
[18] Josef Fanta: Fričova pracovna, 1905, Ondřejov

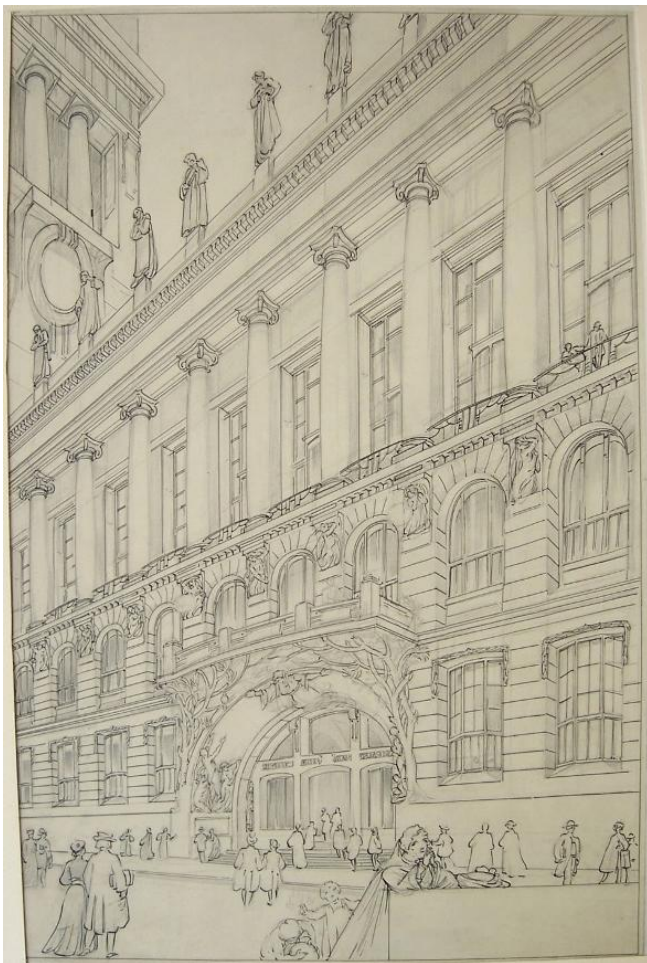
[19] Josef Fanta: Fričova pracovna, 1905, štít, Ondřejov

[20] Josef Fanta: Myslivna Doubrava, 1905–1906, Vortová 66

[21] Josef Fanta: Myslivna Doubrava, 1905–1906, návrh výzdoby arkýře, Vortová 66.
AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 065

[22] Josef Fanta: Nerealizovaný návrh na budovu FF UK, 1907, pohled na vstup, náměstí Jana Palacha, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 021

[23] Josef Fanta: Nerealizovaný návrh na budovu FF UK, 1907, pohled od řeky, náměstí Jana Palacha, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 021

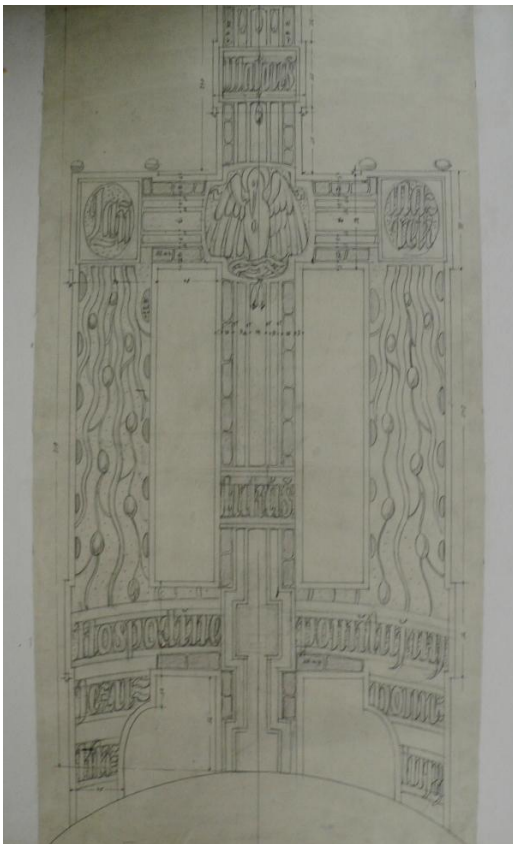
[24] Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, Práce

[25] Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, prvotní návrh podoby, Práce. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 020

[26] Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, návrh výmalby kaple, Prace. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 075

[27] Josef Fanta: Mohyla míru, 1906–1914, detail vrcholového kříže, Prace. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 090

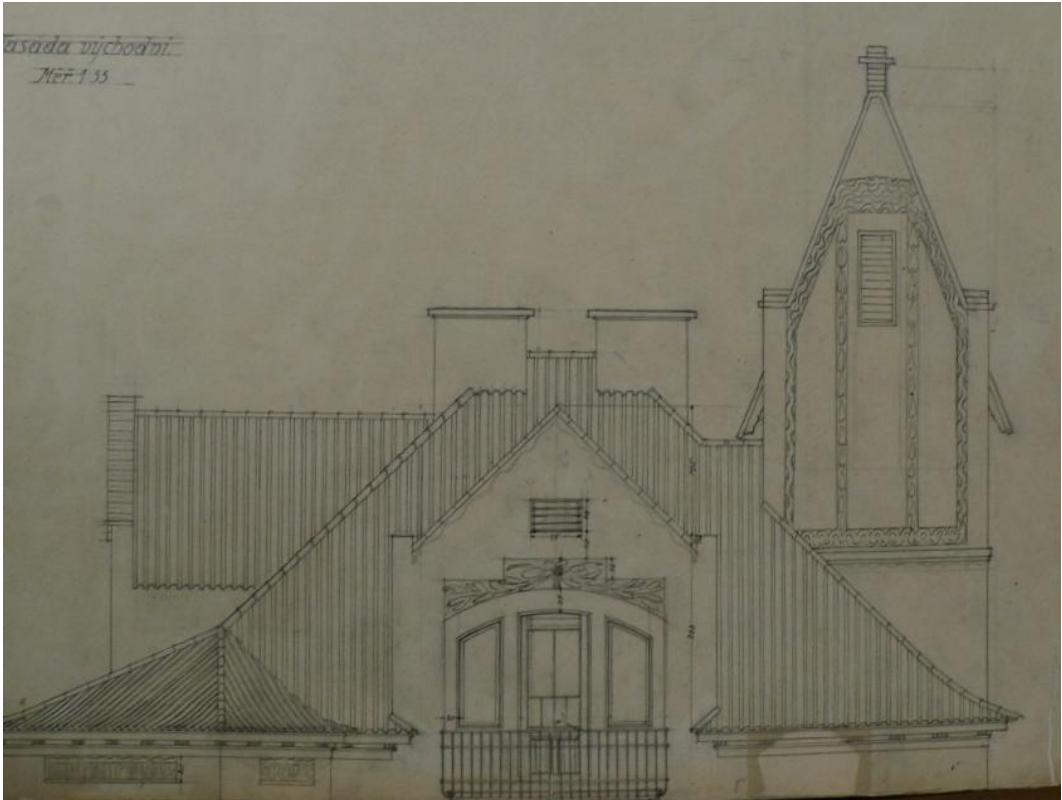
[28] Josef Fanta: Mohyla smrti, 1906

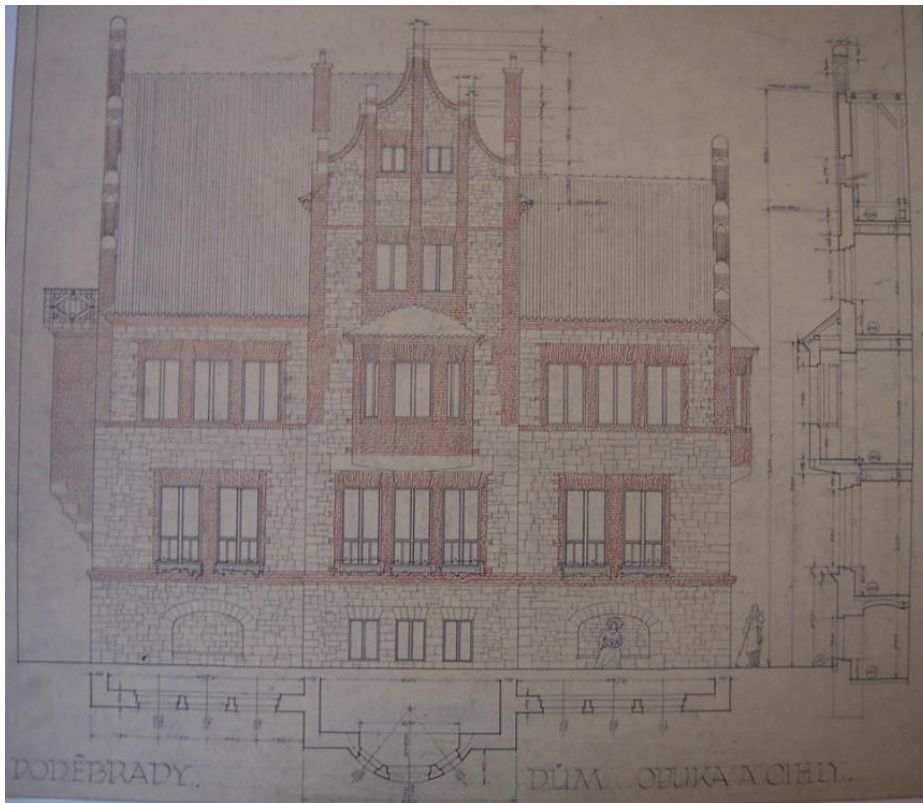
[29] Josef Fanta: Vila Bohumila Hobzeka, 1909–1910, Balbínova 447, Hradec Králové

[30] Josef Fanta: Vila Čeňka Vosmíka, 1910, Tichá 1224, Praha

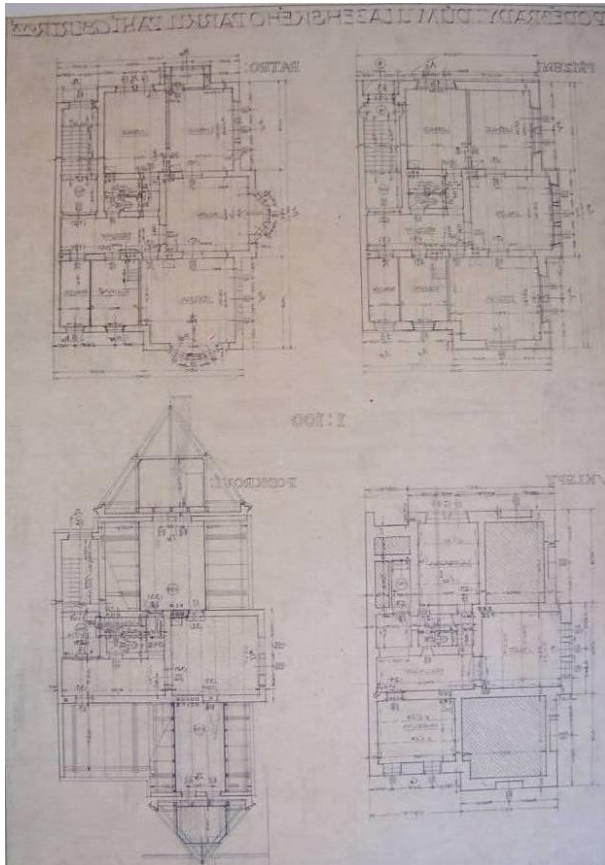
[31] Josef Fanta: Vila Čeňka Vosmíka, 1910, detail výzdoby, Tichá 1224, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 074

[32] Josef Fanta: Kouřimka, 1909 nebo 1913, plán průčelí do parku, Náměstí T. G. Masaryka (Pionýrů) 256, Poděbrady. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 046

[33] Josef Fanta: Kouřimka, 1909–1910 nebo 1913–1914, Náměstí T. G. Masaryka (Pionýrů) 256, Poděbrady

[34] Josef Fanta: Kouřimka, 1909 nebo 1913, variant vnitřní dispozice vily, Náměstí T. G. Masaryka (Pionýrů) 256, Poděbrady. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 046

[35] Josef Fanta: Budova Ministerstva obchodu a patentního úřadu, 1925–1932, Na Františku 1039, Praha

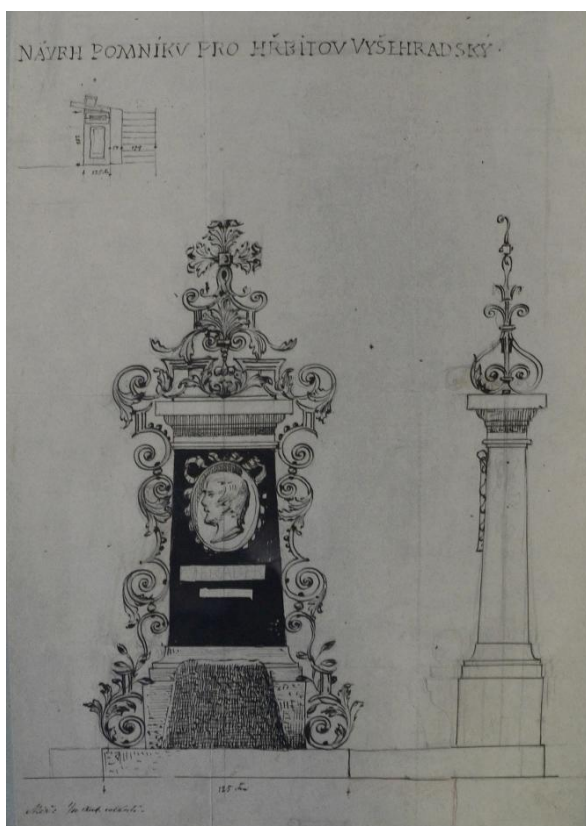
[36] Josef Fanta: Budova Ministerstva obchodu a patentního úřadu, 1925–1932 stavba, boční vchod, Na Františku 1039, Praha

[37] Josef Fanta: Dům U Vejvodů, 1909, pohled do dvora, Jilská 353, Praha

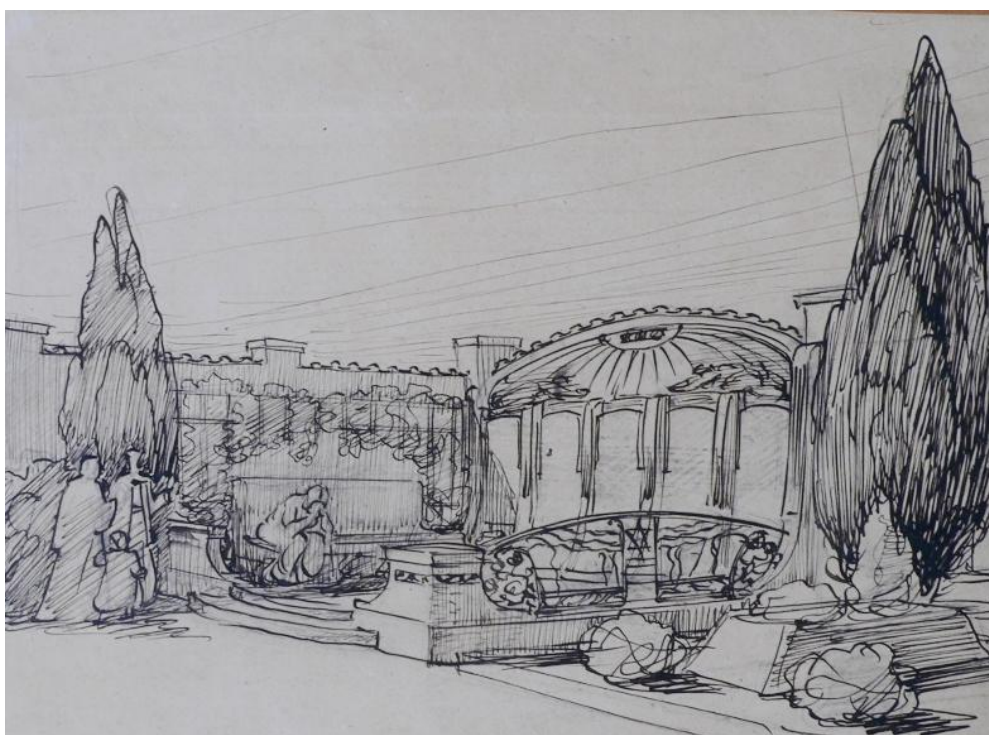
[38] Josef Fanta: Úprava stěny, nedat., AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 009

[39] Josef Fanta: Hrob Františka V. Jeřábka, nedat., návrh, Vyšehradský hřbitov 8–64, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 049

[40] Josef Fanta: Hrobka rodiny Bondy, 1907, Nový židovský hřbitov 7, Praha

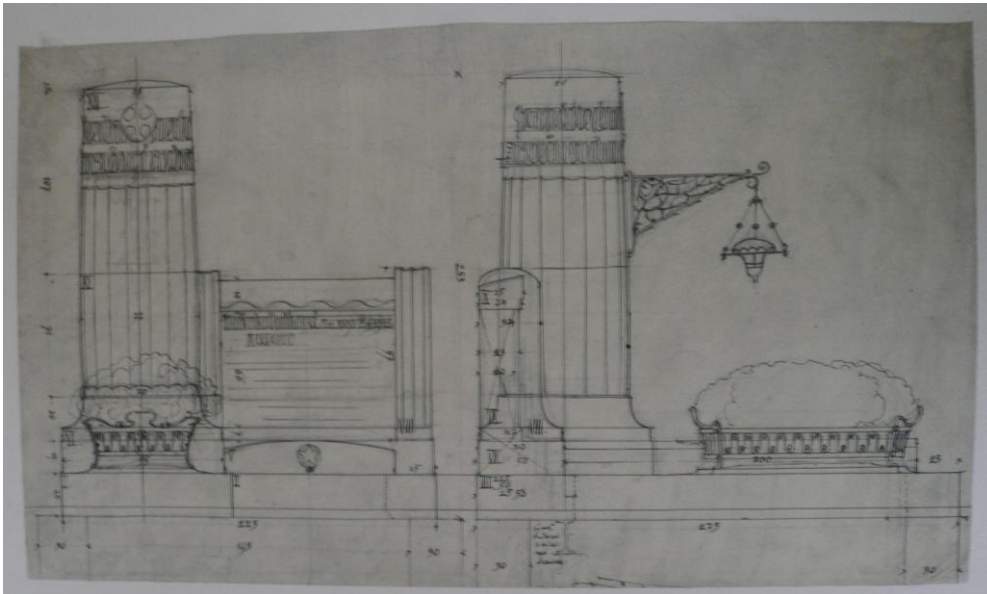
[41] Josef Fanta: Hrobka rodiny Bondy, 1907, náčrtek hrobky, Nový židovský hřbitov 7, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 048

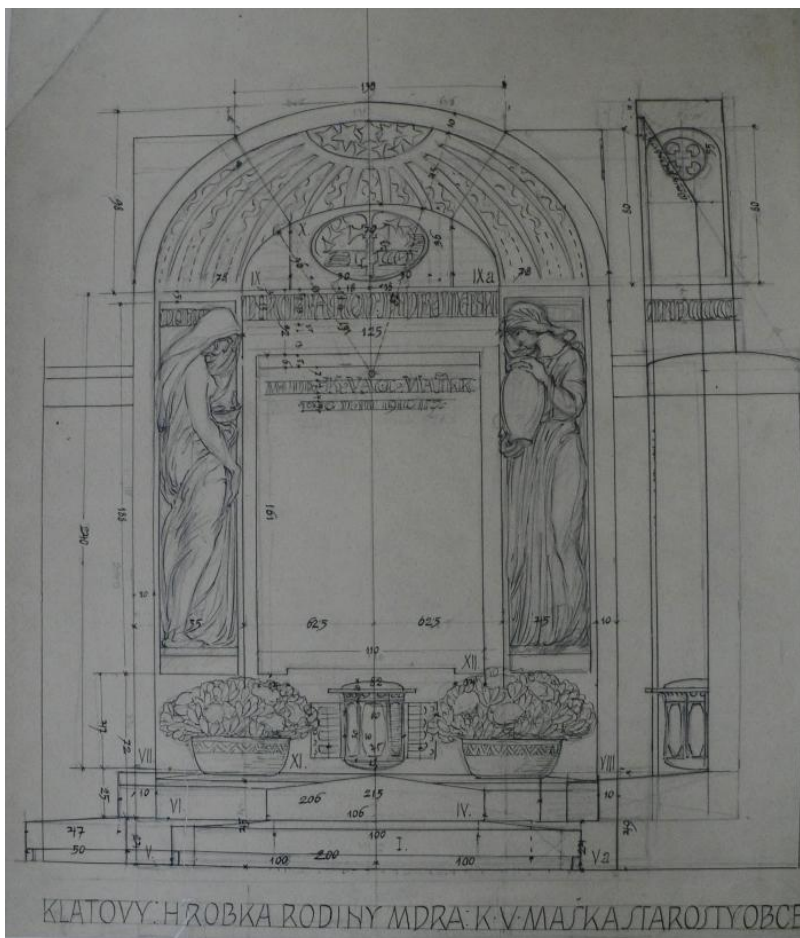
[42] Josef Fanta: Hrobka Kanovníků, 1910, Hřbitov Pouchov, Hradec Králové

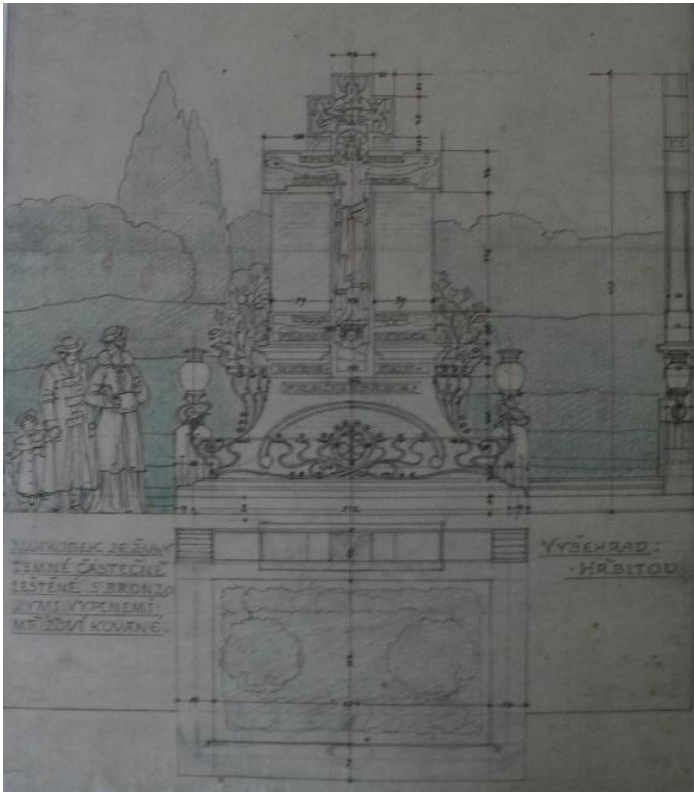
[43] Josef Fanta: Hrobka biskupa Josef Doubravy, nedat., Hřbitov Pouchov, Hradec Králové

[44] Josef Fanta: Náhrobek pro Ferdinanda Vaňka, 1910, Hřbitov Klatovy. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 048

[45] Josef Fanta: Náhrobek pro Aloise Maška, 1912, Hřbitov Klatovy. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 048

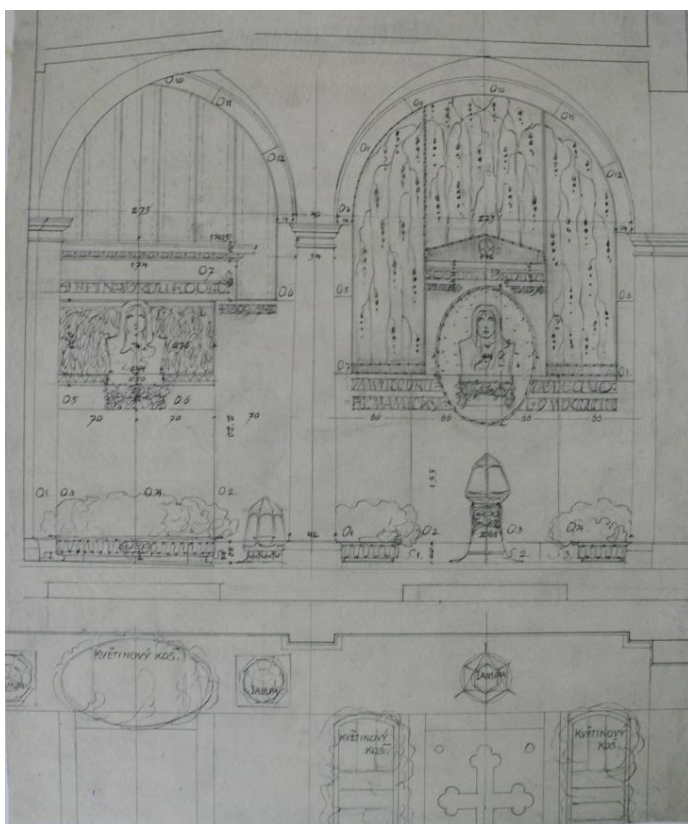
[46] Josef Fanta: Hrobka rodiny Jeřábkovy, nedat., Vyšehradský hřbitov 3–1, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 041

[47] Josef Fanta: Hrobka rodiny Jeřábkovy, nedat., zadní část, Vyšehradský hřbitov 3–1, Praha

[48] Josef Fanta: Hrobka pro Josefinu Brdlíkovou, nedat., detail hrobky, Vyšehradský hřbitov 14–32, Praha

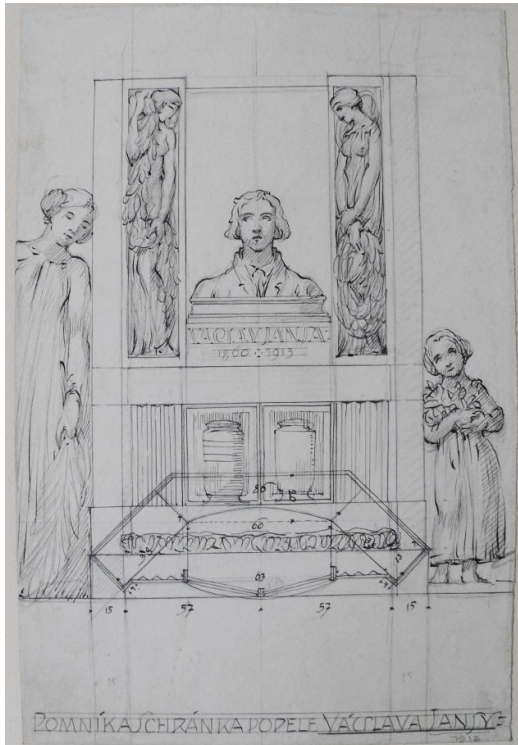
[49] Josef Fanta: Hrobka pro Josefinu Brdlíkovou, nedat., jeden z návrhů, Vyšehradský hřbitov 14–32, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 006

[50] Josef Fanta: Hrobka pro Karla Mattuše, nedat., Vyšehradský hřbitov 14–1, Praha

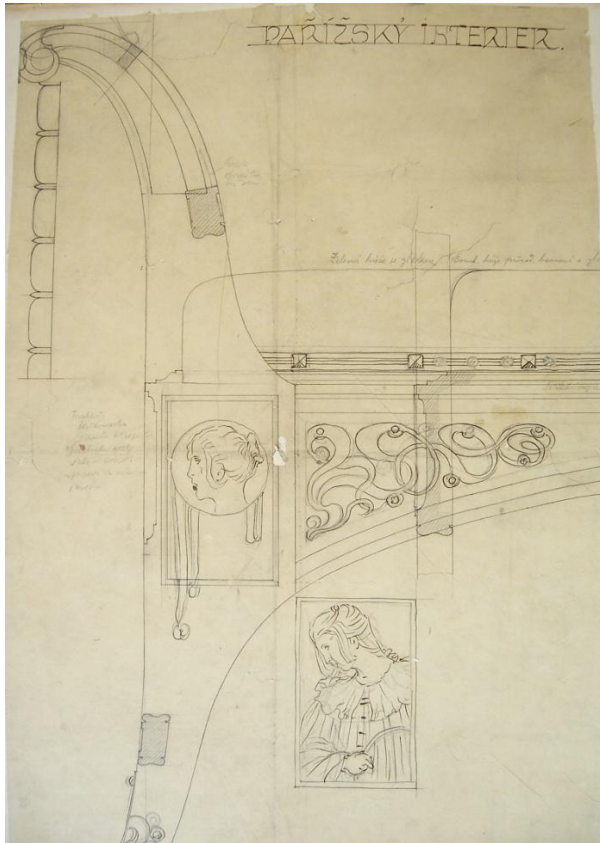
[51] Josef Fanta: Hrobka pro rodinu Novákovu, nedat., Vyšehradský hřbitov 14–28, Praha

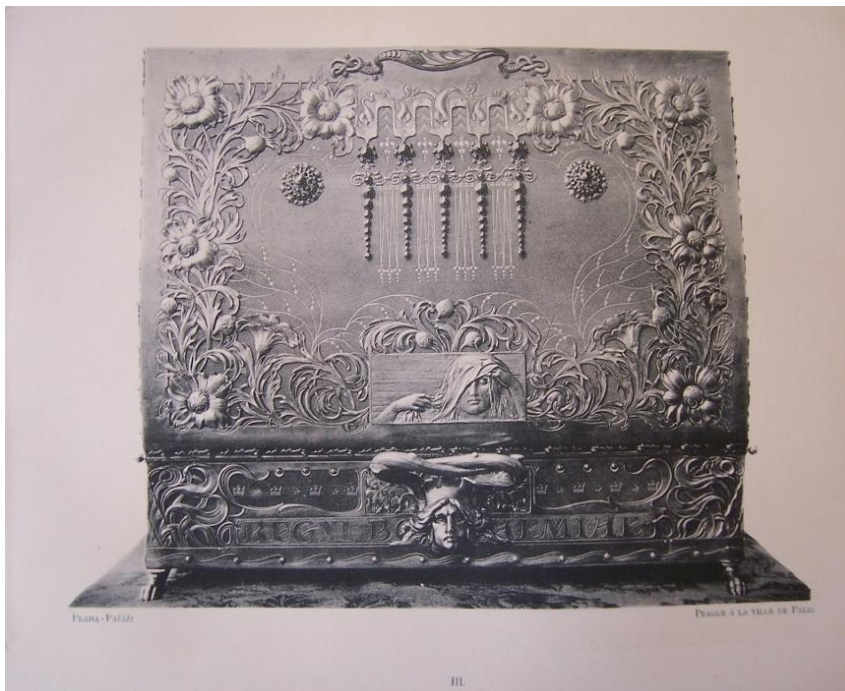
[52] Josef Fanta: Náhrobek Josefa Jansy, nedat., náčrt, Olšanské hřbitovy, Praha. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 047

[53] Josef Fanta: Interiér Pražské živnostenské komory, pohled na kapli, 1900, Paříž. AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 013

[54] Josef Fanta: Interiér Pražské živnostenské komory, nákres sedačky, 1900, Paříž.
AA NTM Fanta 10/bal.024

[55] Josef Fanta: Schránka, 1900

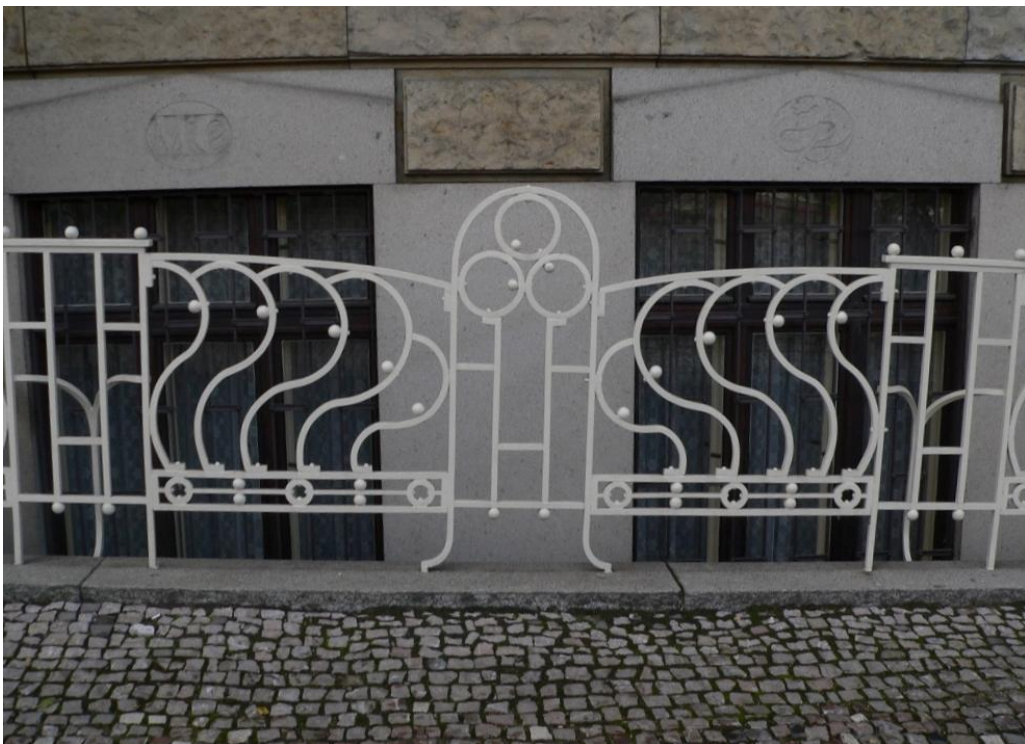
[56] Josef Fanta: Hlahol, 1903–1905, detail vstupu, Masarykovo nábřeží 248, Praha

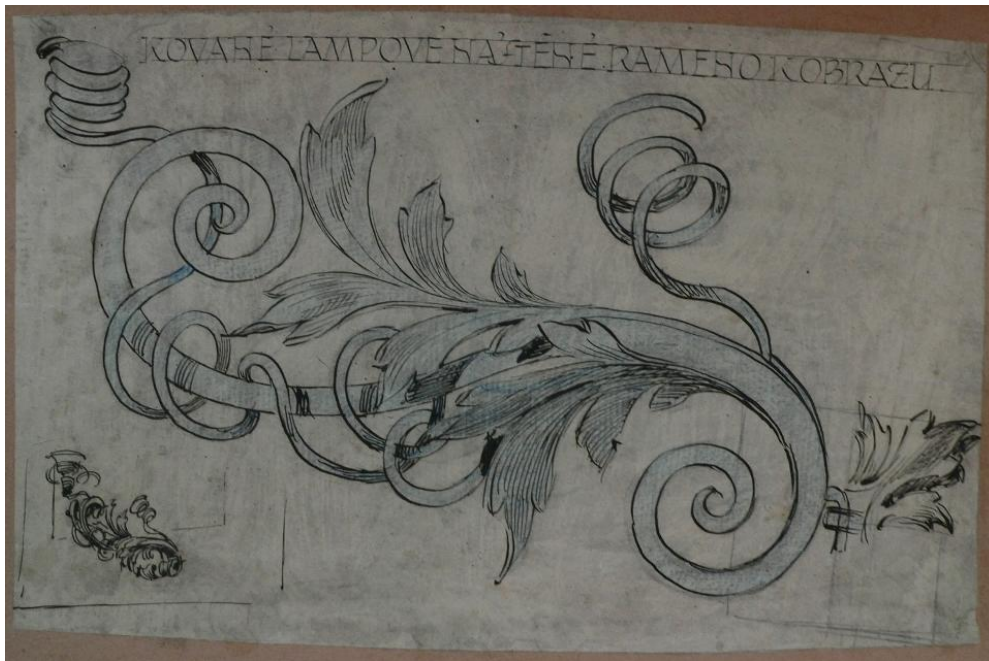
[57] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, detail budovy E, Wilsonova 300, Praha

[58] Josef Fanta: Nádraží Františka Josefa I., 1901–1909, zábradlí balkonu budovy A, Wilsonova 300, Praha

[59] Josef Fanta: Budova Ministerstva obchodu a patentního úřadu, detail zábradlí, 1925–1926 plány a 1928–1932 stavba, Na Františku 1039, Praha

[60] Josef Fanta: Nákres kovaného nástěnného ramene, nedat., AAS MAS NTM Fanta 10/bal. 002